
+200
Map Myśli
z Plastyki
Zobacz pojęcia i ich związki
200 map + 1 mapa refleksji
201 wypełnionych map do powtórek i rozmowy
Linia i barwa • kompozycja i przestrzeń
Techniki i projekt • sztuka i dziedzictwo
Muzyka • teatr • ruch
Relacje, przykłady i pytania sprawdzające
205 stron • mapy 001–201

Jak czytać mapy

201 map z wypełnioną treścią

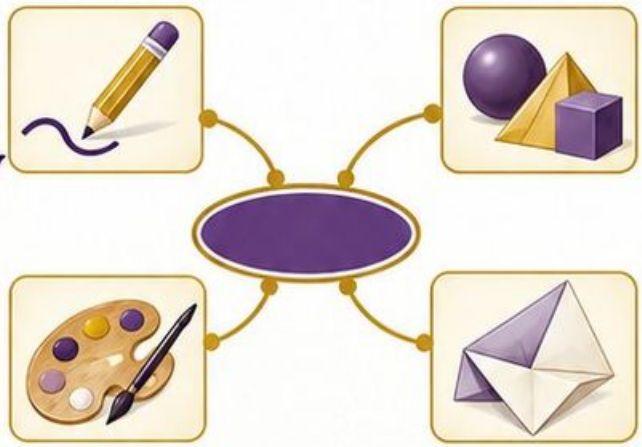

1 Zacznij od środka

Przeczytaj pojęcie centralne. Śledź cztery połączenia wraz ze słowami relacji; każde ramię wyjaśnia inny związek.

2 Porównaj przykład

Odnajdź w ilustracji wskazaną cechę. Przykład pokazuje jedną możliwość, a nie jedyny poprawny sposób wykonania pracy.

3 Sprawdź w kontekście

Odpowiedz na pytanie sprawdzające, wskazując dowód. Znaczenie barwy, gestu lub symbolu zależy od sytuacji; historyczne odniesienia weryfikuj w źródłach.

4 Dostosuj poziom

Wybierz mapę według doświadczenia grupy. Młodszym objaśnij jeden związek naraz; starszych poproś o porównanie, uzasadnienie i własny kontrprzykład.

5 Użyj ponownie

Wyświetl mapę albo wydrukuj próbną stronę A4. Sprawdź wielkość tekstu; powróć do niej po ćwiczeniu, aby nazwać decyzję i efekt.

6 Odróżnij ilustrację od źródła

Diagramy i przykłady są autorskimi ilustracjami dydaktycznymi, nie muzealnymi reprodukcjami ani dokumentacją konkretnego zabytku.

7 Odszukaj ID

Wykazy na końcu podają numery źródeł. Pełne adresy i przypisanie do każdej mapy: Bibliografia-Mapas-Plastyka.html.

Punkt jako początek obrazu

Mapa 001

Gęstość

Mniejsze odstępy tworzą skupisko. Przy podobnej wielkości punktów obszar zwykle wydaje się ciemniejszy.

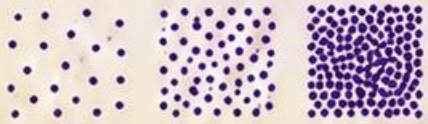

rzadko średnio gęsto

Akcent

Jeden większy lub odmienny punkt może przyciągnąć uwagę pośród drobnych, podobnych znaków.

zagęszcza

wyróżnia

Punkt organizuje powierzchnię przez położenie, wielkość i odstępy między kolejnymi śladami.

●

buduje

prowadzi

Faktura

Powtarzane ślady sugerują ziarnistość powierzchni. Ich rytm może być regularny albo celowo zmienny.

Kierunek

Szereg punktów sugeruje drogę spojrzenia, chociaż między znakami pozostaje niezarysowany fragment papieru.

Przykład: trzy skupiska jednakowych kropek mają różne odstępy; porównujemy gęstość, nie trzy wielkości śladów.

duże odstępy średnie odstępy małe odstępy

Sprawdź: czy akcent wynika z zaplanowanej różnicy, czy z przypadkowego zabrudzenia?

Linia i jej charakter

Mapa 002

Kierunek

Poziom, pion i skos opisują przebieg względem pola obrazu, a nie stałą emocję.

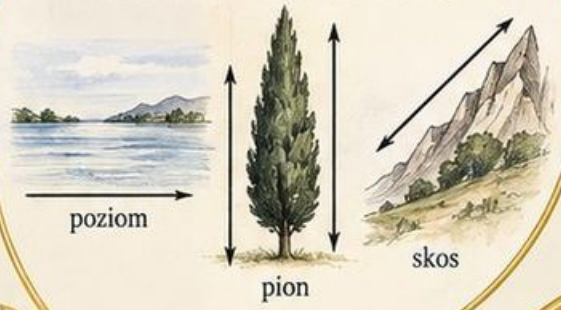

ma

Grubość

Cienka i szeroka kreska różnią się ciężarem wizualnym. Znaczenie zależy także od otoczenia.

zmienia

Linia łączy ślad narzędzia z kierunkiem, granicą i sposobem prowadzenia spojrzenia.

ujawnia

zależy od

Przebieg

Linia prosta, falista i łamana inaczej prowadzą wzrok oraz dzielą powierzchnię na części.

Narzędzie i gest

Nacisk, tempo dłoni i końcówka narzędzia wpływają na ślad; nie rozpoznajemy charakteru osoby z kreski.

Przykład:

ta sama droga narysowana cienko, szeroko i linią przerywaną zachowuje kierunek, zmieniając sposób odczytu.

Sprawdź: nazwij widoczną cechę linii, zanim przypiszesz jej nastrój.

Plama i kontur

Mapa 003

Powierzchnia

Rozmiar plamy porównujemy z całym polem. Niewielka ciemna plama może pozostać silnym akcentem.

duża plama w polu

niewielka, ciemna plama jako akcent

zajmuje

ma

Krawędź

Granica może być ostra, miękka lub miejscami zanikać. Plama nie wymaga osobnej obwódki.

ostra krawędź

miękka krawędź

zanikająca krawędź

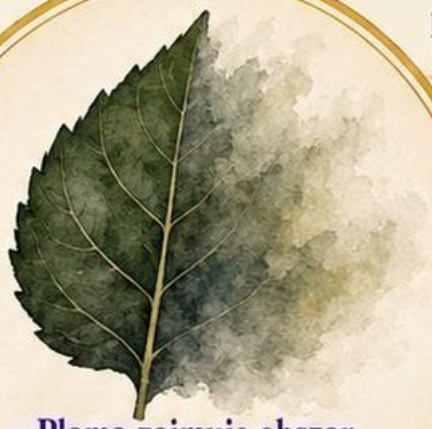

Plama zajmuje obszar,
a kontur wyznacza lub sugeruje jego granicę wobec otoczenia.

może otaczać

współtworzy

Kontur

Narysowana linia podkreśla brzeg. Jej obecność jest decyzją formalną, a nie obowiązkiem każdego przedstawienia.

kontur podkreśla brzeg

ten sam kształt może istnieć bez konturu

Figura i tło

Kształt rozpoznajemy dzięki różnicy między obszarem a sąsiedztwem, także bez zamkniętej kreski.

jasna figura na ciemnym tle

ciemna figura na jasnym tle

Przykład: sylweta liścia ma z jednej strony ostry brzeg, z drugiej miękkie przejście w tło.

Sprawdź: czy opisujesz szerokość obwódki, czy rzeczywisty obszar plamy?

Kształty organiczne i geometryczne

Mapa 004

Geometria

Koło, kwadrat i trójkąt mają określone własności. Swobodny rysunek może jedynie przybliżać taką figurę.

koło
(brak narożników, jednolita krzywizna)

kwadrat
(cztery równe boki, cztery narożniki)

trójkąt
(trzy boki, trzy narożniki)

Organiczność

Nieregularne zarysy przypominają formy wzrostu. Nie muszą być dosłownym przedstawieniem rośliny lub ciała.

Przykłady organicznych zarysów: liść, muszla, swobodna plama.

Kształt opisuje zarys płaskiej figury; jego budowa może być geometryczna, organiczna albo łączyć obie zasady.

porządkuje

różnicuje

nie przesądza

pozwala

Pochodzenie

Przedmiot naturalny może mieć regularną budowę, a wytworzony przez człowieka kształt może być organiczny.

Kryształ w przyrodzie ma regularną budowę (geometryczną).

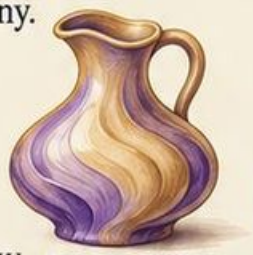

Wazon wytworzony przez człowieka może mieć organiczny kształt.

Stylizacja

Obserwowany liść można uprościć do wielokąta, zachowując część relacji i zmieniając charakter zarysu.

Obserwowany liść – zarys organiczny.

Uproszczony zarys liścia.

Pięciokąt – wersja geometryczna.

Przykład: nieregularna sylweta liścia prowadzi do uproszczonego pięciokąta; obie wersje porównujemy według krawędzi i narożników.

Nieregularna sylweta liścia ma pięć głównych wypustek.

Zachowujemy relacje – pięć kierunków wypustek.

Uproszczony pięciokąt ma pięć prostych krawędzi i pięć narożników.

Sprawdź: nazwij zasadę budowy, zamiast klasyfikować wyłącznie po temacie.

Forma płaska i przestrzenna

Mapa 005

Płaszczyzna

Kwadrat ma długość i szerokość. Jego pole nie staje się objętością po dodaniu cieniowania.

opisuje

Głębia

Sześcian ma trzy wymiary. Można obejść materialny model i zobaczyć inne jego ściany.

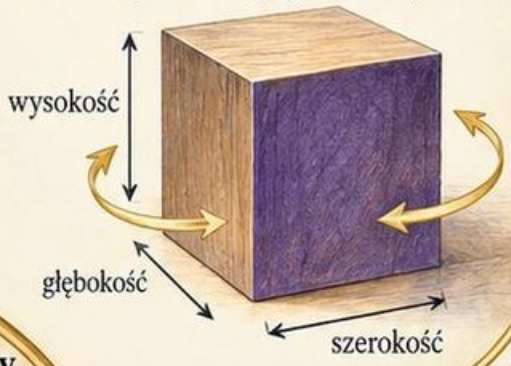

dodaje

Figura ma dwa wymiary, a bryła zajmuje przestrzeń; rysunek bryły pozostaje płaskim przedstawieniem.

pokazuje

Powierzchnia bryły

Ściana sześcianu jest kwadratem, lecz w rysunku perspektywicznym jej obraz może wyglądać inaczej.

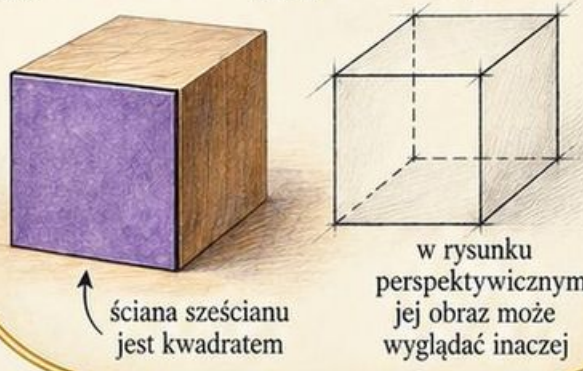

sugeruje

Przedstawienie

Nakładanie, perspektywa i światłocień pomagają zasugerować przestrzeń na kartce; nie tworzą rzeczywistego otworu.

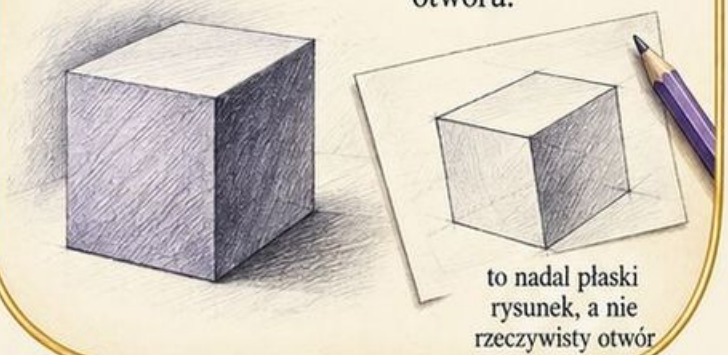

Przykład:

kwadrat łączy się z jedną ścianą modelu sześcianu; obok widać płaski szkic tego modelu.

Sprawdź: odróżnij właściwość obiektu od sposobu jego narysowania.

Faktura rzeczywista i przedstawiona

Mapa 006

Materiał

Ziarno papieru, ślady dłuta i gruba warstwa farby należą do fizycznej powierzchni danego obiektu.

wynika z

naśladuje

Rysunek

Kreski, plamy i kontrast mogą sugerować chropowatość drewna na niemal gładkiej kartce.

Faktura dotyczy cech powierzchni; obraz może je rzeczywiście posiadać albo jedynie przedstawiać.

zależy od

wymaga

Światło

Oświetlenie boczne uwydatnia nierówności. Fotografia może je spłaszczyć lub mocniej zaakcentować.

Rozróżnienie

Widoczna miękkość futra nie oznacza, że powierzchnia reprodukcji jest miękka w dotyku.

Przykład:

kawałek kory zestawiono z rysunkiem tej samej struktury; relief i iluzja są osobnymi informacjami.

Sprawdź: oglądając reprodukcję, nie ogłaszaj wyniku badania dotykowego oryginału.

Walor i czytelność

Skala

Skala porządkuje jasne, pośrednie i ciemne plamy według relacji w danym przedstawieniu.

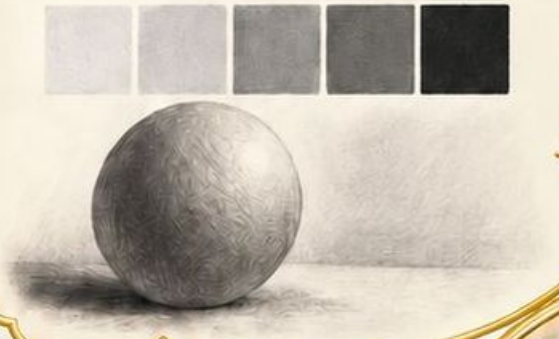

Kontrast

Jasna sylweta na ciemnym tle bywa czytelniejsza niż dwie sąsiednie plamy o podobnej jasności.

Walor określa stopień jasności; różnice walorowe pomagają oddzielać figury, detale i tło.

porządkuje

oddziela

nie jest

sprawdza

Odcień

Różne kolory mogą mieć zbliżony walor. Sama zmiana czerwieni na zieleń nie gwarantuje czytelności.

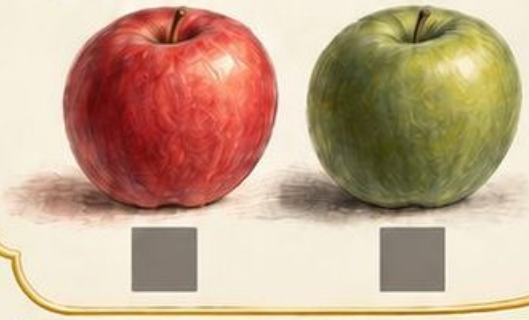

Pomniejszenie

Ogląd z większej odległości ujawnia główne masy. Drobny detal może zniknąć mimo wyraźnego koloru.

Przykład: dwa jednakowe ptaki mają tła o różnej jasności; porównanie dotyczy granicy sylwety, nie jej wielkości.

Sprawdź: czy najważniejszy kształt pozostaje rozpoznawalny po pomniejszeniu?

Światło i cień własny

Mapa 008

Źródło

Położenie lampy określa, które partie powierzchni są zwrócone ku światłu, a które od niego odwrócone.

wyznacza

tworzy

Strefa jasna

Oświetlona część nie musi być biała. Jej wygląd zależy również od koloru i materiału przedmiotu.

matowy jasny | kolorowy materiał | błyszczący materiał

Światło ujawnia objętość przez zmiany jasności na powierzchni; cień własny należy do samego przedmiotu.

przechodzi w

może zawierać

Cień własny

Na kuli zmiana może być łagodna. Na bryle o płaskich ścianach granica bywa wyraźniejsza.

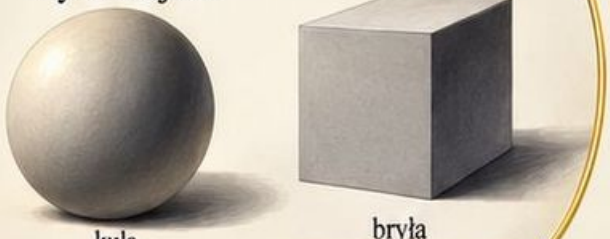

kula (łagodna zmiana) | bryła (wyraźniejsza granica)

Światło odbite

W zacienionej partii pojawia się światło z otoczenia; nie oznacza ono kolejnej lampy.

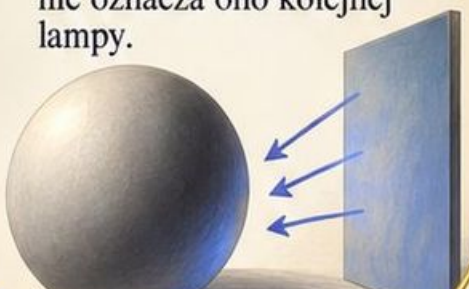

Przykład:

jedna kula oświetlona z lewej ma jaśniejszy lewy obszar i ciemniejszą prawą stronę.

Sprawdź: czy jasności odpowiadają jednej ustalonej sytuacji oświetleniowej?

Cień rzucony

Cień rzucony powstaje na innej powierzchni, gdy przedmiot ogranicza docierające do niej światło.

Kierunek

Położenie źródła, przeszkody i podłoża razem wyznacza miejsce cienia. Nie wystarcza sama strzałka przy obiekcie.

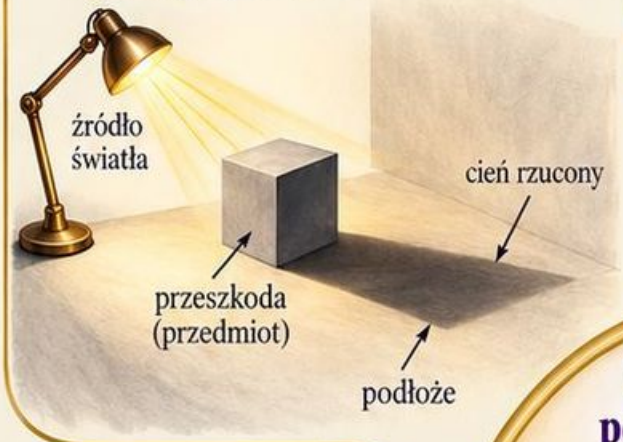

zależy od

Wysokość światła

zmienia się przez

Przy podobnym układzie niższe światło może wydłużać cień na poziomym podłożu; geometria ma znaczenie.

ujawnia

Kształt i podłoże

Cień nie jest zawsze identyczną kopią sylwety. Zmienia go ustawienie obiektu i powierzchnia przyjmująca.

gładkie, jasne podłoże – wyraźniejszy cień

chropowate, ciemne podłoże – mniej wyraźny cień

inny kąt ustawienia – inny kształt cienia

przechylony obiekt – zniekształcony cień

ma

Krawędź

Rozmiar źródła i odległości wpływają na miękkość granicy. Cień nie musi mieć ostrej czarnej obwódki.

małe, punktowe źródło – ostrzejsza krawędź

większe źródło – bardziej miękka krawędź

Przykład: trzy oddzielne układy tej samej kostki pokazują lampę po lewej i cień kierowany w prawo.

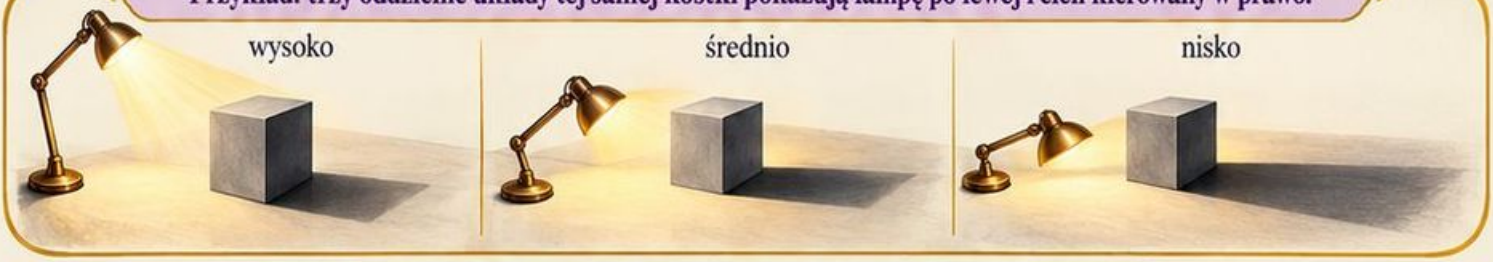

Sprawdź: odróżnij cień na podłożu od zacienionej ściany kostki.

Kontur zamknięty i otwarty

Mapa 010

Granica

Ciągły zarys pozwala łatwo oddzielić wnętrze od zewnętrza. Nie oznacza konieczności wypełnienia figury kolorem.

zamyka

przerywa

Otwarty przebieg

Brak fragmentu kreski może sugerować światło, zasłonięcie albo świadome uproszczenie, zależnie od przedstawienia.

Kontur zamyka obszar albo pozostawia przerwy, które odbiorca może połączyć podczas rozpoznawania figury.

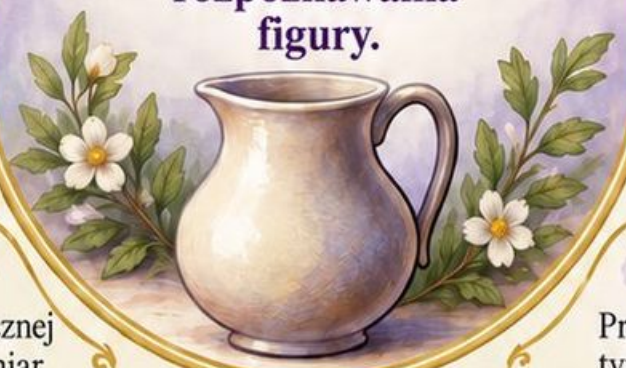

wspiera

różni się od

Rozpoznanie

Rozpoznanie wymaga dostatecznej liczby wskazówek, więc nadmiar przypadkowych luk może utrudniać identyfikację.

Kompozycja otwarta

Przerwa w zarysie figury nie jest tym samym co układ elementów sugerujący kontynuację poza kadrem.

Przykład:

dwa obrysy dzbanka mają podobne proporcje; jeden jest ciągły, drugi ma przerwę przy oświetlonym brzegu.

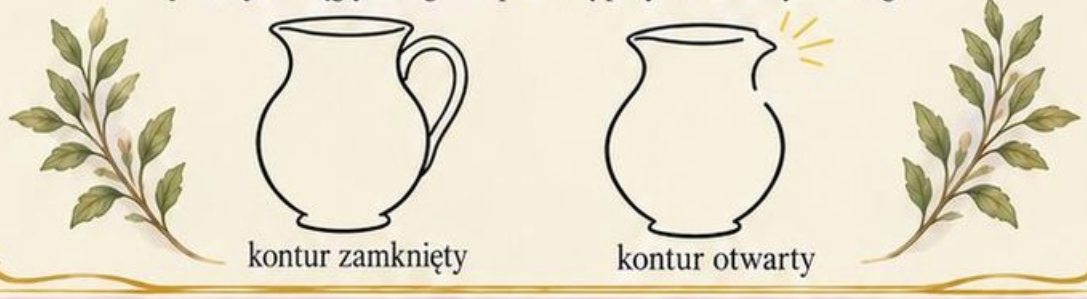

Sprawdź: czy mimo przerwy nadal odczytujesz zaplanowaną całość?

Sylweta i detal

Mapa 011

Całość

Zewnętrzna granica pozwala zauważyć pozycję, kierunek oraz podstawowe proporcje, zanim odczytamy drobne części.

Szczegół

Dziób, wzór piór lub fragment narzędzia może doprecyzować rozpoznanie, jeśli pozostaje wystarczająco widoczny.

pokazuje

uzupełnia

Sylweta przekazuje ogólny zarys, a detal dodaje informację lokalną; ich znaczenie zależy od odległości oglądania.

zależy od

wymaga

Skala oglądu

Mały znak potrzebuje wyraźnego zarysu. Duże przedstawienie może ujawniać informacje niewidoczne w miniaturze.

mała skala – tylko sylweta

duża skala – widoczne dodatkowe informacje

Hierarchia

Detal powinien wspierać cel. Mnogość drobnych kresek nie naprawi nieczytelnego ogólnego kształtu.

zbyt wiele detali, nieczytelny kształt

czytelna sylweta z wybranymi detalami

Przykład: ciemna sylweta ptaka łączy się z powiększeniem dzioba; powiększenie pokazuje fragment, nie drugie zwierzę.

Sprawdź: zasłoń detal i oceń, jaka informacja pozostaje w samej sylwecie.

Rytm elementów

Jednostka

Motyw może być kształtem, plamą lub grupą elementów. Najpierw trzeba rozpoznać, co rzeczywiście wraca.

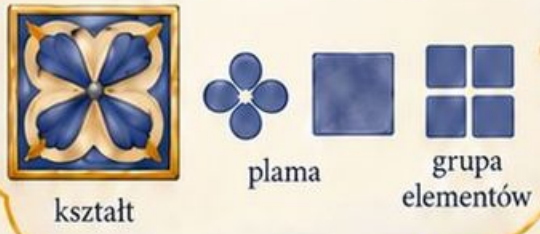

powtarza

Interwał

Odległość między jednostkami współtworzy układ. Jednakowe motywy nie tworzą zawsze jednakowo regularnego rytmu.

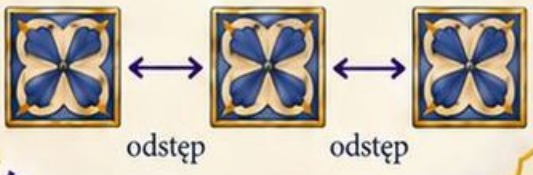

rozdziela

Rytm wizualny powstaje przez rozpoznawalne powtórzenia i odstępy; zmiana reguły może tworzyć akcent.

zmienia

Wariant

Narastająca wielkość albo malejący odstęp organizuje przemianę; wskaż cechę podlegającą zmianie.

wyróżnia

Przerwa

Pojedyncze odstępstwo może skierować uwagę; bez widocznej reguły odbiorca nie rozpozna jej przełamania.

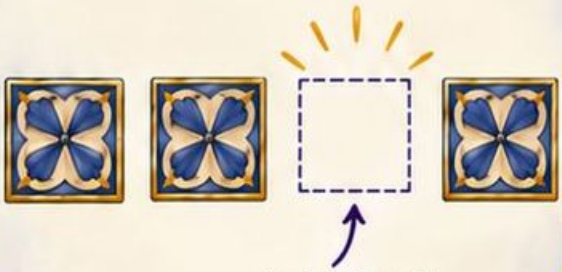

Przykład: rząd jednakowych kafli ma stałe odstępy, a drugi ten sam motyw z coraz mniejszymi przerwami.

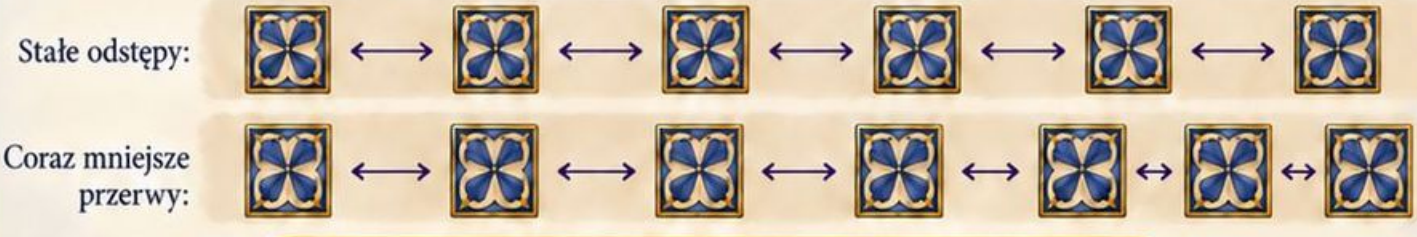

Sprawdź: opisz osobno jednostkę, odstęp i zaplanowane odstępstwo.

Kontrast środków wyrazu

Mapa 013

Wielkość

Mała forma obok dużej ujawnia różnicę skali wewnątrz kompozycji. Nie musi automatycznie być słabsza.

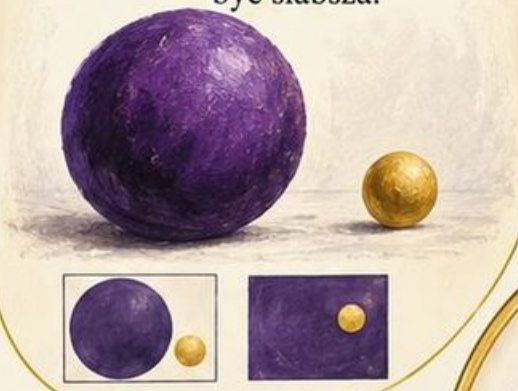

porównuje

odróżnia

Jasność i barwa

Różnica waloru nie jest tym samym co różnica odcienia. Oba środki można stosować osobno.

różnica waloru (jaśniejsze – ciemniejsze)

różnica odcienia (inny kolor)

Kontrast jest różnicą między elementami; staje się narzędziem uwagi dopiero w konkretnym układzie.

Faktura i kierunek

Gładki obszar obok gęstych śladów albo pion wśród skosów tworzy inny rodzaj przeciwstawienia.

gładka faktura

gęste ślady

pion i skos

zestawia

zależy od

Hierarchia

Zbyt wiele równie silnych różnic może rozpraszać. Akcent potrzeduje relacji z otoczeniem.

zbyt wiele akcentów rozprasza

wyraźna hierarchia prowadzi wzrok

Przykład:

mały złoty krążek na dużej fioletowej plamie przyciąga wzrok dzięki kontrastowi, mimo niewielkiej powierzchni.

Sprawdź:

nazwij konkretną parę przeciwstawionych cech i ich funkcję.

Proporcje części i całości

Części

Wysokość pnia można odnieść do wysokości korony. Trzeba wskazać, które odcinki rzeczywiście mierzymy.

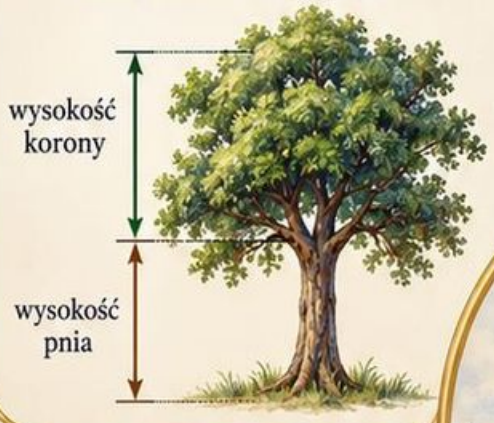

porównuje

Całość

Położenie podziału zależy od przyjętej granicy całego obiektu. Korona nie zawsze zaczyna się przy połowie drzewa.

odnosi do

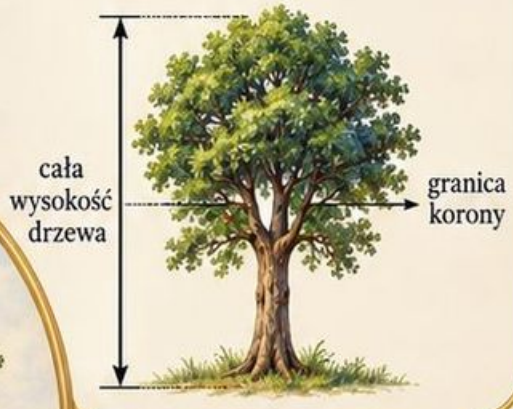

Proporcja opisuje relację wielkości części do siebie lub do całości; nie jest samą wysokością rysunku.

zachowuje

Powiększenie

Jednakowe powiększenie obu wymiarów zachowuje proporcje; rozciągnięcie tylko jednego wymiaru je zmienia.

drzewo wyjściowe

jednakowe powiększenie (ta sama proporcja)

rozciągnięcie tylko wysokości (inna proporcja)

pozwala

Stylizacja

Świadoma zmiana relacji może służyć idei. Nie każda odmienność jest przypadkowym błędem obserwacji.

bardziej naturalne proporcje

świadoma stylizacja (większa korona, krótszy pień)

Przykład: dwa podobne drzewa mają różne wielkości całkowite, lecz ten sam stosunek zaznaczonych odcinków pnia i korony.

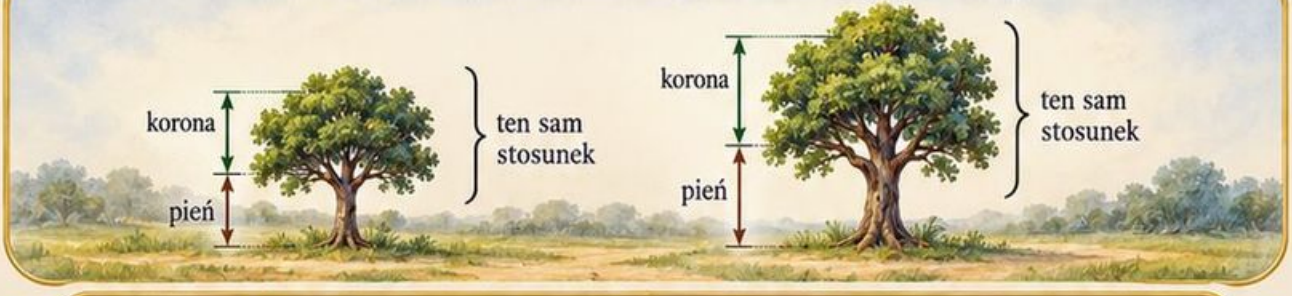

Sprawdź: nie porównuj centymetrów jednego fragmentu z procentem innego.

Skala obrazu i odbiorcy

Mapa 015

Odbiorca

Miniatura i mural inaczej mieszczą się w polu widzenia. Duża praca może wymagać oddalenia.

Miejsce

Wąski korytarz ogranicza dystans. Ten sam format w obszernej sali pozwala na inny sposób oglądu.

odnosi do

zależy od

Skala łączy wymiar pracy z ciałem odbiorcy, miejscem oraz odległością oglądania.

zmienia

różni się od

Detal

Powiększenie ujawnia ślad narzędzia, lecz drobny napis na wysokiej ścianie może pozostać nieczytelny.

Proporcja

Zmiana rozmiaru całej pracy może zachować relacje części. Skala i proporcja opisują inne pytania.

Przykład:

jedna osoba ogląda mały obraz z bliska, a rozległą kompozycję z kilku kroków; odległości są sytuacyjne.

Sprawdź: odtwórz planowane warunki oglądania, zamiast oceniać wyłącznie miniaturę na ekranie.

Kierunek i napięcie

Poziom i pion

Odczytujemy je względem obrazu lub otoczenia. Nie są uniwersalnymi znakami spokoju i siły.

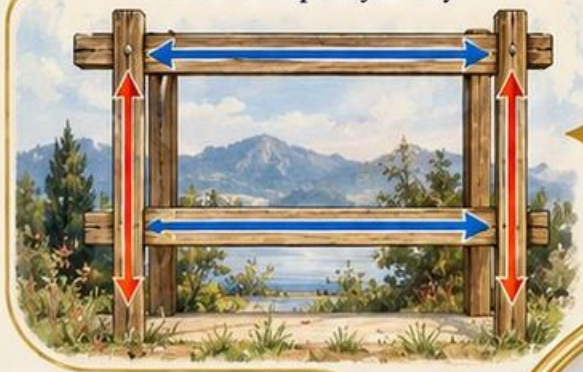

biegnie

Skos

Przekątna może łączyć odległe obszary i sugerować zmianę. Jej działanie zależy od pozostałych elementów.

przecina

Kierunek organizuje przebieg form; napięcie wynika z ich relacji, położenia i granic pola.

zbliża do

Krawędź

Forma blisko granicy kadru może wytwarzać napięcie odległości albo sugerować kontynuację poza obrazem.

współdziała z

Kontrast kierunków

Równoległość łączy elementy, a skrzyżowanie je przeciwstawia. Oceniaj cały układ, nie pojedynczą kreskę.

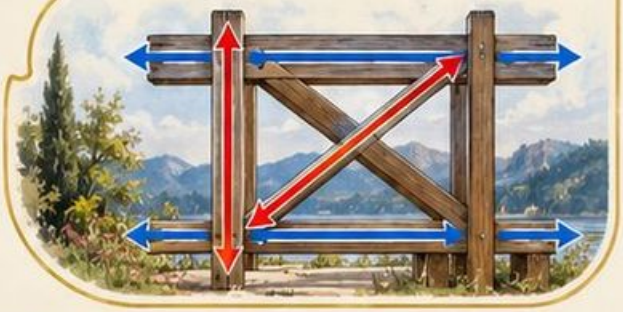

Przykład: trzy prostokątne konstrukcje mają przewagę poziomów, pionów albo skosów; motyw i format pozostają podobne.

Przewaga poziomów

Przewaga pionów

Przewaga skosów

Sprawdź: wskaż relację, która prowadzi wzrok, zamiast przypisywać kierunkowi obowiązkową emocję.

Ruch sugerowany

Pochylenie

Ustawienie sylwetki względem podłoża i gest mogą podpowiadać działanie; sam skos nie określa jego prędkości.

wykorzystuje

Fazy

Kolejne położenia wybranego fragmentu sugerują zmianę w czasie. Potrzebna jest czytelna kolejność.

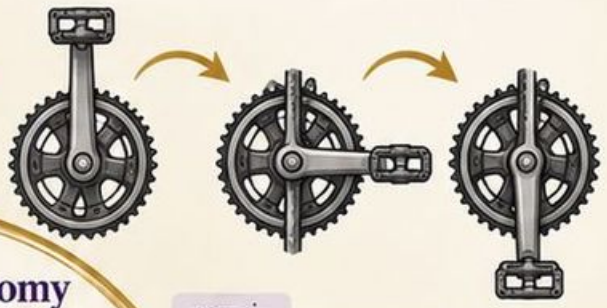

pozycja wysoka | pozycja pozioma | pozycja niska

Obraz nieruchomy może sugerować ruch przez układ ciała, następstwo śladów oraz sposób przedstawienia otoczenia.

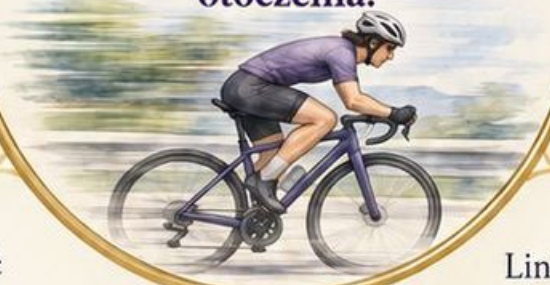

rozmywa

prowadzi

Ślad

Rozmycie może wskazywać ruch obiektu lub aparatu, ale może też wynikać z innych warunków rejestracji.

Kompozycja

Linie, puste miejsce przed postacią i relacje form wspierają kierunek odczytu, nawet bez rozmycia.

Przykład

Autorski szkic rowerzysty zestawia pochylenie, trzy położenia pedału i poziomy ślad tła jako różne środki.

Sprawdź: nazwij środek przedstawienia; nie odczytuj dokładnej prędkości z samego rysunku.

Znak i uproszczenie

Mapa 018

Cechy

Dwa koła, rama i kierownica mogą wystarczyć do zasugerowania roweru; szprychy nie zawsze są konieczne.

wybiera

pomija

Szczegóły

Ograniczenie detalu ułatwia odczyt w małym formacie. Usunięcie cechy rozróżniającej może jednak stworzyć niejasność.

więcej szczegółów — mniej szczegółów

Znak wybiera cechy potrzebne do rozpoznania lub działania; uproszczenie usuwa część informacji w określonym celu.

zależy od

sprawdza

Zastosowanie

Znak w instrukcji, mapa i ilustracja potrzebują różnych informacji. Jedno uproszczenie nie służy każdemu zadaniu.

instrukcja
wyraźne kształty i najważniejsze elementy

mapa
prosty znak i wysoka czytelność

ilustracja
więcej detali dla lepszego zrozumienia

Odbiorca

Rozpoznanie warto przetestować bez podpowiedzi autora. Znajomość motywu i warunki oglądu wpływają na wynik.

Przykład: autorska ilustracja roweru przechodzi w schemat z zachowanymi kołami i ramą, bez kopiowania urzędowego piktogramu.

Sprawdź: co trzeba przywrócić, jeśli odbiorca myli znak z innym przedmiotem?

Symbol i kontekst

Mapa 019

Motyw dosłowny

Klucz może przedstawiać przedmiot służący do otwierania zamka. Sam wygląd nie ustala jeszcze sensu symbolicznego.

pokazuje

przywołuje

Skojarzenie

Dostęp, rozwiązanie lub władza są możliwymi odczytaniami, lecz wymagają podstaw w konkretnej sytuacji.

Symbol odsyła poza dosłownie przedstawiony przedmiot; jego znaczenie wymaga rozpoznania konwencji i kontekstu.

zależy od

sprawdza

Kontekst

Podpis, inne motywy, przeznaczenie i tradycja mogą zmienić interpretację tego samego przedstawienia.

Źródło

Dokumentacja obiektu pozwala odróżnić potwierdzoną konwencję od osobistego skojarzenia odbiorcy.

Przykład:

klucz przy planie drzwi wskazuje użycie, a przy zagadce może sugerować rozwiązanie; to autorskie zestawienie.

wskazuje użycie

może sugerować rozwiązanie

Sprawdź: wyjaśnij, co w otoczeniu motywu wspiera proponowany sens.

Motyw i temat

Mapa 020

Element

Okno może wystąpić w wielu pracach. Powtórzenie przedmiotu nie oznacza identycznej treści wszystkich obrazów.

powraca jako

współtworzy

Temat

Widok z okna, samotne oczekiwanie i życie ulicy mogą wykorzystywać podobny motyw w innych relacjach.

Widok z okna

Samotne oczekiwanie

Życie ulicy

Motyw jest rozpoznawalnym elementem przedstawienia, a temat dotyczy tego, o czym praca opowiada lub co podejmuje.

zyskuje sens przez

wymaga

Układ

Skala okna, położenie postaci oraz widoczność wnętrza lub zewnętrza wpływają na odczyt konkretnej sceny.

Małe okno podkreśla dystans.

Położenie postaci zmienia znaczenie.

Widoczność wnętrza lub zewnętrza kieruje interpretację.

Uzasadnienie

Temat formułujemy na podstawie całości i źródeł. Nie dopisujemy biografii autora do każdego okna.

Analiza całości

- co widać?
- jak przedstawiono?
- jaki nastrój?
- co sugeruje scena?

Kontekst i źródła

- rodzaj pracy
- czas powstania
- funkcja
- możliwe znaczenia

Przykład

trzy autorskie miniatury powtarzają okno jako ramę pejzażu, miejsce spotkania i fragment rytmu fasady.

Okno jako rama pejzażu.

Okno jako miejsce spotkania.

Okno jako fragment rytmu fasady.

Sprawdź: nazwij motyw, potem wyjaśnij temat bez ograniczania go do listy przedmiotów.

Barwy podstawowe w malarstwie

Trzy podstawowe

W tym modelu trzy wybrane barwy stanowią punkt wyjścia do nauki mieszanin i koła barw.

czerwień żółcień błękit

przyjmuje

Mieszanie farb

Dwie farby tworzą fizyczną mieszaninę. Wynik zależy od pigmentów, proporcji, spoiwa i podłoża.

łączy

czerwień żółcień

pomarańczowa mieszanina

Szkolny model RYB porządkuje mieszanie farb przez czerwień, żółcień i błękit; nie opisuje wszystkich zjawisk barwnych.

różni się od

Światło i druk

RGB opisuje mieszanie świateł, a CMYK stosuje się w druku. Nie zamieniaj tych zestawów bez wyjaśnienia.

mieszanie świateł na ekranie

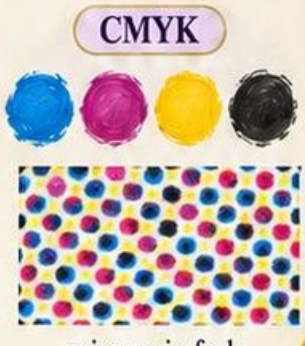

mieszanie farb w druku

ogranicza

Zakres

Trzy tubki nie dadzą wszystkich możliwych kolorów. Zwłaszcza czystość mieszanin wymaga sprawdzenia na próbce.

Przykład:

czerwień żółcień pomarańczowa mieszanina

Przykład: trójkąt czerwieni, żółcieni i błękitu łączy się z próbką pomarańczowej mieszaniny dwóch wybranych farb.

Sprawdź: zawsze nazwij model, zanim użyjesz określenia barwy podstawowe.

Barwy pochodne

Mapa 022

Czerwień i żółcień

Ta para prowadzi do rodziny pomarańczów. Zmienione proporcje przesuwają wynik ku jednemu składnikowi.

łączy

łączy

Żółcień i błękit

Mieszanina może należeć do zieleni. Różne błękity i żółcienie dadzą różną jasność oraz czystość.

Barwy pochodne
w szkolnym modelu RYB powstają z par barw podstawowych; rzeczywista próbka zależy od użytych farb.

łączy

sprawdza

Błękit i czerwień

Ta para prowadzi do rodziny fioletów. Nie każda para gotowych farb da równie nasycony fiolet.

Próba

Zapisane składniki i proporcje pozwalają wrócić do mieszaniny. Kolor na ekranie jest tylko ilustracją wyniku.

Przykład: trzy osobne pary pociągnięć prowadzą do pomarańczu, zieleni i fioletu; próbki mają wyraźnie rozdzielone składniki.

Sprawdź: porównuj wyschnięte próbki na tym samym podłożu.

Barwy dopełniające

Mapa 023

Model koła

W szkolnym RYB porównujemy czerwień z zielenią, żółcień z fioletem i błękit z pomarańczem.

wyznacza

Sąsiedztwo

Położone obok barwy mogą wzmacniać wrażenie różnicy. Działa także ich jasność, powierzchnia i otoczenie.

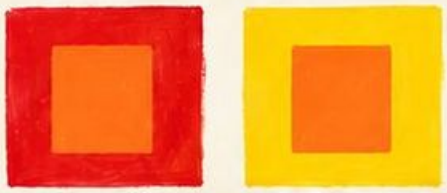

Te same barwy wyglądają inaczej obok sąsiednich kolorów.

Sąsiedztwo może wzmacniać wrażenie różnicy między barwami.

zestawia

Barwy dopełniające leżą naprzeciw siebie na wybranym kole; zestawienie i mieszanie są różnymi operacjami.

miesza

Neutralizacja

Dodatek farby o przeciwnej barwie często obniża nasycenie. Wynik nie musi być idealną szarością.

Czerwień z dodatkiem zieleni daje stonowany brąz.

Błękit z dodatkiem pomarańczy daje przygaszony odcień.

kontroluje

Proporcja

Niewielki dodatek i mieszanina z przewagą drugiego składnika dają odmienne próbki. Nie istnieje jedna recepta dla wszystkich pigmentów.

Zmiana proporcji czerwieni i zieleni daje różne mieszaniny.

Większy udział pomarańczy wyraźnie zmienia wynik.

Przykład

Trzy średnice sześcioczęściowego koła łączą właściwe pary; obok oddzielono sąsiednie plamy od fizycznej mieszaniny.

sąsiednie barwy obok siebie | mieszanina czerwieni i zieleni | sąsiednie barwy obok siebie | mieszanina błękitu i pomarańczy

Sprawdź: nazwij koło i odróżnij kontrast od efektu po wymieszaniu farb.

Temperatura barwy

Mapa 024

Ciepłe i chłodne

Żółcie, pomarańcze i czerwienie często określa się jako ciepłe, a błękity jako chłodne w danym zestawieniu.

porównuje

Sąsiedztwo

zależy od

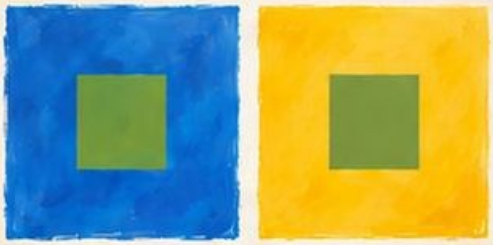

Ta sama zieleń może wydawać się cieplejsza przy błękicie niż przy żółcieni. Porównanie wymaga kontekstu.

Temperatura barwy
jest względnym określeniem relacji kolorystycznych; nie jest pomiarem temperatury przedstawionego przedmiotu.

współdziała z

Jasność i nasycenie

Zmiana temperatury nie wyjaśnia wszystkich różnic odbioru. Rozdziel ją od rozjaśnienia lub osłabienia koloru.

nie gwarantuje

Emocja

Paleta może wspierać zamiar twórcy, ale nie narzuca wszystkim jednakowego uczucia ani automatycznej głębi.

Przykład

Dwa podobne pejzaże różnią się przewagą ciepłych i chłodnych barw, zachowując podobny układ głównych mas.

Sprawdź: względem której barwy oceniasz temperaturę?

Odcień, nasycenie i jasność

Mapa 025

Odcień

Określa pozycję w rodzinie barwnej, na przykład przejście od czerwieni ku pomarańczowi. Nie jest skalą jasności.

czerwień → pomarańcz

nazywa

opisuje

Nasycenie

Wskazuje, jak intensywna lub przygaszona wydaje się barwa. Dodanie neutralnego składnika może zmieniać także pozostałe cechy.

wysokie nasycenie → niskie nasycenie

Opis koloru wymaga odróżnienia rodziny barwnej, stopnia intensywności oraz jasności; te cechy można porównywać osobno.

porządkuje

wymaga

Jasność

Pozwala porównać plamy jaśniejsze i ciemniejsze. Żółć i błękit o wysokim nasyceniu nie muszą mieć podobnego waloru.

jaśniej → ciemniej

jaśniej → ciemniej

Kontrola

Porównuj próbki w podobnym oświetleniu. Oddziel pojęcia opisowe od sposobu ich zapisu w konkretnym programie.

Przykład: trzy osobne pasma pokazują zmianę **odcienia**, stopniowe przygaszenie oraz przejście od jasnego do ciemnego.

Zmiana odcienia
(czerwień → pomarańcz)

Stopniowe przygaszenie
(wysokie → niskie nasycenie)

Przejście jasności
(jasny → ciemny)

Sprawdź: nazwij zmienianą cechę, zamiast każdą różnicę określać słowem jaśniej.

Rozjaśnianie i przyciemnianie

Mapa 026

Biel

Domieszka bieli zwykle rozjaśnia farbę i może osłabić jej nasycenie. Wynik zależy od składników.

dodaje

Czerń lub ciemna farba

Niewielki dodatek może przyciemnić mieszaninę, jednocześnie zmieniając odcień. Nie traktuj go jako obojętnego przycisku jasności.

zmniejsza

Rozjaśnianie i przyciemnianie zmieniają relacje jasności, lecz sposób mieszania wpływa również na inne cechy koloru.

wykorzystuje

Podłoże

W przezroczystej akwareli jaśniejszy wygląd może wynikać z cieńszej warstwy i widocznej bieli papieru.

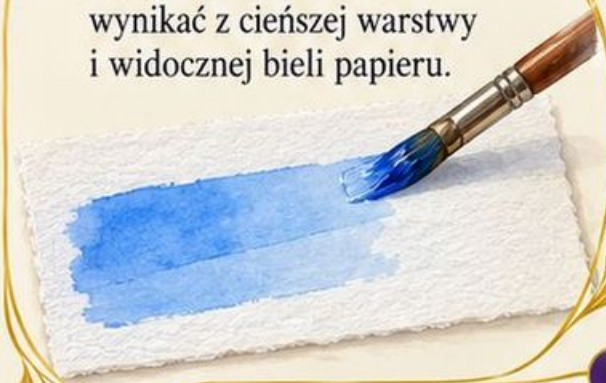

porównuje

Próbki

Zachowaj to samo podłoże i obejrzyj wyschnięte ślady. Mokra farba nie zawsze wygląda tak samo jak sucha.

Przykład:

jedna niebieska farba prowadzi do pasma z bielą, pasma z ciemnym dodatkiem oraz cienkiej warstwy na papierze.

Sprawdź: nazwij materiał i operację, zamiast każdą jaśniejszą plamę nazywać dodatkiem bieli.

Gama wąska i szeroka

Mapa 027

Gama wąska

Opiera się na niewielkim zakresie rodzin barwnych. Nadal może zawierać silne różnice jasności oraz nasycenia.

ogranicza

rozszerza

Gama szeroka

Obejmuje bardziej odległe rodziny barw. Nie musi oznaczać użycia każdego koloru ani braku uporządkowania.

Gama barwna
opisuje zakres użytych kolorów i ich relacje; liczba tubek nie jest liczbą barw widocznych w pracy.

Dominacja

Jedna rodzina może przeważać, a inna pełnić rolę dodatku. Liczą się również powierzchnie plam.

porządkuje

wynika z

Mieszanie

Kilka farb może dać wiele mieszanin. Oceniamy efekt w obrazie, a nie wyłącznie

Przykład

Dwa jednakowe układy naczyń wykorzystują paletę niebieskozieloną albo kilka odległych rodzin, zachowując podobne jasności.

Sprawdź: wskaż zakres kolorów oraz ich proporcje w całej kompozycji.

Monochromatyzm

Rodzina barwna

W szkolnym ćwiczeniu można przyjąć błękity. Nie trzeba używać identycznej próbki we wszystkich częściach przedstawienia.

wybiera

Walor

Jaśniejsze i ciemniejsze plamy pomagają rozdzielić plany oraz figury bez wprowadzania kolejnej rodziny barwnej.

różnicuje

Monochromatyzm organizuje pracę wokół jednej barwy lub rodziny barwnej, wykorzystując różnice jasności i nasycenia.

zmienia

Nasycenie

Intensywna i przygaszona wersja koloru mogą współtworzyć hierarchię. Monochromatyzm nie oznacza braku kontrastów.

wymaga

Czytelność

Podobne odcienie mogą się zlewać. Relacje jasności, krawędzi i pustej przestrzeni nadal wymagają decyzji.

Przykład: autorska panorama miasta wykoorzystuje pięć stopni niebieskiej jasności, z najciemniejszą wieżą i jaśniejszym tłem.

Sprawdź: czy ważne części pozostają odróżnialne mimo ograniczonej palety?

Kontrast temperaturowy

Mapa 029

Relacja

Pomarańcz przy błękicie tworzy wyraźną różnicę temperatury. Sam kolor bez porównania nie wyjaśnia działania zestawienia.

zestawia

Przestrzeń

Ciepła plama może wydawać się bliższa, lecz rozmiar, przesłanianie i walor mogą zmienić ten odczyt.

może sugerować

Kontrast temperaturowy zestawia barwy względnie ciepłe i chłodne; wrażenie głębi zależy od całego układu.

zmienia się przez

współdziała z

Tło

Ta sama plama na innym tle może inaczej przyciągać uwagę. Warto porównać odwrócone zestawienie.

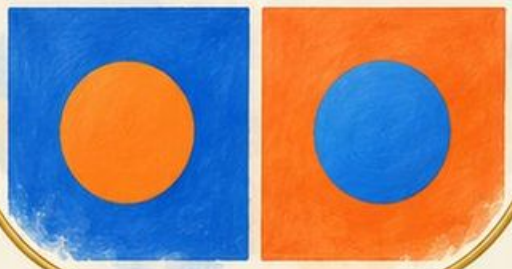

Inne cechy

Różnica jasności i nasycenia często towarzyszy temperaturze. Nie przypisuj wszystkich efektów jednemu czynnikowi.

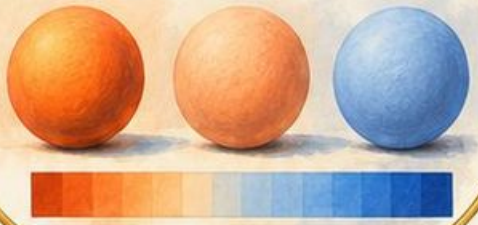

Przykład: pomarańczowy dysk na błękicie zestawiono z błękitnym dyskiem na pomarańczu; rozmiary dysków pozostają jednakowe.

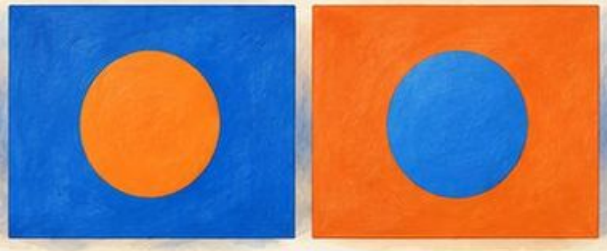

Sprawdź: czy opisujesz wrażenie, czy udokumentowaną odległość przedmiotu?

Kontrast walorowy

Figura i tło

Ciemny znak na jasnym tle zwykle ujawnia granicę wyraźniej niż podobnie jasne sąsiednie plamy.

Ciemny znak na jasnym tle jest czytelny.

Podobnie jasne plamy zlewają się i granica jest mniej wyraźna.

rozdziela

nie jest

Kontrast walorowy jest różnicą jasności, która może porządkować czytelność niezależnie od nazw użytych kolorów.

ujawnia

zależy od

Różnica odcienia

Czerwień i zieleń mogą mieć zbliżony walor. Dwa różne kolory nie muszą tworzyć czytelnego napisu.

Dwa różne kolory o podobnej jasności mogą być mniej czytelne.

Wersja w szarościach pokazuje zbliżony walor obu kolorów.

Próba tonalna

Wersja w szarościach pomaga zauważyć główne relacje jasności, choć sposób konwersji wpływa na wynik.

Wersja kolorowa.

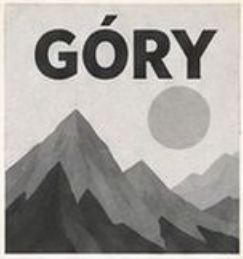

Wersja w szarościach ujawnia rozkład jasności.

Warunki oglądu

Format, odległość, oświetlenie i jakość wydruku zmieniają odczyt drobnych elementów. Sprawdzaj wersję docelową.

Z większej odległości drobne elementy są mniej czytelne.

Przykład

Własny plakat z ciemnym tytułem i jasnym tłem porównano z jego wersją tonalną, zachowując układ.

Sprawdź: czy główna informacja pozostaje widoczna bez rozróżniania kolorów?

Kontrast nasycenia

Mapa 031

Akcent

Nasycona plama może przyciągać uwagę wśród zgaszonych kolorów, nawet jeśli zajmuje niewielką powierzchnię.

wyróżnia

Sąsiedztwo

zależy od

Ten sam kolor otoczony równie intensywnymi barwami nie musi pozostać tak wyraźnym punktem skupienia.

Kontrast nasycenia

zestawia kolor intensywny z bardziej przygaszonym otoczeniem, tworząc różnicę siły chromatycznej.

nie oznacza

Jasność

Intensywny błękit może być ciemny, a przygaszony róż jasny. Nasycenie i walor wymagają osobnego opisu.

kolor intensywny i ciemny

kolor przygaszony i jasny

kontroluje

Mieszanina

Dodatek neutralnej lub przeciwstawnej farby może obniżyć nasycenie, ale zmieni też inne cechy próbki.

kolor nasycony

po dodaniu farby neutralnej

jeszcze mniejsze nasycenie

Przykład:

intensywna czerwona forma kwiatu pojawia się wśród przygaszonych zieleni i szarości, bez realistycznego tła ogrodu.

Sprawdź: czy akcent wynika z nasycenia, czy głównie z różnicy jasności?

Kolor lokalny i oświetlenie

Mapa 032

Przedmiot

Określenie czerwone jabłko pomaga nazwać materiałową cechę, lecz nie przewiduje każdego widocznego odcienia jego powierzchni.

opisuje

zmienia

Światło

Barwa źródła wpływa na docierające światło. Przedmiot może wyglądać inaczej pod światłem białym i barwnym.

Kolor lokalny
jest umownym opisem barwy przedmiotu w przyjętych warunkach; widziany wygląd zmienia oświetlenie i otoczenie.

współtworzy

ogranicza

Otoczenie

Światło odbite od sąsiednich powierzchni może pojawić się na przedmiocie i w jego zacienionych partiach.

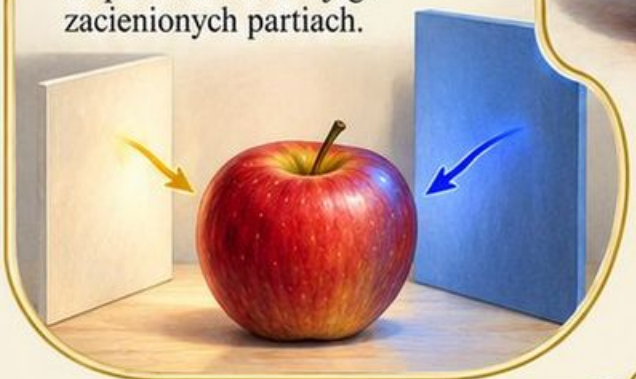

Reprodukcja

Aparat, ekran i ustawienia obrazu wpływają na zapis. Fotografia nie jest bezpośrednim pomiarem pigmentu lub materiału.

Przykład

To samo jabłko pokazano w dwóch osobnych warunkach oświetlenia, z zachowaną pozycją i otoczeniem.

Sprawdź: oddziel nazwę koloru przedmiotu od obserwowanej plamy w obrazie.

Barwa w cieniu

Ograniczenie światła

Cień własny to zacieniona część przedmiotu. Jego kolor pozostaje związany z materiałem oraz docierającym światłem.

wynika z

Światło z otoczenia

Sąsiednia powierzchnia może wpływać na barwny wygląd cienia. Nie każda ciemna partia jest całkowicie pozbawiona światła.

odbiera

Barwa cienia zależy od światła, powierzchni i otoczenia; nie powstaje zawsze przez dodanie tej samej czerni.

porównuje

Mieszaniny

Ciemniejszego tonu można szukać, używając różnych farb. Domieszka czerni jest jedną możliwością, a nie obowiązkowym rozwiązaniem.

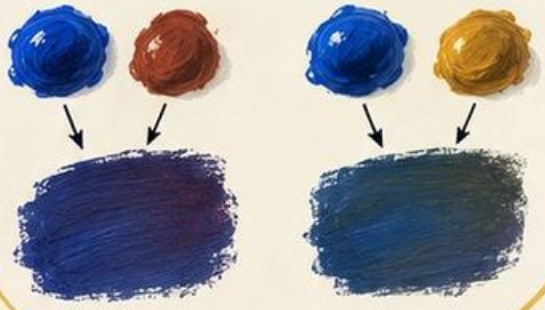

sprawdza

Relacja

Próbkę oceniaj obok światła tej samej formy. Samodzielna ciemna plama nie pokazuje jeszcze przekonującej objętości.

cień w kontekście tej samej formy

samodzielna ciemna plama nie pokazuje formy

Przykład: fałda niebieskiej tkaniny ma jasną grzbietową część i ciemniejsze, lekko zmienione barwnie zagłębienie.

Sprawdź: czy cień wspiera formę i spójne warunki oświetlenia?

Kolor i nastrój

Paleta

Przewaga wybranych rodzin barwnych może wspierać zamiar. Nazywaj konkretne relacje zamiast przypisywać kolorowi jedną emocję.

dobiera

współdziała z

Kompozycja

Zagęszczenie, kontrast i pusta przestrzeń wpływają na odbiór. Dwie prace o podobnej palecie mogą działać odmiennie.

Kolor współtworzy nastrój wraz z formą, światłem i tematem; interpretacja odbiorcy nie jest automatyczną reakcją na próbkę.

zależy od

wymaga

Odbiorca

Doświadczenia i kontekst zmieniają skojarzenia. Odmienny odczyt nie jest sam w sobie błędem osoby.

Argument

Interpretację poprzyj widocznym wyborem barwnym i jego relacją do pozostałych elementów przedstawienia.

Przykład: dwa pokoje o tych samych przedmiotach różnią się paletą; porównujemy możliwe odczytania bez tabeli obowiązkowych uczuć.

Sprawdź: co poza kolorem wspiera zaproponowany nastrój tej sceny?

Symbolika koloru

Konwencja

Barwa może nieść umówioną informację. Jej sens trzeba sprawdzić w konkretnym systemie znaków lub dokumentacji obiektu.

Kontekst

Strój, obrzęd, plakat i prywatna praca mogą inaczej wykorzystywać podobny kolor. Nazwa barwy nie wystarcza.

wykorzystuje

zależy od

Symbolika koloru
wynika z użycia w określonej kulturze, instytucji lub sytuacji; nie jest słownikiem znaczeń obowiązującym wszędzie.

różni się od

wymaga

Skojarzenie osobiste

Własne wspomnienie może wyjaśniać reakcję odbiorcy, lecz nie potwierdza historycznej intencji autora.

Źródło

Opracowanie muzealne lub opis wydarzenia pomaga zweryfikować znaczenie. Nie twórz reguły dla całej społeczności z jednego przykładu.

Przykład: ta sama fioletowa wstęga łączy się z trzema podpisanymi sytuacjami, których znaczenie ustalamy osobno.

Opakowanie prezentu
Oznacza upominek i staranność.

Uroczysty dokument
Wskazuje na rangę wydarzenia.

Bukiet kwiatów
Pełni funkcję dekoracyjną,

Sprawdź: oddziel potwierdzoną konwencję od własnego odczytania koloru.

Harmonia analogiczna

Harmonia analogiczna

wykorzystuje barwy sąsiadujące na wybranym kole, budując pokrewieństwo bez rezygnacji z kontrastów jasności.

wybiera

Sąsiedztwo

Zieleń, błękitna zieleń i błękit tworzą przykładowy zbliżony zakres. Wskaż używany model koła.

porządkuje

Dominacja

Jedna barwa może zajmować większą powierzchnię, a sąsiednie ją uzupełniać. Równe udziały nie są obowiązkiem.

różnicuje

Jasność i nasycenie

Pokrewne odcienie mogą się zlewać. Zmiana waloru lub intensywności pomaga wydzielić ważne części.

ogranicza

Wybór

Podobieństwo barw jest środkiem organizacji, nie gwarancją piękna lub spokojnej reakcji każdego odbiorcy.

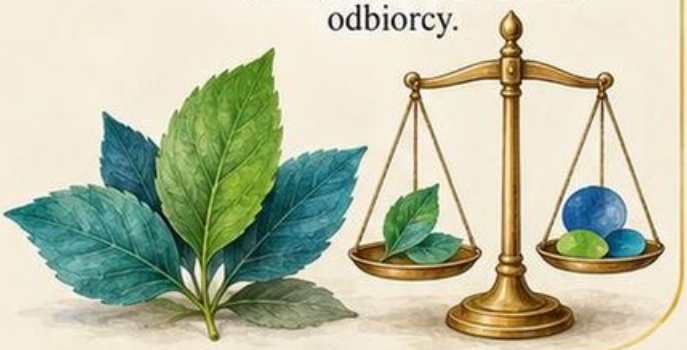

Przykład: wachlarz własnych liści łączy zielenie z błękitami; ciemniejszy liść pozostaje akcentem mimo pokrewnej palety.

Sprawdź: czy sąsiedztwo kolorów wspiera czytelny układ, czy ukrywa jego części?

Akcent kolorystyczny

Mapa 037

Barwa

Niewielka odmienna plama może przyciągać wzrok wśród podobnych kolorów. Czerwień nie jest jedynym możliwym akcentem.

Powierzchnia

Ilość koloru wpływa na hierarchię. Bardzo rozległa plama może stać się dominantą całego układu.

odróżnia

zależy od

Akcent kolorystyczny wyróżnia wybraną plamę wobec otoczenia; jego siła zależy od relacji, nie tylko od nazwy koloru.

współdziała z

wymaga

Położenie

Miejsce w kadrze i sąsiednie linie kierują odczytem. Kolor nie działa w izolacji od kompozycji.

Podporządkowanie

Wiele konkurujących akcentów może osłabić pierwszy wybór. Świadomie ustal, gdzie odbiorca ma zatrzymać spojrzenie.

Przykład:

czerwony parasol wyróżnia się wśród neutralnych sylwet; nie przypisujemy jego właścicielowi charakteru ani znaczenia historycznego.

Sprawdź: czy zamierzony akcent pozostaje widoczny po pomniejszeniu obrazu?

Kolor w druku i na ekranie

Mapa 038

RGB

Na ekranie kolory tworzą składowe światła. Jasność urządzenia i warunki otoczenia wpływają na odbiór.

emituje

CMYK

Typowy druk wykorzystuje farby lub tonery. Barwa papieru, proces i ilość składników zmieniają wynik.

drukuje

Ekran emituje światło, a wydruk odbija światło otoczenia; podobne dane obrazu nie gwarantują identycznego wyglądu.

Zakres barw

Nie każdy kolor możliwy do pokazania na ekranie da się równie wiernie odtworzyć wybranym drukiem.

ogranicza

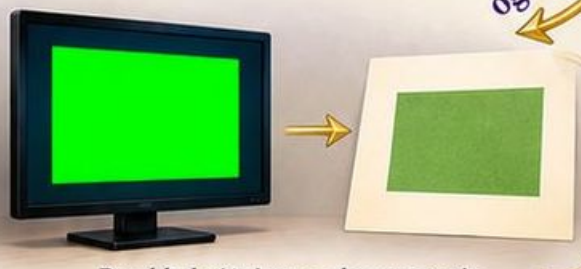

Przykład różnicy w odwzorowaniu

Próba docelowa

Oceń próbny wydruk w planowanym świetle. Sam podgląd na przypadkowym monitorze nie potwierdza zgodności kolorów.

sprawdza

światło dzienne

ciepłe światło

Przykład:

jedna autorska ilustracja łączy się z ekranem RGB i papierem CMYK jako dwiema odmiennymi drogami prezentacji.

ekran RGB

ta sama ilustracja

wydruk CMYK

Sprawdź: nie utożsamiaj jasności świecącego ekranu z bielą podłoża.

Ograniczona paleta

Mapa 039

Składniki

Sprawdź właściwości konkretnych farb i wymagany zakres. Nazwy czerwony lub niebieski nie opisują wszystkich różnic pigmentów.

czerwony (odcień ciepły) | żółty (odcień chłodny) | niebieski (odcień chłodny)

wybiera

Rodziny mieszanin

Łącz składniki w próbkach i zapisuj proporcje. Powiązane mieszaniny mogą wzmacniać jedność pracy.

tworzy

Ograniczona paleta jest świadomym wyborem niewielu farb; ich mieszaniny powinny odpowiadać zadaniu, a nie obietnicy uzyskania każdej barwy.

kontroluje

ujawnia

Kontrast

Mała liczba tubek nadal pozwala różnicować jasność, intensywność i powierzchnie plam, w granicach wybranych materiałów.

różna jasność | różna intensywność | różne powierzchnie plam

Ograniczenia

Jeśli wymagany kolor pozostaje niedostępny, zmień cel lub skład palety. Nie nazywaj błędem każdej różnicy wobec ekranu.

wymagany kolor pozostaje niedostępny w tej palecie → zmień cel lub skład palety

Przykład

Trzy wybrane tubki prowadzą do drzewa podpisanych prób, z widocznymi składnikami każdej gałęzi, bez uniwersalnych recept.

czerwony + żółty | żółty + niebieski | czerwony + niebieski | czerwony + żółty + niebieski

Sprawdź: które mieszaniny rzeczywiście wykorzystasz w swoim projekcie?

Czytelność koloru

Kształt

Kolorowe koło i trójkąt różnią się również zarysem. Dwa kanały informacji pomagają rozpoznać kategorię.

Podpis

Krótka etykieta wiąże znak z treścią. Nie każ odbiorcy zgadywać znaczenia czerwonego lub zielonego pola.

uzupełnia

nazywa

Czytelny kod barwny przekazuje informację także wtedy, gdy odbiorca nie rozróżnia samych kolorów lub wydruk jest monochromatyczny.

różnicuje

testuje

Walor i wzór

Kontrast jasności oraz szrafowanie mogą wspierać odczyt. Drobny wzór wymaga sprawdzenia po pomniejszeniu.

Wersja docelowa

Sprawdź legendę w szarościach i w planowanym rozmiarze. Taki test nie zastępuje wszystkich potrzeb dostępności.

Przykład: trzy kategorie mają inne kolory, kształty i podpisy; ich odpowiedniki tonalne zachowują rozpoznawalne różnice.

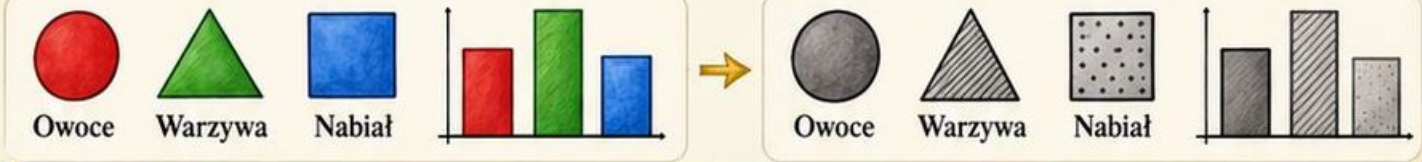

Sprawdź: czy informacja pozostaje dostępna po pominięciu samej barwy?

Kompozycja otwarta i zamknięta

Kontynuacja

Ucięte motywy i kierunki prowadzące ku brzegom mogą podpowiadać, że przedstawiony świat trwa dalej.

sugeruje

skupia

Domknięcie

Elementy mogą kierować spojrzenie ku wnętrzu obrazu i tworzyć rozpoznawalną całość mieszczącą się w polu.

Kompozycja otwarta sugeruje dalszy ciąg poza kadrem, a zamknięta skupia układ w jego granicach; to relacje całości.

Krawędzie

Sam jeden ucięty przedmiot nie rozstrzyga całego układu. Porównaj drogi wzroku i rozmieszczenie ważnych form.

zależy od

różni się od

Otwarty kontur

Przerwa w linii figury dotyczy zarysu. Otwarcie kompozycji dotyczy organizacji względem granic obrazu.

Otwarty kontur figury.

Otwarta kompozycja.

Przykład

Przykład: gałązki wychodzą poza brzegi jednego kadru, a w drugim układają się wewnątrz pola wokół pustego środka.

Sprawdź: czy mówisz o granicy pojedynczej figury, czy o relacji całego obrazu?

Symetria osiowa

Oś

Linia osi porządkuje porównanie. Nie musi pokrywać się z krawędzią ani istnieć fizycznie w przedmiocie.

wyznacza

odpowiada

Para

W dokładnym odbiciu punkty leżą po przeciwnych stronach w równych prostopadłych odległościach od osi.

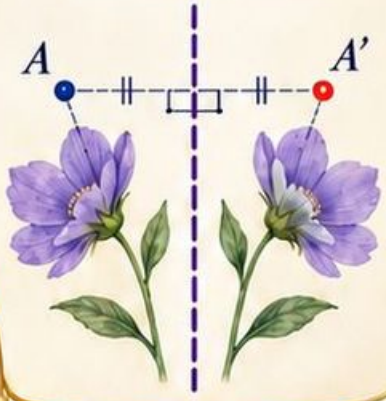

Symetria osiowa opiera się na odpowiadaniu elementów po dwóch stronach osi, z zachowaniem relacji lustrzanej.

Przybliżenie artystyczne

Kompozycja może być zasadniczo symetryczna mimo drobnych różnic detalu. Nazwij zakres, w którym rozpoznajesz tę zasadę.

dopuszcza

nie gwarantuje

Znaczenie

Symetria może wspierać porządek, lecz nie narzuca jednej emocji ani wyższej wartości od asymetrii.

Przykład

Autorska fasada ma trzy pary okien rozmieszczonych lustrzanie wokół pionowej osi, bez udawania dokumentacji zabytku.

Sprawdź: porównuj odległości prostopadłe do osi, a nie tylko liczbę okien.

Asymetria i równowaga

Mapa 043

Strony

Lewa i prawa część mogą zawierać inne formy. Sama nierówność liczby obiektów nie wyjaśnia jeszcze działania układu.

różnicuje

Ciężar wizualny

Wielkość, jasność, nasycenie i faktura wpływają na przyciąganie uwagi. Nie tworzą jednej uniwersalnej miary.

zestawia

większa wielkość | większa jasność | większe nasycenie | bardziej wyrazista faktura

Asymetria nie wymaga lustrzanego odpowiadania stron; równowaga wizualna może wynikać z odmiennych, współdziałających elementów.

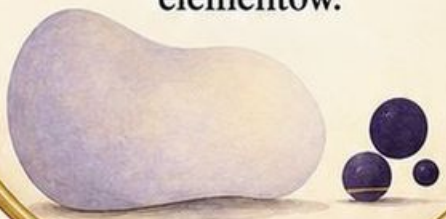

wykorzystuje

Położenie

Mały silny akcent może współdziałać z większą spokojną plamą. Odległość od środka zmienia relację.

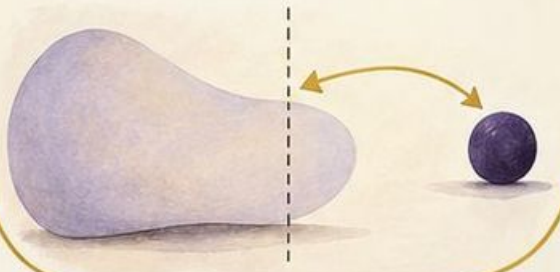

sprawdza

Całość

Równowaga jest oceną organizacji obrazu, nie obliczeniem masy przedmiotów ani mechanicznym testem prawdziwej wagi.

Przykład

Przykład: szeroka jasna plama po lewej współdziała z małą ciemną grupą po prawej, bez rysowania fizycznej dźwigni.

Sprawdź: wskaż przynajmniej dwie cechy wspierające relację między stronami.

Kompozycja centralna

Środek

Centrum odnosi się do granic obrazu. Po zmianie kadru ten sam przedmiot może przestać znajdować się pośrodku.

lokalizuje

Otoczenie

Kierunki i powtarzające się formy mogą prowadzić ku centrum. Bez ich wsparcia wzrok może wybrać inny akcent.

wzmacnia

Kompozycja centralna skupia ważne elementy wokół środka pola; położenie może wspierać hierarchię, lecz jej nie zastępuje.

różnicuje

nie wymaga

Dominanta

Centralny element może wyróżniać rozmiar, kolor lub jasność. Samo położenie nie gwarantuje pierwszeństwa odczytu.

Pełna symetria

Układ może skupiać się wokół środka, zachowując różne szczegóły i nierówne grupy po bokach.

Przykład:

okrągły stół z centralnym naczyniem otaczają różne drobne przedmioty, których kierunki prowadzą ku głównemu motywowi.

Sprawdź:

co poza centralnym miejscem podkreśla ważność wybranego elementu?

Kompozycja diagonalna

Przekątna

Główna linia może łączyć okolice przeciwległych narożników. Nie musi być dosłowną kreską narysowaną na powierzchni.

przebiega przez

powstaje z

Kompozycja diagonalna wykorzystuje skos jako ważny kierunek organizacji, łącząc części pola i prowadząc spojrzenie.

Relacje form

Układ postaci, krawędź drogi albo pas światła mogą razem budować kierunek silniejszy niż pojedynczy detal.

współdziała z

może sugerować

Przeciwwaga

Piony, poziomy i puste obszary mogą równoważyć skos lub go przeciwstawiać innemu kierunkowi.

Napięcie

Przekątna bywa środkiem dynamiki, ale nie dowodzi ruchu rzeczywistego ani jednej emocji wszystkich odbiorców.

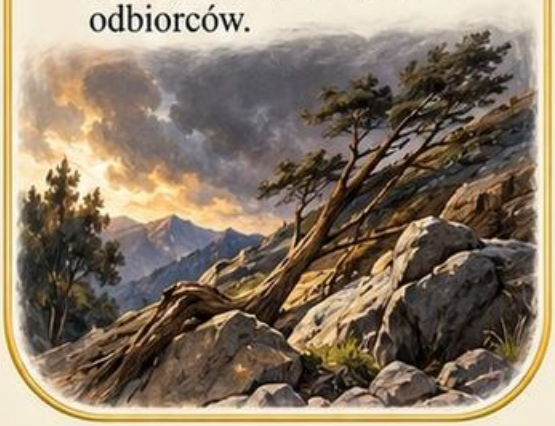

Przykład: *autorski pejzaż z mostem biegnącym ukośnie przez kadr łączy dwa brzegi, prowadząc ku niewielkiej budowli.*

Sprawdź: czy skos organizuje całość, czy występuje tylko w małym fragmencie?

Kompozycja pasowa

Kompozycja pasowa porządkuje przedstawienie w poziomych strefach; ich kolejność i relacje trzeba odczytać w konkretnym układzie.

dzieli

Rejestry

Pasy pozwalają oddzielić grupy form albo epizody. Granicę może tworzyć linia, odstęp lub zmiana rozmieszczenia.

ustala

Kolejność

Układ bywa czytany kolejno, ale kierunku nie wolno zakładać bez wskazówek. Nie każdy pas oznacza późniejsze zdarzenie.

łączy

Powtórzenie

Powracający motyw może wiązać strefy, a różnica wielkości lub gęstości podkreślać ich odmienność.

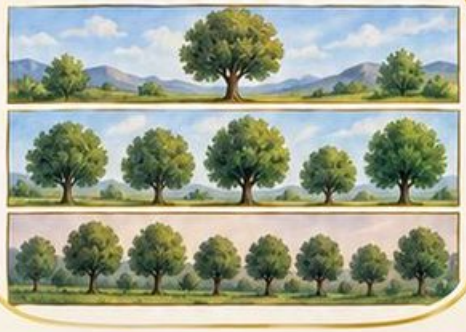

odróżnia

Głębia

Wyższy pas nie musi automatycznie przedstawiać dalszego planu. Organizacja powierzchni i przestrzeń przedstawiona to różne kwestie.

Przykład: trzy autorskie pasy pokazują przygotowanie, wspólne działanie i rezultat, z wyraźnie oznaczoną kolejnością od góry.

1. Przygotowanie
2. Wspólne działanie
3. Rezultat

Sprawdź: jaka wskazówka uzasadnia przyjęty kierunek czytania tej pracy?

Kompozycja rytmiczna

Mapa 047

Moduł

Jednostką może być pojedyncza forma lub grupa. Rozpoznanie modułu pozwala opisać budowę całego układu.

wyznacza

Porządek

Stały odstęp, naprzemienność albo stopniowa zmiana wielkości dają różne sposoby prowadzenia rytmu.

powtarza

Kompozycja rytmiczna

organizuje powroty motywu i odstępy w całej powierzchni; przełamanie staje się czytelne na tle reguły.

przerywa

współtworzy

Akcent

Pominięcie lub zamiana jednej jednostki może zatrzymać spojrzenie. Warto zaznaczyć, co dokładnie zostało zmienione.

Jedność

Powtórzenia łączą części obrazu, a przemyślana różnorodność zapobiega przypadkowemu mnożeniu identycznych śladów.

Przykład

Przykład: rząd podobnych naczyń zachowuje stałe przerwy, lecz jedno puste miejsce wyraźnie zakłóca ustanowiony porządek.

Sprawdź:

czy odbiorca najpierw rozpoznaje regułę, a dopiero potem odstępstwo?

Kompozycja statyczna i dynamiczna

Mapa 048

Stabilność

Spokojne rozłożenie mas, dominujące poziomy i wyraźne podparcie mogą budować wrażenie statyczności w danym przedstawieniu.

wspiera

wzmacnia

Dynamika

Skosy, napięcia kierunków i zmiany rytmu mogą sugerować działanie. Nie wymagają przedstawienia biegnącej postaci.

Kompozycja statyczna i dynamiczna opisują wrażenie organizacji form, a nie rzeczywisty ruch lub stan bezpieczeństwa przedmiotów.

zależy od

nie potwierdza

Całość

Pojedynczy pion nie czyni pracy statyczną. Porównuj proporcje, kontrasty, odstępy i kierunki dominujące.

Fizyka

Wrażenie chwiejności w obrazie nie jest oceną nośności konstrukcji. Formalny przykład nie zastępuje testu materialnego

Przykład

Dwa autorskie układy prostych brył różnią się przewagą poziomych podziałów i skosów, bez instrukcji niebezpiecznego piętrzenia.

Układ statyczny

Układ dynamiczny

Sprawdź: które dwie relacje uzasadniają określenie statyczny lub dynamiczny?

Dominanta i podporządkowanie

Mapa 049

wyróżnia

wspiera

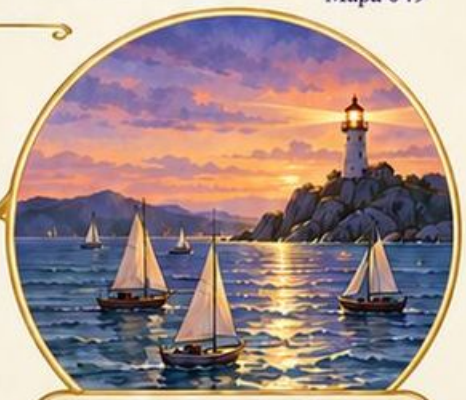

Główny motyw

Może skupiać uwagę kolorem, jasnością lub odmienną formą, choć nie musi być największym przedmiotem.

Otoczenie

Powtarzające się drobne elementy i spokojniejsze obszary mogą kierować ku dominancie, zamiast z nią konkurować.

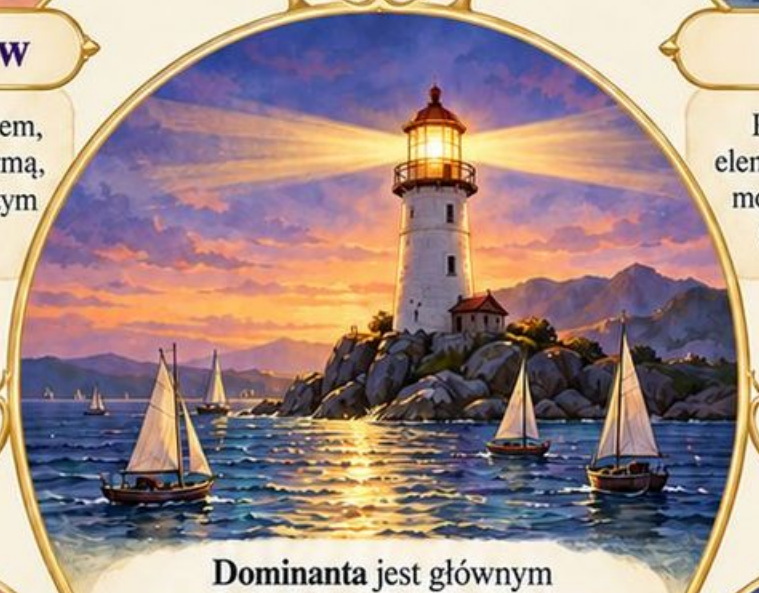

prowadzi

kontroluje

Dominanta jest głównym akcentem kompozycji, a elementy **podporządk**owane wspierają jej rolę przez relacje wielkości, kontrastu i kierunku.

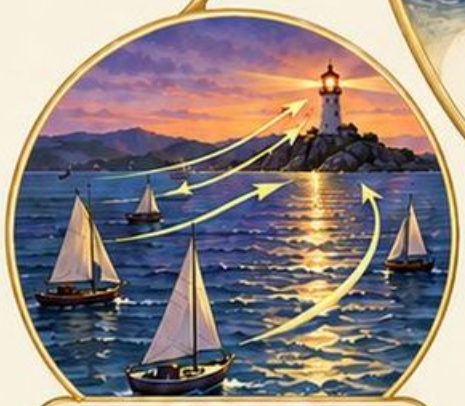

Kierunek

Linie, brzegi i spojrzenia postaci pomagają łączyć części. Ich przebieg powinien wspierać wybrany cel odczytu.

Konkurencja

Drugi równie silny akcent może zmienić hierarchię. Warto świadomie wybrać, czy tworzy dialog, czy rozprasza.

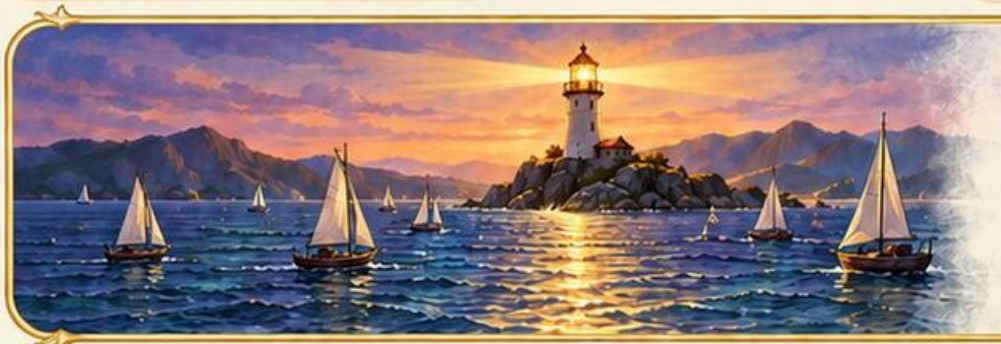

Przykład: autorska latarnia wyróżnia się wśród mniejszych łodzi; układ łodzi i jasny pas prowadzą ku jej sylwecie.

Sprawdź: czy po zasłonięciu dominanty potrafisz wyjaśnić funkcję pozostałych elementów?

Hierarchia wizualna

Mapa 050

Wielkość

Większy tytuł może poprzedzać mniejszy opis. Różnice muszą pozostać widoczne z planowanej odległości oglądania.

stopniuje

wyróżnia

Kontrast

Kolor, jasność i wolne miejsce pomagają oddzielić poziomy. Zbyt wiele mocnych wyróżnień może znieść pierwszeństwo.

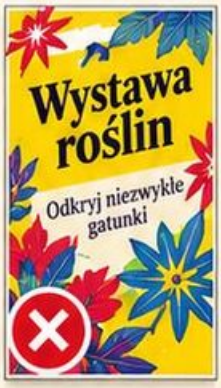

Hierarchia wizualna porządkuje ważność informacji; kolejność zauważania wynika z relacji, które można sprawdzić w docelowym formacie.

łączy

testuje

Grupowanie

Bliskość oraz wspólne wyrównanie sugerują przynależność. Odbiorca powinien rozpoznać, który podpis dotyczy którego obrazu.

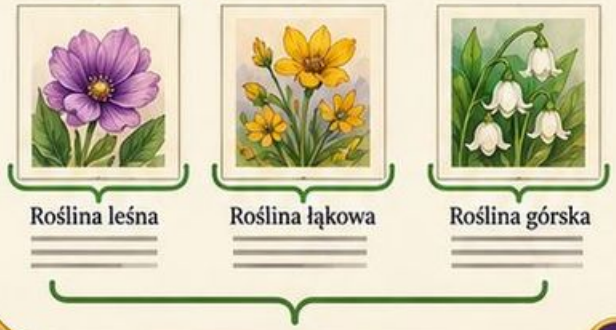

Kolejność

Krótki ogląd ujawnia, co zauważono najpierw. Odczyt zależy również od języka, doświadczenia i kontekstu odbiorcy.

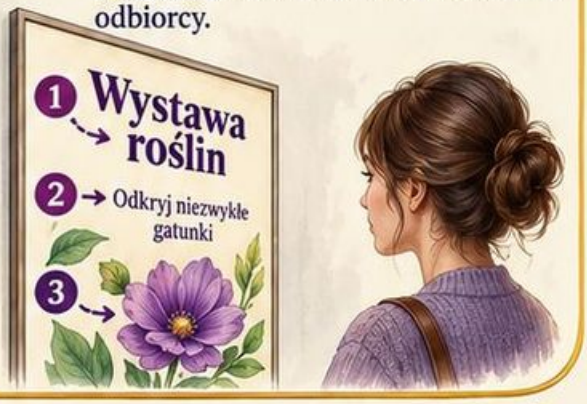

Przykład

Fikcyjny plakat ma trzy poziomy: tytuł, główną informację i szczegóły; odległości między grupami wspierają ich związek.

Sprawdź: czy wszystkie dekoracje pomagają znaleźć najważniejszą informację?

Ciężar wizualny

Mapa 051

Wielkość

Duża plama może silniej zaznaczać obecność, lecz mały element o wysokim kontraście bywa ważniejszym akcentem.

Barwa i walor

Różnica wobec otoczenia wpływa na odczyt. Ciemny kolor nie zawsze dominuje na równie ciemnym tle.

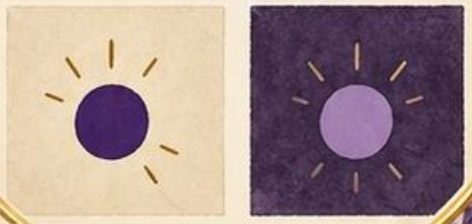

zależy od

zmienia się przez

Ciężar wizualny

opisuje względną siłę przyciągania uwagi przez formę, a nie jej masę mierzoną na wadze.

współdziała z

porównuje

Położenie

Izolacja, bliskość brzegu i odległość od innych elementów zmieniają relacje całej kompozycji.

Układ

Ciężar jest kategorią analizy formalnej. Nie istnieje jedna liczba pozwalająca obliczyć go dla każdej pracy.

Przykład: cztery pola zawierają różne plamy; mała kontrastowa figura konkuruje z większą, lecz mniej odmienną od tła.

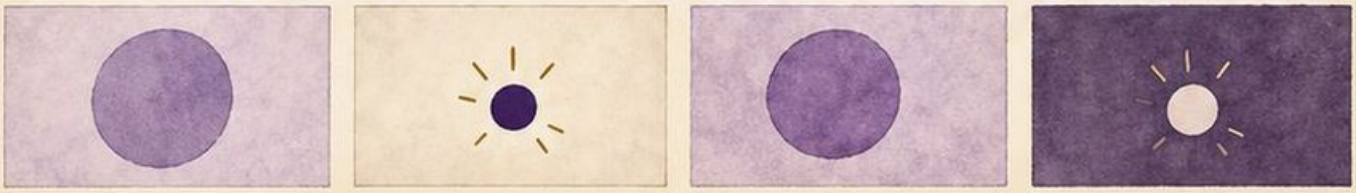

Sprawdź: wskaż cechę i jej otoczenie, zamiast utożsamiać ciężar z kilogramami.

Równowaga promienista

Mapa 052

Środek

Punkt odniesienia łączy kierunki rozchodzące się na zewnątrz. Nie musi być największą ani najciemniejszą częścią.

Sektory

Podobne jednostki mogą wracać przy obrocie. Ich liczba i kąt zależą od zaplanowanej konstrukcji.

wyznacza

powtarza

Równowaga promienista organizuje elementy wokół wspólnego środka; relacje między sektorami mogą być regularne lub celowo zmienne.

różni się od

kontroluje

Oś odbicia

Obrót wokół środka nie oznacza automatycznie odbicia lustrzanego względem każdej przechodzącej przez niego prostej.

Akcent

Zmiana jednego sektora może przyciągać uwagę, ale powinna pozostawać czytelna wobec reguły całości.

Przykład: autorska rozeta ma osiem podobnych pól wokół środka, a jeden sektor różni się nasyceniem.

Sprawdź: czy opisujesz powtórzenie po obrocie, czy pary po obu stronach osi?

Pusta przestrzeń

Mapa 053

Forma

Wolny obszar pozwala zauważyć zarys i odległość elementu od innych części. Nie jest automatycznie miejscem do zapełnienia.

Grupy

Przerwa może wskazywać, które elementy należą do siebie. Zbyt mały odstęp może przypadkowo połączyć obce informacje.

otacza

oddziela

Pusta przestrzeń jest aktywną częścią układu; może oddzielać, kierować uwagę i nadawać formie miejsce wobec granic obrazu.

kieruje

ma

Uwaga

Izolowany motyw bywa silnym akcentem. Działają również jego rozmiar, kontrast i położenie, nie sama ilość bieli.

Kształt

Puste obszary można porównywać według szerokości, proporcji i przebiegu, podobnie jak widoczne plamy.

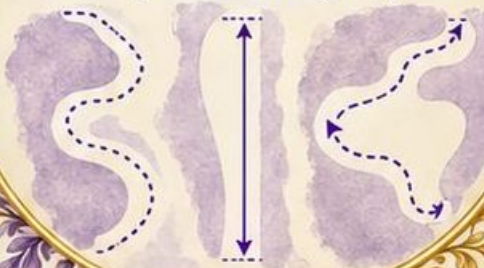

Przykład:

pojedynczy rysunkowy pęd zajmuje małą część pola; duży wolny obszar podkreśla jego kierunek.

Sprawdź:

co zmieniłoby zapełnienie wolnego miejsca dodatkowym motywem?

Figura i tło

Mapa 054

Figura

Odbieramy ją jako wyodrębniony kształt. Pomagają kontrast, domknięcie i kontekst, ale nie jedna obowiązkowa cecha.

jasna figura na ciemnym tle

ciemna figura na jasnym tle

Tło

Nie musi być pozbawione kształtu. Powierzchnia między figurami może stać się samodzielnie rozpoznawalnym motywem.

wyróżnia

otacza

Figura i tło tworzą wzajemną relację; wspólna granica może pozwalać na więcej niż jeden sposób organizacji obrazu.

dzieli

zależy od

Wspólna krawędź

Ta sama linia może należeć do dwóch odczytań. Zmiana uwagi przesuwa rolę obszarów bez zmiany rysunku.

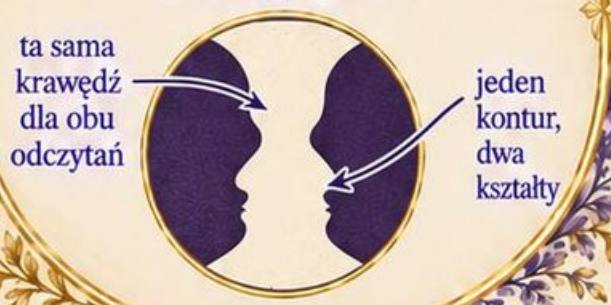

Warunki

Nie każda praca jest odwracalną iluzją. W analizie trzeba sprawdzić, czy drugi odczyt rzeczywiście jest możliwy.

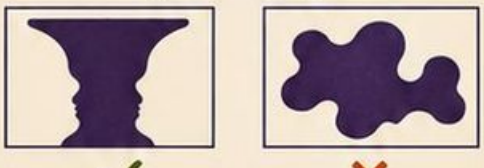

✓ drugi odczyt jest możliwy

✗ drugi odczyt nie jest możliwy

Przykład: autorski symetryczny kielich dzieli krawędzie z dwoma profilami; centralny obszar i boki można odczytywać naprzemiennie.

Sprawdź: wskaż jedną wspólną granicę obu rozpoznawanych figur.

Kadrowanie

Mapa 055

Pole

Kadr obejmuje część otoczenia i pomija resztę. To decyzja przedstawienia, a nie neutralny zapis wszystkiego.

Relacja

Zbliżenie może podkreślić gest, a szerszy plan ujawnić jego przyczynę lub miejsce działania.

wybiera

zmienia

Kadrowanie

wybiera fragment widoku; granice pola zmieniają informacje, relacje i możliwą interpretację tej samej sceny.

Krawędzie

Ucięcie motywu może sugerować kontynuację albo utrudnić rozpoznanie. Oceniaj jego funkcję w konkretnym obrazie.

przecina

wymaga

Porównanie

Zachowaj tę samą scenę i wskaż różnice informacji. Zmiana kadru nie jest zmianą wydarzenia w rzeczywistości.

Przykład: trzy okna kadru obejmują plac, parę osób i detal przekazywanego przedmiotu, pokazując różne zakresy jednej sytuacji.

szeroki kadr – plac

średni kadr – para osób

zbliżenie – detal przedmiotu

Sprawdź: co odbiorca wie po zobaczeniu szerszego pola, a czego nie widzi w zbliżeniu?

Format pionowy i poziomy

Mapa 056

Format określa proporcje pola pracy; pion i poziom zmieniają przestrzeń dostępną dla kierunków, motywów i wolnych obszarów.

wydłuża — rozszerza — zmienia — współdziała z

Pion

Wysoki format może wspierać rozciągnięty motyw, lecz sam nie gwarantuje wrażenia wzniosłości lub siły.

Poziom

Szerokie pole może pomieścić rozległą panoramę lub relacje obok siebie. Nie jest zarezerwowane wyłącznie dla pejzażu.

Rozmieszczenie

Przeniesienie układu do innego formatu wymaga nowych decyzji. Samo rozciągnięcie obrazu zniekształca proporcje przedstawionych form.

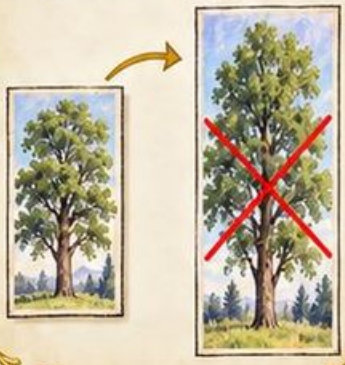

Kadr

Format i wybór fragmentu są powiązane. Inne granice pola mogą usunąć ważną informację albo dodać kontekst.

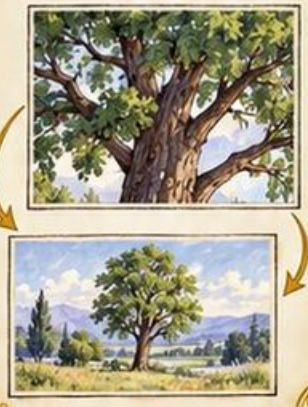

Przykład: drzewo pokazano w pionie z widoczną koroną, a w poziomie z większą częścią otoczenia.

pion

poziom

Sprawdź: czy zmieniasz granice pola, czy deformujesz gotowy rysunek?

Podział powierzchni

Mapa 057

Masy

Najpierw można porównać większe plamy i wolne pola. Mały szczegół nie naprawia każdej niejasnej relacji całości.

ustala

porównuje

Proporcje

Szerokość pasma lub wielkość obszaru odnosimy do pola pracy. Nie istnieje jeden idealny podział dla wszystkich tematów.

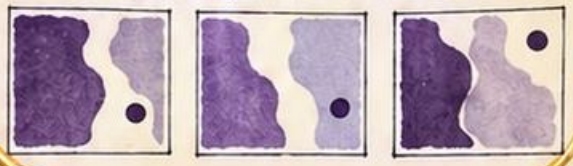

Podział powierzchni organizuje duże obszary przed detalami; ich proporcje i połączenia wpływają na odczyt całej pracy.

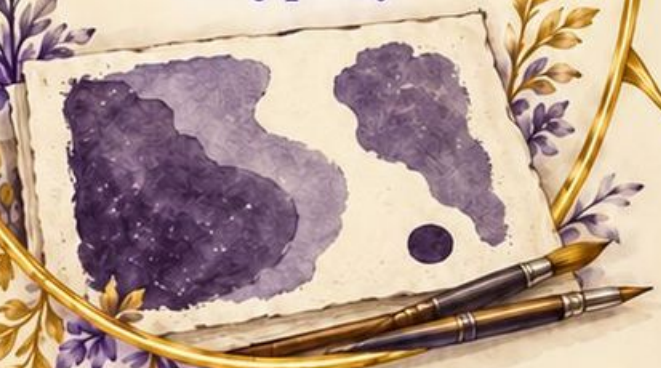

łączy

Granice

Krawędzie obszarów mogą się spotykać, przecinać lub zostawiać przerwy. Ich przebieg kieruje uwagę odbiorcy.

sprawdza

Miniatura

Uproszczony szkic pokazuje, czy główne części są czytelne. Detal dodajemy zgodnie z rolą wybranego obszaru.

Przykład: kartkę dzielą trzy nierówne masy oraz wolny pas; mniejszy akcent pojawia się dopiero po ustaleniu ich relacji.

Sprawdź:
opisz organizację bez wyliczania pojedynczych narysowanych przedmiotów.

Powtórzenie i różnorodność

Mapa 058

Powtórzenie łączy elementy we wspólną rodzinę, a różnorodność pozwala zachować rozróżnialne części i kierować uwagą.

zachowuje

Wspólna cecha

Podobny zarys, kolor lub sposób rysowania może wiązać grupę. Nie wszystkie właściwości muszą być identyczne.

zmienia

Wariant

Wzór, wielkość lub ustawienie może odróżniać poszczególne elementy, zachowując ich pokrewieństwo.

porządkuje

Reguła

Celowy wybór zmiennej ułatwia zrozumienie serii, natomiast przypadkowa zmiana wszystkiego utrudnia rozpoznanie związku.

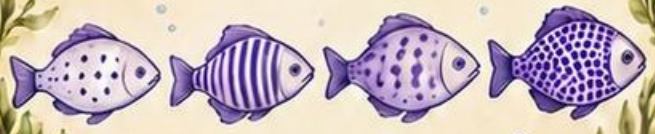

prowadzi

Hierarchia

Najbardziej odmienny element może stać się akcentem. Różnorodność nie oznacza obowiązku równoczesnego wyróżnienia wszystkich części.

Przykład: pięć autorskich ryb zachowuje podobny zarys, lecz różni się deseniem; tylko jedna ma wyraźnie większą plamę.

Sprawdź: wskaż cechę wspólną oraz jedną świadomie zmienioną.

Droga wzroku

Mapa 059

Wejście

Kontrast lub wyraźny motyw może rozpocząć ogląd. Odbiorca może jednak zauważyć inne miejsce jako pierwsze.

otwiera

Połączenia

Linie, krawędzie, spojrzenia i następstwo form mogą wiązać kolejne obszary bez dosłownej strzałki w dziele.

prowadzi

Droga wzroku

to proponowany sposób przemieszczania uwagi po obrazie; nie jest identycznym torem spojrzenia każdego odbiorcy.

zatrzymuje

Pauza

Detal lub akcent tworzy miejsce dłuższego oglądu. Pusta przestrzeń może oddzielać etapy odczytu.

sprawdza

Interpretacja

Zaproponowaną trasę uzasadnij widocznymi relacjami. Nie przedstawiaj narysowanej strzałki jako pomiaru ruchu oka.

Przykład: droga w autorskim pejzażu łączy ciemny krzew, niewielki dom i jasny prześwit między górami.

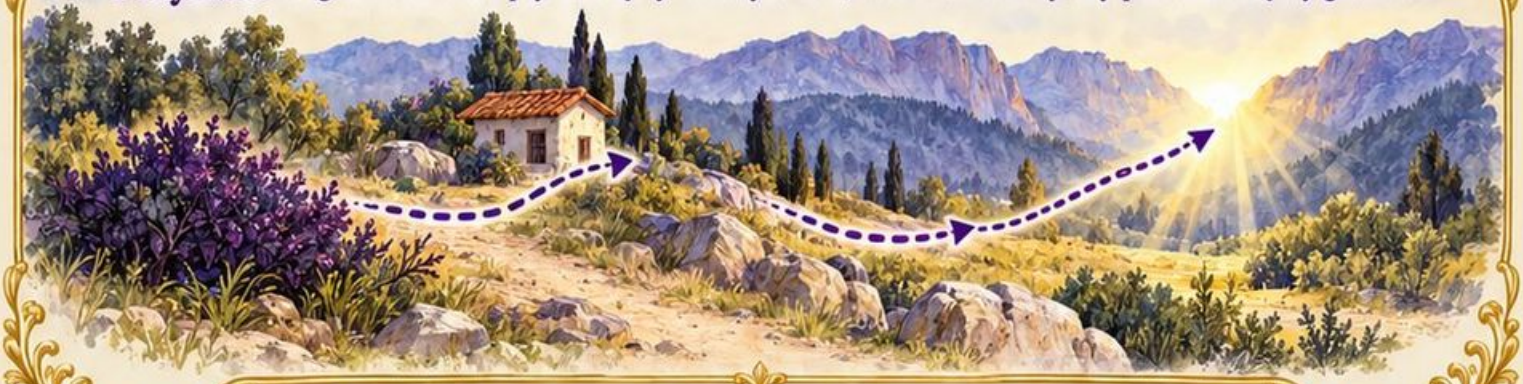

Sprawdź: które dwie cechy wspierają proponowane przejście uwagi?

Kompozycja narracyjna

Mapa 060

Kompozycja narracyjna układa postaci, przedmioty i działania tak, aby odbiorca mógł odczytać związki zdarzeń.

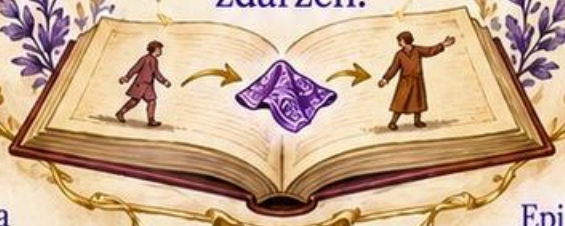

pokazuje

łączy

Działanie

Gest i zmiana relacji mogą ujawniać wydarzenie. Sama obecność kilku osób nie tworzy jeszcze czytelnego przebiegu.

Czas

Epizody można zestawić w jednym polu lub oddzielić. Kolejność wymaga wskazówek, nie tylko listy elementów.

wybiera

odróżnia

Informacja

Odbiorca potrzebuje danych o przyczynie, zmianie i skutku. Drobiazg może być ważniejszy niż rozbudowana dekoracja.

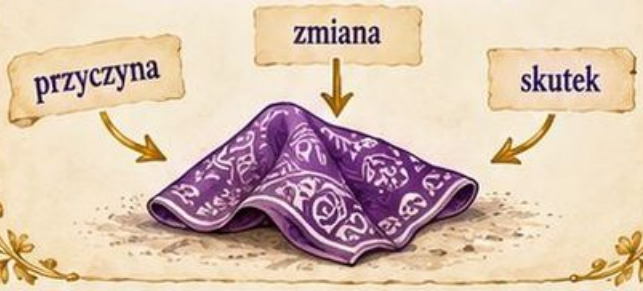

Fikcja i dokument

Autorska scena może opowiadać wymyślone wydarzenie. Nie staje się przez to świadectwem historii przedstawionych osób.

Przykład: trzy epizody na autorskim placu pokazują zgubienie, zauważenie i oddanie chusty, z czytelną stałością motywu.

Sprawdź: jaka wskazówka pozwala odróżnić początek od skutku?

Plany w obrazie

Mapa 061

Plany porządkują przedstawioną głębię; pierwszy plan, plan pośredni i tło opisują relacje w wybranym obrazie.

zbliża

Pierwszy plan

Elementy mogą być większe lub przecinać brzeg kadru. Te cechy pomagają, lecz nie są obowiązkową listą.

łączy

Plan pośredni

Pomiędzy bliskimi i dalekimi motywami można wyróżnić kolejną strefę, jeśli wspiera to organizacja przedstawienia.

oddala

Tło

Dalsze obszary mogą mieć mniej szczegółów i słabszy kontrast. Zależy to od warunków oraz konwencji pracy.

wykorzystuje

Wskazówki głębi

Przesłanianie, skala i perspektywa mogą współdziałać. Sama wysokość na kartce nie ustala odległości w każdym obrazie.

przesłanianie | skala | perspektywa

Przykład: trzy warstwy autorskiego pejzażu zawierają krzew, dom i góry, z czytelnym częściowym zasłanianiem.

Sprawdź: uzasadnij kolejność planów przynajmniej dwiema widocznymi relacjami.

Przesłanianie

Mapa 062

Przesłanianie sugeruje kolejność głębi, gdy fragment jednej formy zasłania część innej; nie określa dokładnej odległości między nimi.

wskazuje

Przód

Ciągła krawędź formy zasłaniającej pomaga odczytać ją jako bliższą w zwykłym przedstawieniu nieprzezroczystych obiektów.

przerywa

Tył

Brzeg dalszego obiektu znika przy formie bliższej. Nie trzeba dorysowywać niewidocznego fragmentu jako widocznej linii.

nie mierzy

Odległość

Zasłonięcie podpowiada kolejność, lecz samo nie mówi, czy przedmioty dzieli centymetr, czy wiele metrów.

zależy od

Materiał i konwencja

Przezroczystość lub umowne przedstawienie mogą zmienić odczyt, dlatego sprawdź działanie konkretnej sceny.

Obiekty przezroczyste nie zasłaniają całkowicie.

W umownym przedstawieniu zasłanianie może działać inaczej.

Przykład: trzy nieprzezroczyste naczynia częściowo się zasłaniają; numery opisują kolejność od najbliższego do najdalszego.

Sprawdź: wskaż miejsce przerwania krawędzi, które uzasadnia odczytaną kolejność.

Perspektywa rzędowa

Mapa 063

Rzędy

Motywy mogą tworzyć kolejne poziome strefy. Ich położenie pomaga odczytać umowną kolejność od bliskiego do dalekiego.

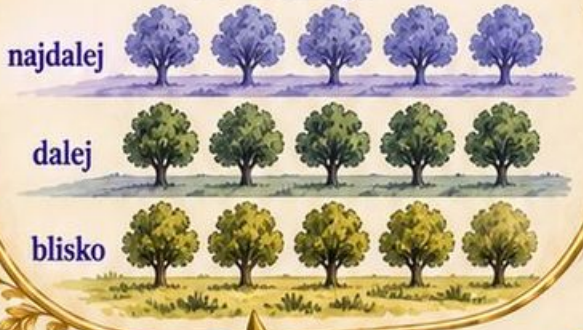

Zbieg

Ten sposób nie musi wykorzystywać punktu zbiegu ani zmniejszania wszystkich przedmiotów według jednej konstrukcji.

układa

nie wymaga

Perspektywa rzędowa porządkuje głębię przez umieszczenie dalszych elementów wyżej na powierzchni obrazu, według przyjętej konwencji.

zależy od

współdziała z

Umowa przedstawienia

Wyższe położenie oznacza dal w tej zasadzie, lecz nie jest regułą wszystkich map, obrazów i kompozycji pasowych.

Inne środki

Przesłanianie lub zmiana wielkości mogą wystąpić obok rzędów. Nazwij dominującą zasadę, zamiast mieszać pojęcia.

Przykład: trzy rzędy jednakowych drzew oznaczają umowne strefy blisko, dalej i najdalej, bez pozorowania fotografii lasu.

Sprawdź: czy dokumentacja lub układ potwierdza przestrzenny sens położenia wyżej?

Perspektywa kulisowa

Mapa 064

Perspektywa kulisowa buduje wrażenie głębi przez częściowe zasłanianie kolejnych form, podobnie do nakładających się warstw.

ustawia

Kolejność

Bliższa forma zakrywa fragment dalszej. Widoczne styki krawędzi pozwalają odczytać relacje planów.

wykorzystuje

Warstwy

Góry, drzewa lub inne motywy mogą tworzyć następujące po sobie kulisy, bez obowiązkowej symetrii.

nie potrzebuje

Jedna konstrukcja zbiegu

Samo nakładanie może sugerować przestrzeń, nawet gdy nie ma prostych krawędzi umożliwiających wyznaczenie punktu zbiegu.

ogranicza

Dane

Zasłonięcie nie ujawnia całego kształtu ani dokładnego dystansu. Nie dopisuj niewidocznych szczegółów jako pewnych informacji.

Przykład: cztery autorskie wycięte pasma gór zachodzą na siebie, zachowując czytelną kolejność krawędzi.

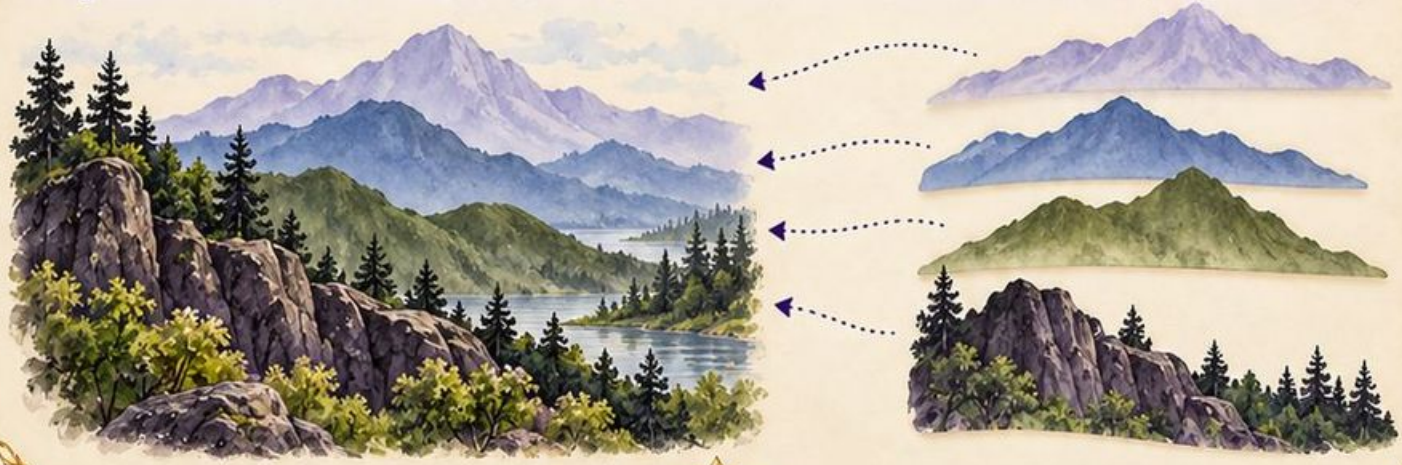

Sprawdź: które fragmenty musiałyby odsłonić się po usunięciu najbliższej kulisy?

Perspektywa zbieżna

Mapa 065

Obserwator

Zmiana miejsca i kierunku patrzenia zmienia widok. Konstrukcja odnosi się do konkretnej sytuacji, nie całego przedmiotu naraz.

określa

Perspektywa zbieżna

przedstawia przestrzeń z określonego punktu widzenia; wybrane rodziny równoległych krawędzi zbiegają się pozornie.

grupuje

Równoległe kierunki

Krawędzie biegnące w tym samym kierunku przestrzeni mają odpowiadający mu punkt zbiegu, jeśli nie są równoległe do płaszczyzny obrazu.

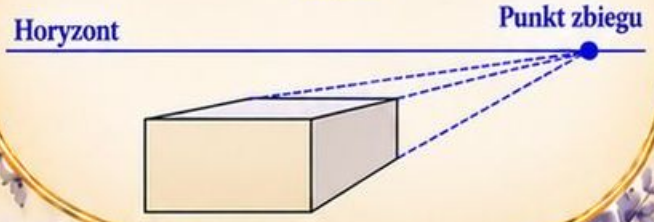

porządkuje

sprawdza

Przedłużenie

Porównuj właściwe krawędzie linijką. Nie kieruj wszystkich linii do dowolnie wybranego środka kartki.

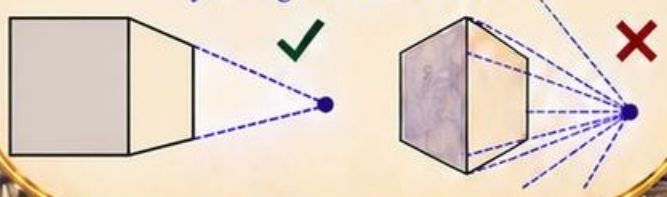

Punkt i horyzont

Zbieg poziomych kierunków leży na horyzoncie. Nie każda ukośna linia obrazu należy do tej samej rodziny.

Przykład: prosta ulica ma frontalne ściany oraz prowadzące w głąb krawędzie zbiegające się ku jednemu punktowi.

Sprawdź: czy wydzieliłeś rodzinę kierunków, zanim wyznaczyłeś zbieg?

Linia horyzontu

Mapa 066

Przy poziomym kierunku patrzenia linia horyzontu odpowiada poziomowi oczu obserwatora i porządkuje zbiegi poziomych kierunków przestrzeni.

odnosi do

Poziom oczu

Podniesienie lub obniżenie punktu patrzenia zmienia położenie horyzontu w przedstawieniu. Nie musi być widoczną granicą nieba.

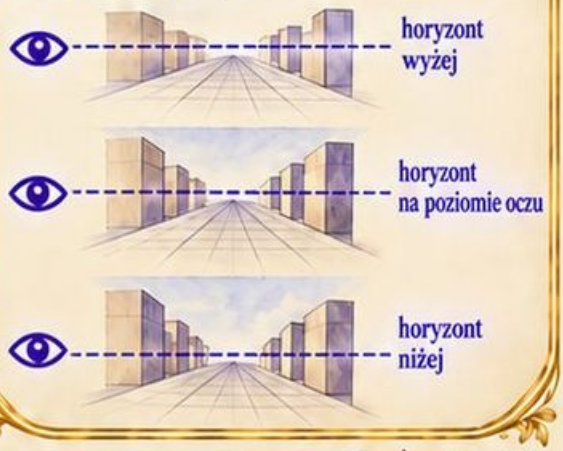

ujawnia

zbiera

Poziome zbiegi

Punkty zbiegu różnych kierunków poziomych leżą na wspólnym horyzoncie w tej samej konstrukcji.

Widoczne powierzchnie

Na pudełko poniżej poziomu oczu patrzymy z góry; obiekt powyżej może ujawniać spód przy odpowiednim ustawieniu.

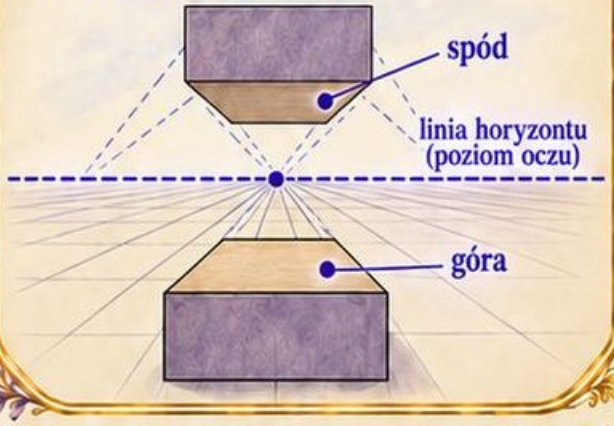

różni się od

Krawędź terenu

Linia gór lub dachów może zasłaniać horyzont i nie musi pokrywać się z poziomem oczu.

Przykład: dwa pudełka znajdują się poniżej i powyżej zaznaczonego poziomu oczu, pokazując odpowiednio górę i spód.

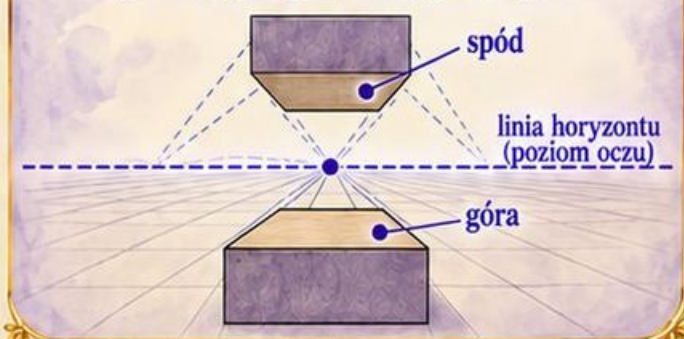

Sprawdź: nie nazywaj horyzontem każdej poziomej linii w obrazie.

Dwa punkty zbiegu

Mapa 067

Rodziny

Krawędzie jednej strony biegną ku lewemu zbiegowi, drugiej ku prawemu. Każda rodzina wymaga osobnego sprawdzenia.

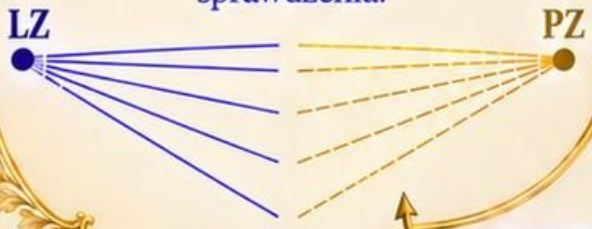

Horyzont

Oba zbiegi poziomych kierunków należą do wspólnego poziomu oczu, także gdy leżą poza kadrem.

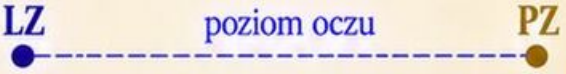

rozdziela

łączy

Dwa punkty zbiegu opisują dwie poziome rodziny krawędzi ustawionego narożnie obiektu w perspektywie zbieżnej.

Piony

Przy poziomym ustawieniu kierunku patrzenia pionowe krawędzie pozostają równoległe w obrazie. Inne ustawienie może zmienić konstrukcję.

zachowuje

kontroluje

Wysokość i styk

Narożniki muszą łączyć odpowiednie krawędzie. Zgodny zbieg nie naprawia przeiw lub przypadkowo przechylonych pionów.

poziom oczu

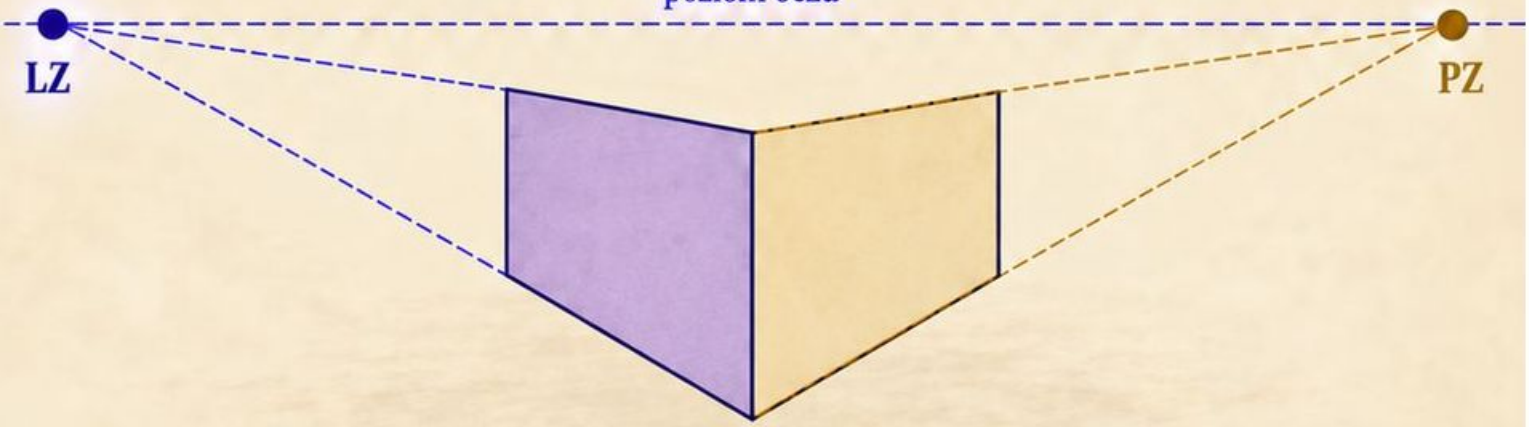

Przykład: prosty narożny dom bez dachu ma dwa oznaczone zbiegi na jednej linii i pionowe naroża.

Sprawdź: przedłuż osobno górne i dolne krawędzie każdej strony.

Perspektywa powietrzna

Mapa 068

Perspektywa powietrzna wykorzystuje zmiany wyglądu z odległością związane z atmosferą; efekt zależy od warunków obserwacji.

osłabia

upraszcza

zmienia

współdziała z

Kontrast

Dalsze formy mogą mniej różnić się od otoczenia. Nie oznacza to obowiązkowego jednakowego rozjaśnienia każdego pejzażu.

Szczegół

Odległy detal bywa trudniejszy do rozpoznania. Wielkość przedstawienia i warunki widoczności wpływają na odczyt.

Barwa

Odległe obszary mogą przesuwać się ku barwie atmosfery, lecz nie zawsze muszą być niebieskie.

Plany

Nakładanie i skala mogą wspierać dal. Nie przypisuj wszystkich zmian wyłącznie powietrzu bez sprawdzenia sceny.

Przykład: cztery pasma autorskiego górskiego widoku stopniowo tracą kontrast w jasnej mgle, z zachowaną kolejnością zasłaniania.

Sprawdź: odróżnij umowny zabieg malarski od gwarantowanej właściwości każdej pogody.

Perspektywa barwna

Mapa 069

Perspektywa barwna sugeruje głębię relacjami kolorów; nie jest niezależnym pomiarem przestrzeni ani niezmienną regułą ciepłe bliżej.

zestawia

współdziała z

zależy od

różni się od

Temperatura

Ciepłe i chłodne plamy mogą tworzyć wrażenie zbliżania lub oddalania, zależnie od układu i kontrastów.

Nasycenie i walor

Intensywność oraz jasność mogą wzmacniać lub odwracać efekt. Rozdzielaj te cechy w opisie.

Sąsiedztwo

Ten sam krążek na innym tle może wydawać się bardziej wyodrębniony. Porównuj kontrolowane zestawienia.

Odległość

Wrażenie wizualne nie dowodzi, że materialny obiekt rzeczywiście znajduje się bliżej obserwatora.

Przykład: jednakowe krążki ciepłe i chłodne zestawiono na dwóch przeciwnych tłach, bez zmiany ich rozmiaru.

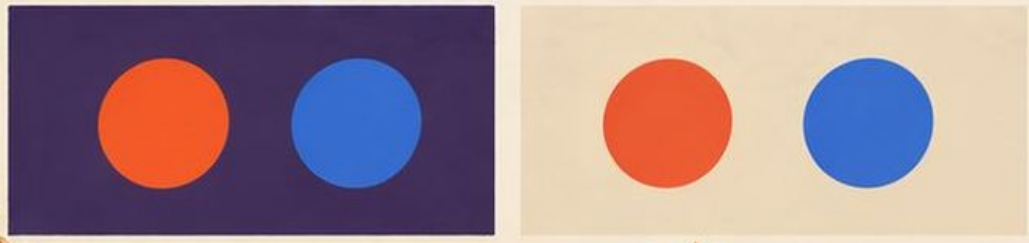

Sprawdź: która cecha poza temperaturą mogła wpłynąć na wrażenie głębi?

Aksonometria

Mapa 070

Aksonometria

przedstawia bryłę w rzucie równoległym; odpowiednie rodziny równoległych krawędzi nie zbiegają się jak w perspektywie centralnej.

zachowuje

Równoległość

Krawędzie należące do tego samego kierunku przestrzeni pozostają równoległe w przedstawieniu, jeśli ich rzut nie zanika.

porządkuje

Osie

Trzy kierunki bryły mają ustalone kierunki na kartce. Kąty i skrócenia zależą od wybranego rodzaju aksonometrii.

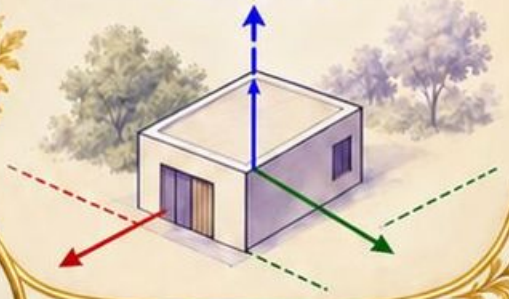

nie oznacza

Widok fotograficzny

Rzut jest umownym sposobem przedstawienia. Nie przypisuje każdemu punktowi jednego naturalnego widoku ludzkiego oka.

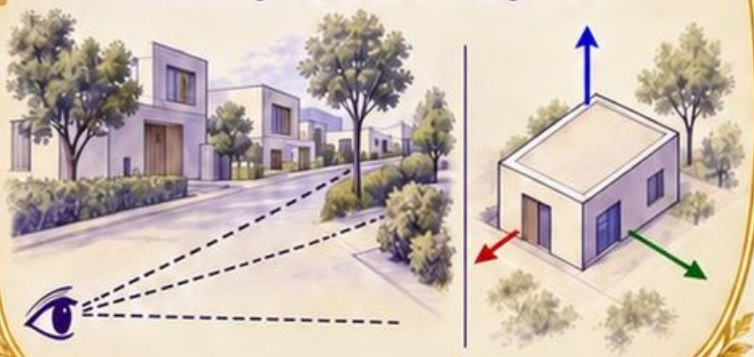

ułatwia

Porównanie

Powtarzające się moduły można zestawiać według tej samej zasady. Nie mieszaj równoległości z przypadkowym zbiegiem.

Przykład: autorska grupa prostych domków używa wspólnych trzech kierunków, bez zmniejszania dalszych modułów według punktu zbiegu.

Sprawdź: przedłuż krawędzie jednej rodziny i oceń ich równoległość.

Skrót perspektywiczny

Mapa 071

Ustawienie

Ten sam odcinek widziany z boku i wzdłuż własnego kierunku zajmuje inną długość w obrazie.

Widok z boku (pełna długość w obrazie).

Widok wzdłuż osi (krótsza długość w obrazie).

Proporcja widoku

Bliski koniec może zasłaniać dalszy. Widoczny zarys nie jest planem technicznym całej bryły.

zależy od

zmienia

Skrót perspektywiczny

zmienia widoczną długość części skierowanej ku obserwatorowi; nie oznacza fizycznego skrócenia przedmiotu.

współdziała z

sprawdza

Głębia

Zbiegi i przesłanianie mogą wzmacniać efekt. Nie zastępują uważnego porównania widocznych punktów.

Obserwacja

Rysuj to, co widzisz z wybranego miejsca. Nie wydłużaj odruchowo fragmentu według wiedzy o jego rzeczywistym rozmiarze.

Przykład: ta sama prosta ławka pokazana z boku i skierowana długą osią ku odbiorcy ujawnia odmienny zarys.

Sprawdź: odróżnij długość na kartce od długości materialnego przedmiotu.

Bryła i światłocień

Mapa 072

Światłocień pomaga opisać bryłę przez relacje jasności; trzeba odróżnić zmianę oświetlenia od granicy koloru materiału.

wiąże

rozróżnia

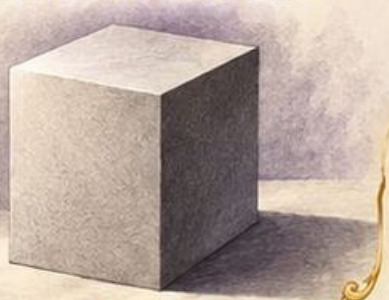

Powierzchnia i światło

Ściana skierowana ku źródłu może być jaśniejsza od odwróconej. Materiał i otoczenie także wpływają na wynik.

Płaszczyzny

Na kanciastej bryle zmiana waloru może podkreślać styk ścian, a na krzywej powierzchni przechodzić łagodniej.

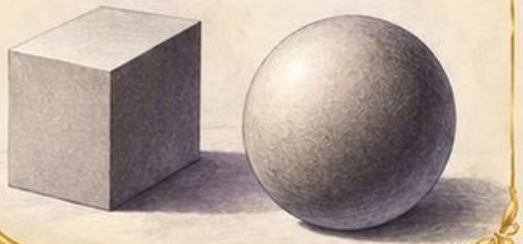

oddziela

kontroluje

Cień własny i rzucony

Zacieniona ściana należy do bryły, a cień na podłożu wynika z ograniczenia światła przez przedmiot.

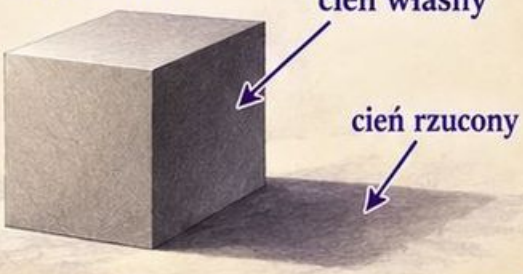

Spójność

Jedna sytuacja oświetleniowa powinna uzasadniać wszystkie jasne i ciemne partie, bez przypadkowych dodatkowych źródeł.

Przykład: jednobarwny graniastosłup oświetlony z lewej ma trzy rozróżnione ściany oraz osobny cień na podłożu.

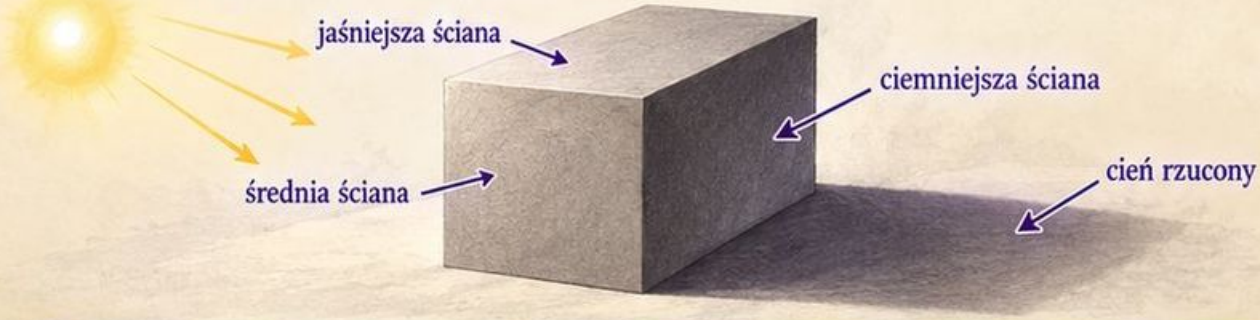

Sprawdź: która granica wynika z kształtu, a która z innego koloru?

Wnętrze i punkt widzenia

Mapa 073

Punkt widzenia wybiera relacje przestrzeni dostępne obserwatorowi; zmiana miejsca wpływa na zasłanianie, widoczne ściany i kierunki.

określa

Miejsce

Widok z drzwi i z okna może obejmować inne części tego samego pokoju, bez zmiany jego wyposażenia.

zmienia

Przesłanianie

Przesunięcie obserwatora ujawnia lub zakrywa fragmenty. Nie należy dodawać drugiego przedmiotu dla wyjaśnienia innego zarysu.

porządkuje

Horyzont i zbieg

Wysokość oczu oraz kierunek patrzenia wpływają na konstrukcję. Każdy widok wymaga własnego sprawdzenia.

różni się od

Plan

Rzut z góry pokazuje układ według innej zasady niż widok wnętrza z wybranego stanowiska.

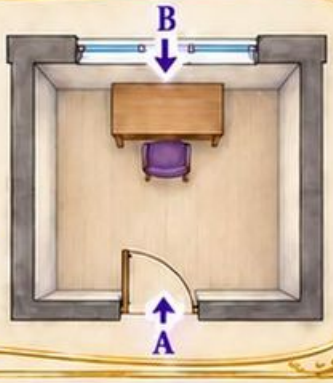

Przykład: dwa autorskie widoki tego samego pokoju zachowują biurko przy oknie, lecz pokazują je z różnych stron.

Widok A – z drzwi

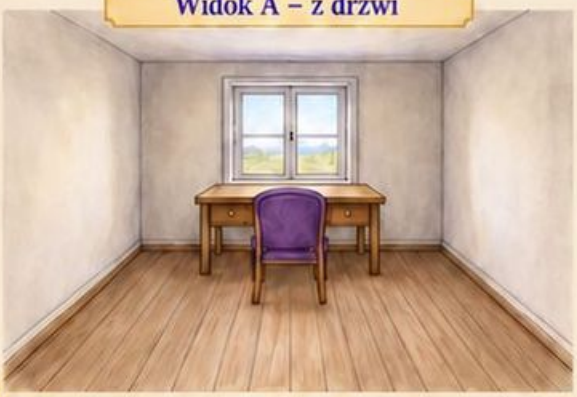

Plan pokoju

Widok B – z okna

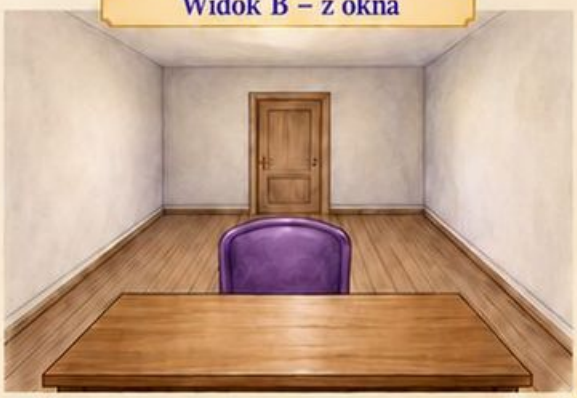

Sprawdź: czy po zmianie obserwatora położenie wyposażenia pozostaje zgodne?

Przestrzeń realna i iluzja

Mapa 074

Przestrzeń realna

ma materialne wymiary, a iluzja przedstawia głębię na powierzchni; podobny wygląd nie oznacza tej samej budowy.

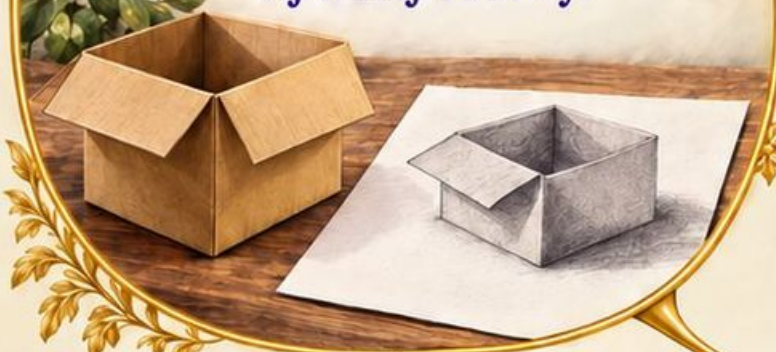

zajmuje

Obiekt

Pudełko ma wnętrze i zewnętrzne powierzchnie. Można je obejść i zobaczyć inne strony, jeśli warunki na to pozwalają.

sugeruje

Obraz

Perspektywa, światłocień i nakładanie mogą stworzyć wrażenie otworu albo bryły na płaskim podłożu.

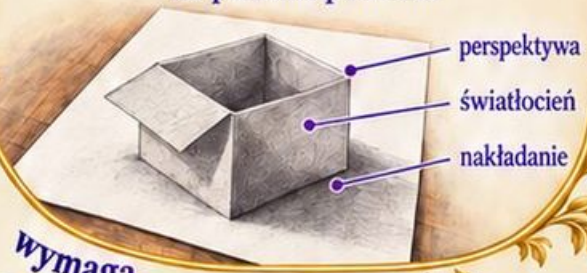

zmienia się przez

Ogląd

Z innego miejsca obraz pozostaje na powierzchni, choć jego iluzja może słabnąć. Materialny obiekt ujawnia inne relacje.

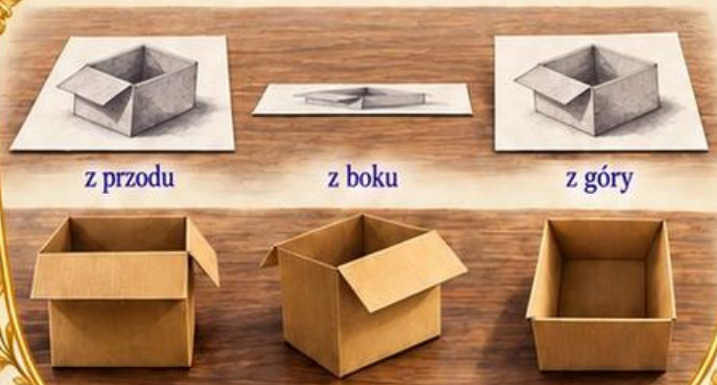

wymaga

Rozróżnienie

Fotografia płaskiej dekoracji może mylić. Nie potwierdza wymiarów lub materiału bez dokumentacji albo dodatkowego widoku.

Przykład:

rzeczywiste otwarte pudełko zestawiono z jego autorskim rysunkiem na kartce, z wyraźnie pokazanym brzegiem papieru.

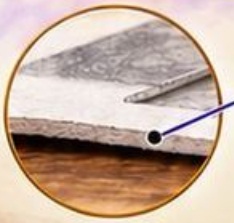

Sprawdź: co istnieje jako obiekt, a co jest jedynie przedstawionym efektem?

Przestrzeń negatywna

Mapa 075

Części

Prześwit między nogami krzesła ma własny zarys, zależny od ustawienia przedmiotu i punktu obserwacji.

Sylweta

Obszar między obiektem a granicą kadru również uczestniczy w kompozycji. Nie jest zawsze równy po każdej stronie.

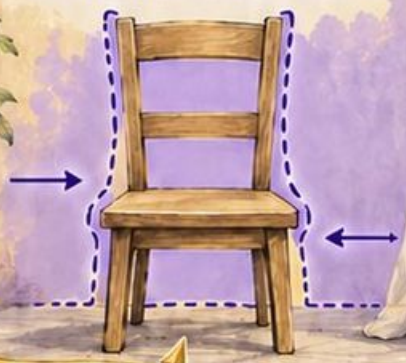

powstaje między

otacza

Przestrzeń negatywna to obszary pomiędzy formami i wokół nich; ich kształty pomagają analizować proporcje i relacje.

Obserwacja

pomaga

Porównanie pustych kształtów pozwala zauważyć różnicę ustawienia części bez rysowania ich wyłącznie z pamięci.

nie wymaga

Biel

Negatywna przestrzeń może mieć kolor lub fakturę, bo jej nazwa opisuje relację do form, a nie biel pustego papieru.

Przykład: autorski rysunek krzesła wyróżnia trzy prześwity i otaczające pole, pozostawiając sam przedmiot neutralny.

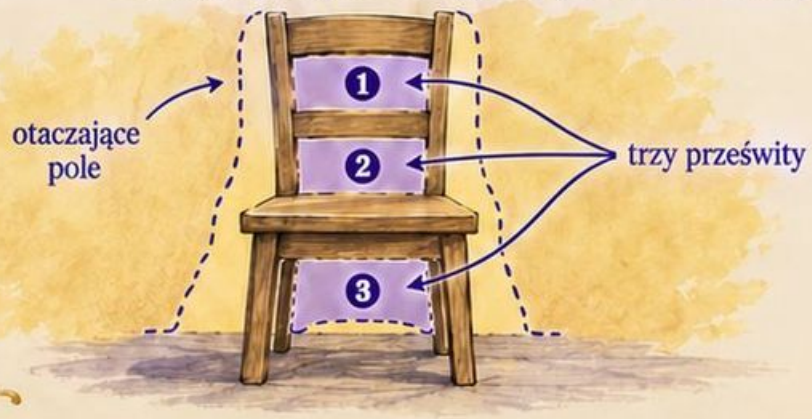

Sprawdź:

narysuj zarys jednego prześwitu i porównaj go z położeniem części krzesła.

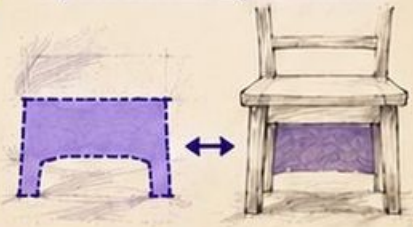

Rysunek i malarstwo

Mapa 076

Rysunek i malarstwo mogą odmiennie wykorzystywać linię oraz plamę, lecz ich granice nie są sztywną listą narzędzi.

akcentuje

Linia

Rysunek może opierać się na konturze i śladzie kreski, ale obejmuje również plamy oraz rozbudowany światłocień.

organizuje

Plama barwna

Malarstwo może budować formę relacjami kolorów i powierzchni. Linia może w nim pozostać ważnym środkiem.

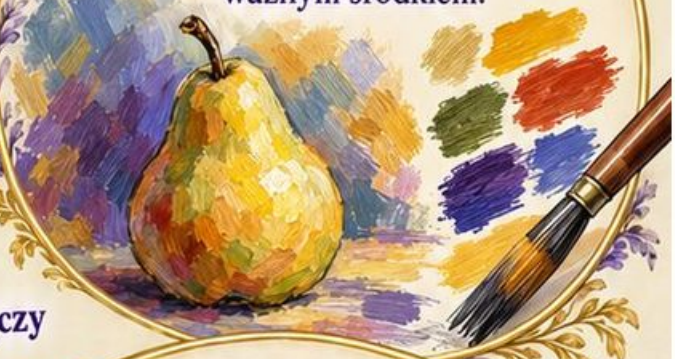

zależy od

Materiał

Ołówek, tusz i farba dają różne ślady. Sam kolor nie rozstrzyga nazwy każdej pracy.

łączy

Praktyka

W jednej realizacji można zestawiać sposoby pracy. Analiza powinna wskazywać dominujące środki i konkretny materiał.

Przykład: własne studium gruszki zestawia liniowy zarys z barwnymi plamami; oba warianty mogą uwzględniać światło i proporcje.

Sprawdź: nazwij cechy widocznego śladu, zamiast przeciwstawiać rysunek bez koloru malarstwu bez linii.

Grafika artystyczna i użytkowa

Mapa 077

Wypowiedź autorska

Odbitka może rozwijać własną ideę i sposób obrazowania. Jej funkcji nie sprowadzamy do ozdobienia powierzchni.

Zadanie użytkowe

Plakat, oznaczenie lub publikacja przekazuje informację w określonej sytuacji. Czytelność wymaga uwzględnienia odbiorcy.

bada

komunikuje

Grafika artystyczna i użytkowa mogą korzystać z podobnych środków, lecz różnią się celami oraz sposobem funkcjonowania konkretnej realizacji.

wykorzystuje

może łączyć

Technika

Druk, rysunek i narzędzia cyfrowe mogą służyć różnym celom. Metoda wykonania nie przesądza automatycznie przeznaczenia.

Funkcje

Projekt komunikacyjny może mieć wartość artystyczną, a autorska odbitka może odnosić się do spraw społecznych.

Przykład:

własna odbitka rozwija motyw śladu, a autorskie oznaczenie pracowni pomaga znaleźć miejsce; porównujemy wymagania obu zastosowań.

Sprawdź: jaki konkretny cel i warunki użycia uzasadniają wybór środków?

Odbitka i matryca

Mapa 078

Matryca

Na odpowiedniej powierzchni powstaje obraz przenoszony farbą. Nie każda technika wykorzystuje taki sam rodzaj podłoża.

przygotowuje

Kontakt

Farba trafia z przygotowanej powierzchni na papier. Docisk i ilość farby wpływają na czytelność szczegółów.

przenosi

Matryca przenosi przygotowany obraz na podłoże; w pojedynczym bezpośrednim kontakcie odbitka zwykle odwraca go lewo i prawo.

Odbicie

Asymetryczny motyw pozwala sprawdzić lustrzaną relację. Litery wymagają uwzględnienia kierunku już podczas przygotowania matrycy.

odwraca

różnicuje

Odbitki

Kolejne wydruki mogą się zmieniać przez farbę, nacisk i zużycie. Matryca nie gwarantuje nieskończonej identyczności.

Przykład: autorski motyw ptaka zwróconego w lewo na matrycy po bezpośrednim przeniesieniu jest zwrócony w prawo.

matryca
(ptak zwrócony w lewo)

odbitka
(ptak zwrócony w prawo)

Sprawdź: porównaj cechę asymetryczną, a nie symetryczny motyw koła.

Druk wypukły i wklęsły

Mapa 079

Druk wypukły i wklęsły różnią się miejscem zatrzymywania farby na matrycy; schemat przekroju wyjaśnia zasadę przenoszenia.

zatrzymuje na

Druk wypukły

Farba pokrywa górne partie reliefu. Niższe wybrane miejsca nie odbijają obrazu w tej uproszczonej zasadzie.

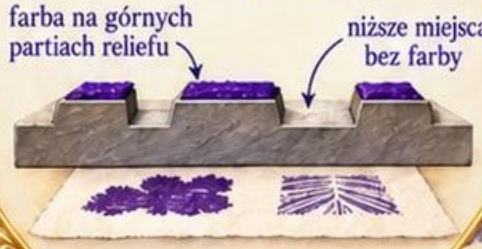

zatrzymuje w

Druk wklęsły

Farba pozostaje w zagłębieniach, a wierzch jest wycierany. Papier przejmuje farbę z opracowanych rowków.

pokazuje

Przekrój

Rysunek z boku pomaga odróżnić wysokość powierzchni od koloru. Ciemny obszar nie zawsze oznacza zagłębienie.

wymaga

Warunki techniki

Narzędzia, papier i nacisk zależą od metody. Mapa pokazuje zasadę, nie instrukcję chemiczną ani obsługę prasy.

Przykład: dwa osobne przekroje wyróżniają farbę na wypukłym grzbiecie oraz w rowku przy czystym wierzchu.

Sprawdź: wskaż drogę farby, zanim nazwiesz rodzaj druku.

Monotypia i powtarzalność

Mapa 080

Powierzchnia

Obraz może powstać z farby na gładkiej płycie, bez trwałego reliefu utrwalającego cały układ śladów.

opracowuje

Monotypia tworzy obraz przenoszony z opracowanej powierzchni; możliwość kolejnego słabszego odbicia nie oznacza identycznej edycji.

przenosi

pozostawia

różni się od

Pierwsza odbitka

Kontakt odbiera znaczną część obrazu. Efekt zależy od ilości farby, narzędzia i sposobu docisku.

Ślad resztkowy

Kolejne odbicie bywa bledsze i zmienione. Nie musi zachować wszystkich szczegółów ani tej samej intensywności.

Edycja

W technikach z trwalszą matrycą łatwiej powtarzać opracowany motyw, choć odbitki również mogą się różnić.

Przyklad: autorska plama na gładkiej płycie prowadzi do mocniejszej odbitki oraz osobnego słabszego śladu resztkowego.

plama na gładkiej płycie

mocniejsza odbitka

słabszy ślad resztkowy

Sprawdź: nie nazywaj drugiego odbicia automatycznie identyczną kopią pierwszego.

Kolaż i fotomontaż

Mapa 081

Kolaż łączy fragmenty w nową całość, a fotomontaż wykorzystuje przede wszystkim obrazy fotograficzne; połączenia mogą być widoczne lub ukryte.

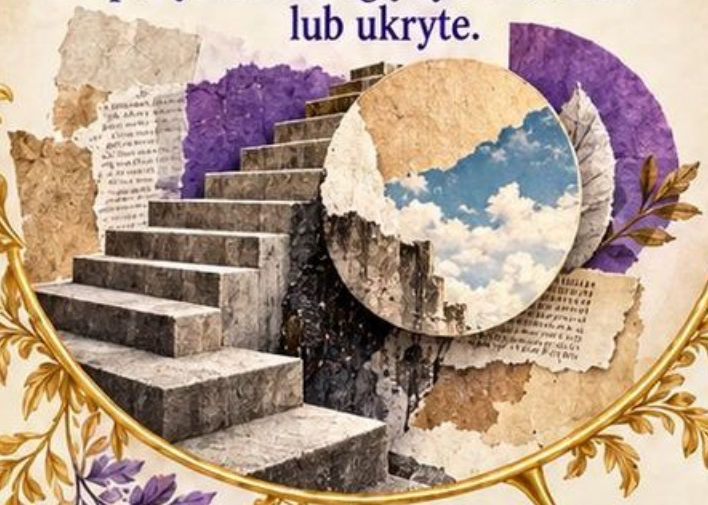

wybiera

Fragmenty

Papier, własne zdjęcia i inne dopuszczone materiały wnoszą kolor, fakturę oraz wcześniejsze skojarzenia.

zestawia

Relacja

Zmiana skali i sąsiedztwa może zmienić odczyt wycinka. Przypadkowe nagromadzenie nie zastępuje świadomej decyzji.

buduje z

Fotografia

Fotomontaż może łączyć części różnych zdjęć. Wspólny wygląd nie dowodzi, że przedstawiona sytuacja wydarzyła się naprawdę.

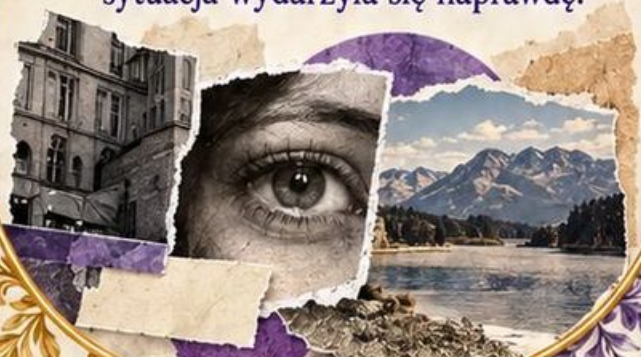

wymaga

Źródła i użycie

Sprawdź pochodzenie fragmentów oraz warunki wykorzystania. Dokumentuj autorów, zamiast uznawać znaleziony obraz za niczyj.

Przykład: własne zdjęcie schodów łączy się z papierowym kołem w autorską nierealną przestrzeń, z opisanym pochodzeniem elementów.

Sprawdź: co zmieniło nowe sąsiedztwo, a co pozostało cechą fragmentu?

Asamblaż i instalacja

Mapa 082

Przedmioty

Asamblaż może wykorzystywać różne gotowe części. Ich położenie i związek wpływają na sens, nie tylko dekoracyjny wygląd.

łączy

Otoczenie

Instalacja może obejmować salę, światło lub dźwięk. Ważne są relacje elementów i miejsca, nie sama ich liczba.

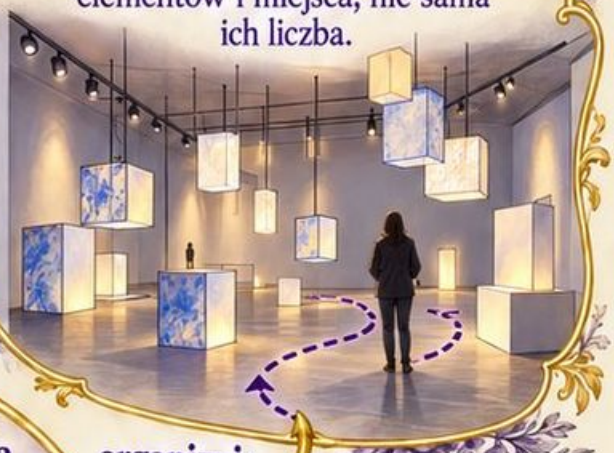

organizuje

Asamblaż zestawia materialne elementy w obiekt, a instalacja organizuje relacje pracy z przestrzenią; kategorie mogą się przenikać.

uwzględnia

Odbiorca

Sposób podejścia i oglądu może uczestniczyć w doświadczeniu. Nie każda realizacja pozwala dotykać lub przestawiać części.

zależy od

Kontekst

Zmiana miejsca może zmienić pracę. Dokumentacja pomaga odróżnić obiekt przenośny od realizacji związanej z konkretną przestrzenią.

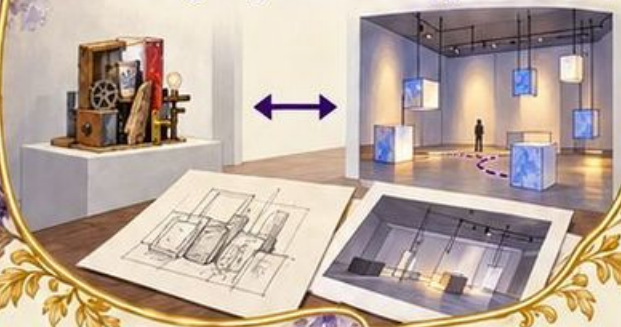

Przykład: autorski zestaw lekkich pudełek tworzy obiekt, a drugi projekt rozkłada podobne elementy w planie sali.

Sprawdź: co w analizie wynika z samego obiektu, a co z miejsca?

Rzeźba pełna i relief

Mapa 083

Bryła

Rzeźba pełna może ujawniać inne strony podczas obchodzenia. Warunki ekspozycji mogą jednak ograniczać dostęp do niektórych widoków.

zajmuje

Płaszczyzna

Relief pozostaje związany z tłem. Stopień wystawania może się różnić, nie zawsze jest cienkim narysowanym konturem.

wiąże z

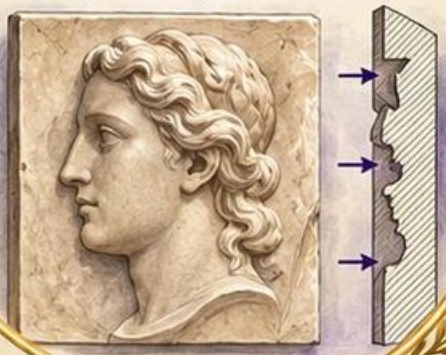

Rzeźba pełna rozwija bryłę w przestrzeni, a relief wiąże wystające lub zagłębione formy z podłożem.

ujawnia

Światło

Cienie pomagają odczytać modelunek. Fotografia frontalna może spłaszczyć wrażenie głębokości i ukryć związek z podłożem.

sprawdza

Dokumentacja

Dodatkowy widok lub opis materiału pozwala potwierdzić budowę. Sam wygląd reprodukcji nie określa wszystkich wymiarów.

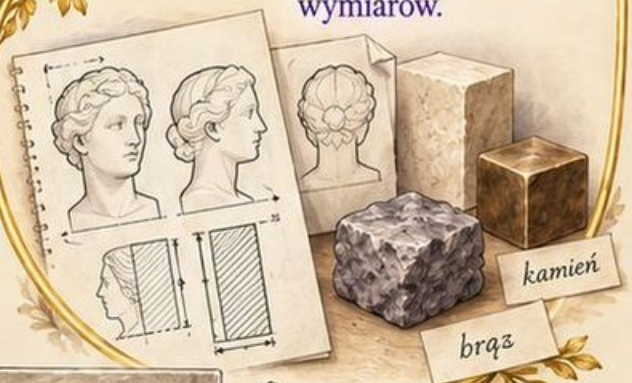

Przykład: autorska głowa w pełnej bryle i uproszczony medalion w przekroju pokazują różną relację formy do płaszczyzny.

Sprawdź: czy podłoże jest częścią budowy, czy jedynie tłem fotografii?

Modelowanie i rzeźbienie

Mapa 084

Modelowanie i rzeźbienie opisują różne sposoby kształtowania materiału; w jednej pracy mogą łączyć się dodawanie, odejmowanie i przekształcanie.

dodaje i zmienia

Modelowanie

Plastyczna masa pozwala dokładać części, naciskać i przemieszczać materiał. Sama nazwa nie określa rodzaju gotowego tworzywa.

odejmuje

Rzeźbienie

Usuwanie materiału z bloku stopniowo ujawnia formę. Nie każdą usuniętą część można łatwo przywrócić.

planuje

Etapy

Ogólna bryła pomaga ustalić proporcje przed detalem. Możliwości korekty zależą od materiału i sposobu pracy.

dobiera

Narzędzie

Narzędzia muszą odpowiadać tworzywu i warunkom pracowni. Mapa nie zastępuje instruktażu wymagającego nadzoru.

Przykład: dwa schematy pokazują przyłożenie kawałka miękkiej masy oraz ubytek z uproszczonego bloku, bez obsługi ostrych narzędzi.

Dodawanie (modelowanie)

Odejmowanie (rzeźbienie)

Sprawdź: nazwij, co stało się z materiałem, zamiast oceniać tylko końcowy zarys.

Ceramika i proces

Mapa 085

Masa

Lepienie, łączenie i wygładzanie tworzą formę. Grubość, wilgotność i połączenia wymagają sprawdzenia w konkretnej masie.

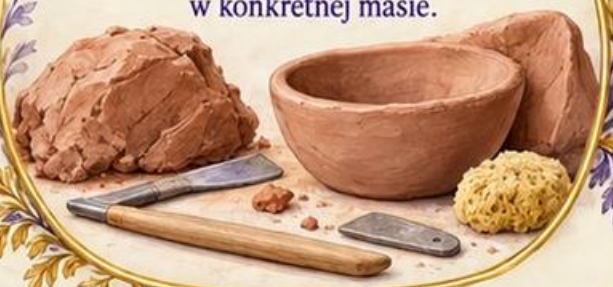

kształtuje

Ceramika powstaje przez opracowanie gliny i odpowiednie wypalenie; wysuszenie oraz wypał są różnymi etapami zmiany materiału.

przygotowuje

Suszenie

Woda stopniowo opuszcza materiał. Sucha niewypalona glina nie staje się przez to ceramiką wypaloną.

przekształca

zależy od

Wypał

Odpowiedni proces termiczny zachodzi w przygotowanym piecu i pod nadzorem osoby uprawnionej do jego obsługi.

Technologia

Warunki wypału i szkliwienia wynikają z materiału. Nie istnieje jedna temperatura lub czas odpowiedni dla wszystkich mas.

Przykład: droga autorskiego naczynia rozdziela formowanie, suszenie i wypał, bez liczbowej recepty obsługi pieca.

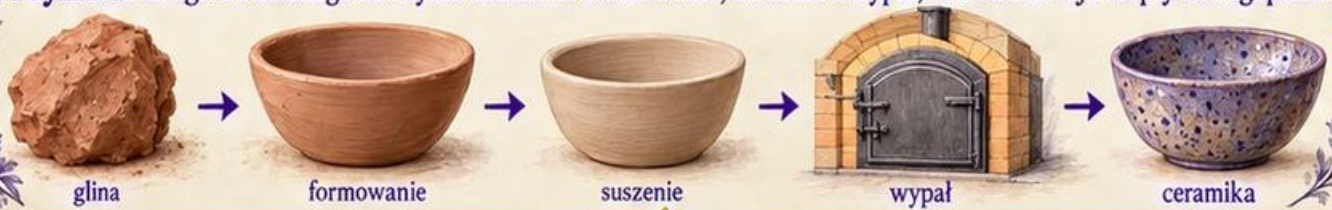

Sprawdź: odróżnij glinę niewypaloną, ceramikę i szkolną masę samoutwardzalną.

Papier jako tworzywo

Mapa 086

Papier może być powierzchnią i tworzywem przestrzennym; cięcie, zginanie oraz łączenie zmieniają jego zachowanie.

rozdziela

Cięcie

Kształt i położenie nacięć wpływają na pozostałe połączenia. Nie każdy wycięty detal zachowa sztywność modelu.

usztywnia przez

Zgięcie

Harmonijka lub zagięty brzeg może zwiększyć sztywność w określonym kierunku. Nie oznacza nieograniczonej wytrzymałości.

sprawdza

tworzy

Próba modelu

Małe testy na stole porównują warianty. Nie traktuj szkolnej konstrukcji jako elementu do obciążania ciałem.

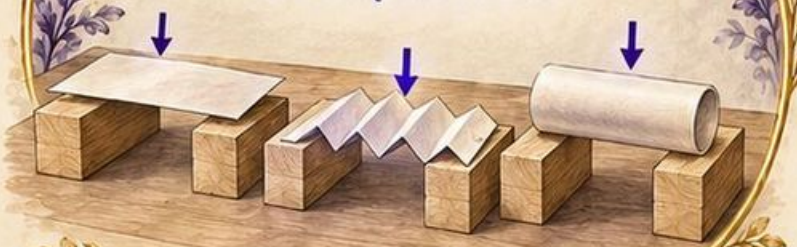

Rurka

Zwinięcie zmienia przekrój i sposób podparcia. Wynik zależy od papieru, średnicy oraz połączenia.

Przykład: ta sama lekka kartka występuje jako płat, harmonijka i rurka, z różnymi kierunkami możliwego zginania.

Sprawdź: którą zmianę budowy porównujesz i co pozostaje wspólne?

Tkanina i splot

Mapa 087

Osnowa

Układ nitek przygotowany do tkania wyznacza jedną rodzinę kierunków. Musi pozostać odróżnialny od przeprowadzanego wątku.

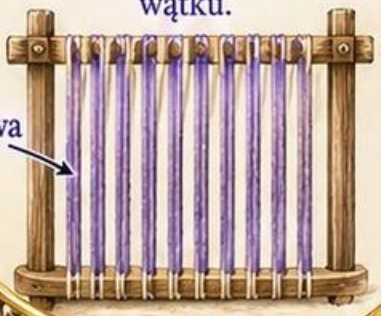

utrzymuje

Wątek

Kolejna nitka przechodzi między nićmi osnowy według wybranego porządku. Kierunek na rysunku zależy od ustawienia próbki.

przeplata

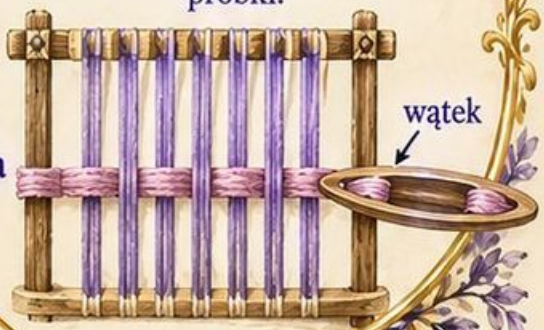

Splot opisuje sposób przeplatania nitek; osnowa i wątek pełnią różne role w budowie tkaniny.

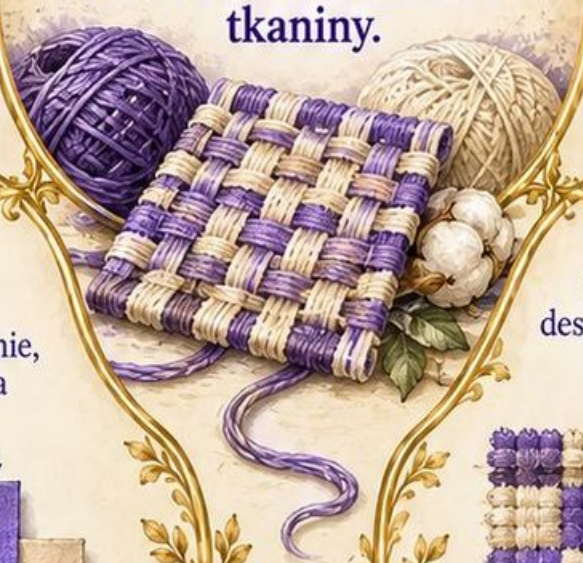

powtarza

Splot

W splocie płóciennym przejścia nad i pod zmieniają się naprzemiennie, a sąsiedni rząd odwraca ten porządek.

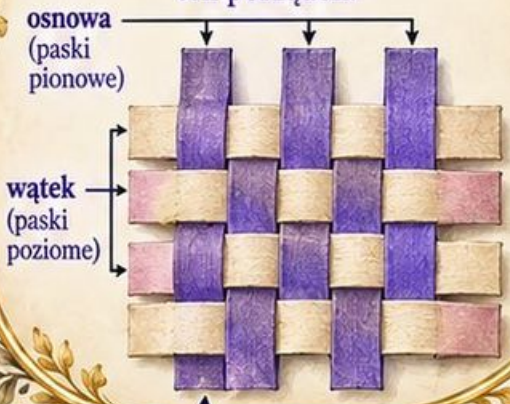

różni się od

Wzór barwny

Kolor nitek może tworzyć desenie, lecz nie jest tym samym co struktura przeplatania materiału.

Przykład: powiększona próbka papierowego splotu pokazuje dwie rozróżnione rodziny pasków oraz naprzemienne przeiścia nad i pod.

Sprawdź: prześledź jedną nitkę bez znikających lub niemożliwych połączeń.

Fotografia i decyzja

Mapa 088

Fotografia jest wynikiem decyzji o polu widzenia, świetle i momencie; zapis aparatu nie usuwa wyborów autora.

wybiera

ujawnia

Kadr

Granice zdjęcia określają widoczne informacje oraz to, czego odbiorca nie zobaczy. Szerszy widok może zmienić interpretację.

szerszy kadr

zbliżenie

Oświetlenie

Kierunek i jakość światła wpływają na fakturę, kontrast i barwę, Jasność pliku nie jest jedynie cechą przedmiotu.

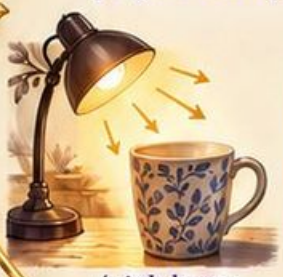

światło boczne

światło z góry

zatrzymuje

wymaga

Moment

Gest lub położenie przedmiotu zmieniają znaczenie kadru. Jedno ujęcie nie dokumentuje automatycznie całego przebiegu.

przed chwyceniem

w trakcie chwytania

po uniesieniu

Kontekst

Podpis i dane źródła pomagają odróżnić obserwację od inscenizacji. Nie dopisuj pewnych intencji na podstawie samego wyglądu.

Rzeczywisty opis: kubek na stole przy oknie.

Możliwa inscenizacja: ustawiona scena do zdjęcia.

Przykład: autorskie fotografie dłoni i kubka różnią się chwilą wykonania oraz zakresem kadru, bez ujawniania prywatnych danych.

Sprawdź: jaka informacja pozostaje poza granicą wybranego ujęcia?

Animacja i sekwencja

Mapa 089

Animacja tworzy wrażenie ruchu przez uporządkowane następstwo obrazów; liczba faz i tempo odtwarzania wspólnie wpływają na rezultat.

zmienia

Faza

Kolejne obrazy pokazują różne położenia lub kształty. Przypadkowe przestawienie kolejności może przerwać zamierzony przebieg.

określa

Tempo

Ta sama liczba faz może trwać inaczej przy innym odtwarzaniu. Liczenie rysunków nie wystarcza do ustalenia czasu.

kontroluje

Odstęp

Różnica między położeniami wpływa na sugerowaną szybkość. Równe czasy nie wymagają równych przesunięć w każdym zadaniu.

sprawdza

Pętla

Jeśli sekwencja ma wracać, potrzebne jest czytelne przejście od ostatniej fazy do pierwszej, a nie tylko koniec ruchu.

Przykład: sześć autorskich faz piłki przedstawia kolejne położenia, z podpisaną kolejnością i bez obietnicy fizycznie zmierzonego przyspieszenia.

Sprawdź: odróżnij rysowaną fazę od gotowego czasu odtwarzania.

Film i montaż

Mapa 090

Ujęcie

Fragment rejestracji lub ciągłego widoku stanowi jednostkę łączenia. Nie jest tym samym co pojedyncza klatka filmu.

wybiera

Montaż łączy ujęcia

w określony przebieg; kolejność, długość i zestawienie obrazów wpływają na odczyt sceny.

zestawia

Kolejność

Zmiana miejsca ujęcia może zmienić relację przyczyny i skutku. Sąsiedztwo obrazów nie dowodzi prawdziwego związku wydarzeń.

wygląda na to, że ktoś zabiera kubek

wygląda na to, że ktoś stawia kubek

wydłuża lub skraca

łączy z

Czas

Długość ujęcia wpływa na możliwość zauważenia działania. Skrót montażowy nie jest nieprzerwanym zapisem procesu.

krótkie ujęcie trudniej zauważyć działanie

długie ujęcie łatwiej zauważyć działanie

Dźwięk

Cisza, muzyka i odgłosy mogą wspierać przejście albo zmienić odbiór obrazu. Ich wejście wymaga świadomego ustalenia.

Przykład: autorska sekwencja kubek, dłoń i pusty blat tworzy inne odczytanie po zmianie kolejności tych samych ujęć.

A. kubek → dłoń → pusty blat
odbieramy jako zabranie kubka

B. pusty blat → dłoń → kubek
odbieramy jako postawienie kubka

Sprawdź: co odbiorca wnioskuje wyłącznie dzięki połączeniu dwóch obrazów?

Obraz cyfrowy i piksel

Mapa 091

Obraz rastrowy zapisuje informacje w siatce pikseli; rozmiar w pikselach i rozmiar wydruku opisują różne właściwości.

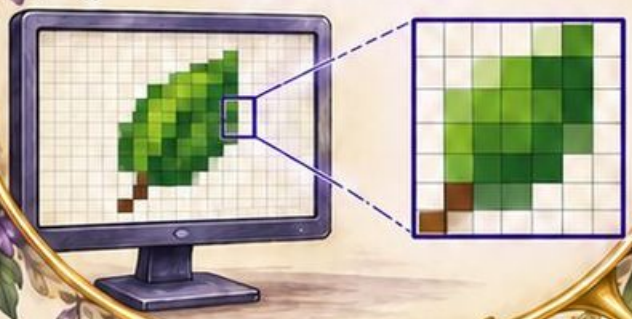

zawiera

Siatka

Każda komórka przechowuje informację o kolorze. Widoczny kwadrat po dużym powiększeniu jest sposobem pokazania struktury zapisu.

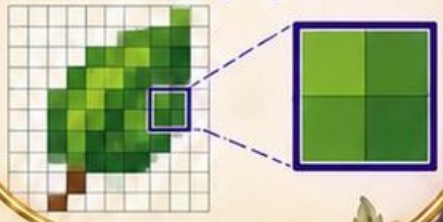

określa

Wymiary

Szerokość i wysokość w pikselach opisują liczbę próbek, lecz same nie podają jeszcze wielkości papieru.

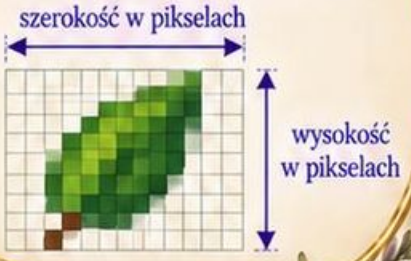

powiększa

wiąże z

Przeliczanie

Program może dodać próbki podczas skalowania, lecz nie odzyskuje automatycznie szczegółów, których nie zapisano.

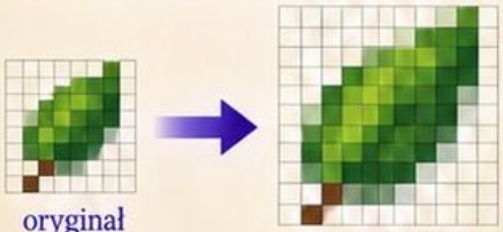

Druk

Liczba pikseli na jednostkę długości wpływa na rozmiar lub szczegółowość wydruku. Warunki użycia trzeba określić osobno.

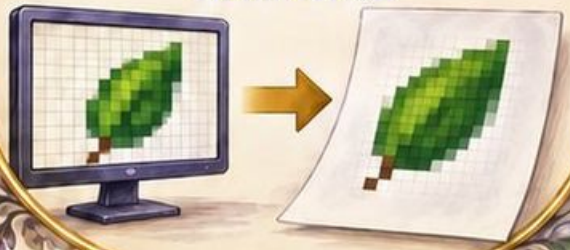

Przykład: autorska ikona zostaje powiększona aż do widocznej siatki; zmiana pokazuje strukturę, a nie nowe detale obiektu.

Sprawdź:

nie utożsamiaj większego pliku po przeliczeniu z odzyskaniem informacji.

Wektor i skalowanie

Mapa 092

Ścieżka

Krzywa może być opisana węzłami i punktami sterującymi. Nie każdy punkt na narysowanej linii jest osobnym pikselem.

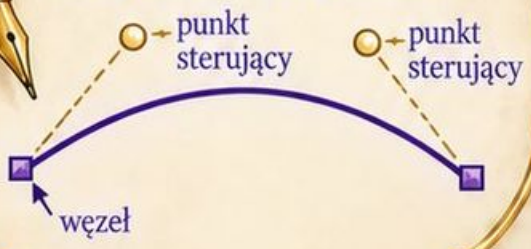

Skala

Kształt wektorowy można przeliczać dla różnych wymiarów, zachowując opis geometrii. Grubość obrysu zależy od ustawień.

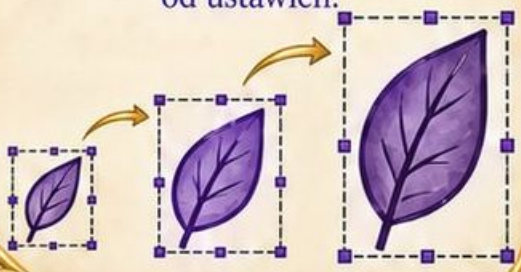

definiuje

zmienia

Grafika wektorowa opisuje kształty przez geometryczne obiekty i ścieżki; raster przechowuje siatkę próbek koloru.

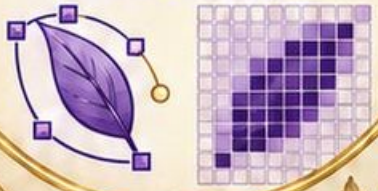

wyświetla przez

wymaga

Rasteryzacja

Ekran i wiele wyjść końcowych pokazują wynik jako piksele. Wektor nie usuwa ograniczeń urządzenia ani materiału.

Sprawdzenie

Osadzone zdjęcie nadal jest rastrem. Powiększenie całego pliku wektorowego nie tworzy dodatkowych szczegółów takiej fotografii.

Przykład: jedna autorska krzywa ma widoczne węzły, a druga jej wersja rastrowa pokazuje komórki przy dużym powiększeniu.

wersja wektorowa

wersja rastrowa (duże powiększenie)

Sprawdź: które elementy projektu rzeczywiście są obiektami wektorowymi?

Warstwy obrazu

Mapa 093

Elementy

Tło, rysunek i podpis mogą należeć do osobnych warstw. Ich oddzielenie ułatwia zmianę bez niszczenia pozostałych części.

Kolejność

Wyższy nieprzezroczysty element może zakrywać niższy. Samo nazwanie warstwy nie określa jej rzeczywistego położenia.

rozdziela

ustawia

Warstwy porządkują oddzielne części obrazu; kolejność, widoczność i przezroczystość wpływają na wynik złożenia.

Krycie

zmienia

Mniejsze krycie ujawnia część informacji spod spodu. Efekt zależy także od trybu mieszania i zawartości.

zachowuje

Plik roboczy

Spłaszczenie może połączyć elementy. Zachowaj wersję umożliwiającą dalszą edycję, zamiast zakładać odwracalność każdego eksportu.

Przykład: trzy autorskie przezroczyste arkusze niosą tło, drzewo i tytuł, a osobny podgląd pokazuje ich wspólny wynik.

Sprawdź: która zmiana kolejności naprawdę zmieni zasłanianie w twoim obrazie?

Materiały z odzysku

Mapa 094

Materiały z odzysku wymagają wyboru według stanu, czystości i funkcji; wcześniejsze użycie nie gwarantuje przydatności do nowego projektu.

sprawdza

Stan

Wybieraj czyste, suche i lekkie elementy zaakceptowane w pracowni. Nie używaj ostrych, zabrudzonych lub nieznanych odpadów.

rozpoznaje

Budowa

Karton, papier i tworzywo inaczej się łączą oraz odkształcają. Podobny wygląd nie oznacza tych samych właściwości.

testuje

Połączenie

Próba małego fragmentu ujawnia przyczepność i stabilność. Recyklingowy charakter nie potwierdza bezpieczeństwa całego obiektu.

dopasowuje

Funkcja

Opakowanie może zostać częścią modelu, lecz jego gotowa wielkość nie ustala automatycznie skali lub wytrzymałości.

Przykład:

czyste papierowe pudełka i rurki tworzą autorski lekki model, z osobnym sprawdzeniem podstawy i połączeń.

Sprawdź: co uzasadnia użycie wybranej części poza samą dostępnością?

Bezpieczna pracownia

Mapa 095

Narzędzie

Używaj materiałów i narzędzi odpowiednich do zadania oraz instruktażu nauczyciela. Nie zastępuj nieznanego narzędzia improwizowanym ostrzem.

dobiera

Bezpieczna pracownia łączy dobór narzędzi, organizację miejsca i uzgodniony sposób działania; sam porządek nie usuwa wszystkich zagrożeń.

organizuje

Miejsce

Oddziel strefę pracy od przejścia i suszenia. Stabilna podkładka chroni powierzchnię, lecz nie zastępuje właściwego sposobu użycia.

sprawdza

Instrukcja materiału

Zasady użycia, schnięcia i przechowywania wynikają z produktu. Nie stosuj jednej recepty do wszystkich klejów lub farb.

przerywa

Przykład: autorski plan stołu rozdziela lekkie cięcie szkolne, malowanie i odkładanie prac, pozostawiając wolne przejście.

Niepewność

Zgłoś uszkodzenie albo niejasność i uzgodnij dalszy krok. Osiągnięcie efektu nie usprawiedliwia pomijania zasad.

Sprawdź: która konkretna zmiana ogranicza ryzyko w wybranym zadaniu?

Plakat i komunikat

Mapa 096

Plakat łączy komunikat i obraz dla określonego odbiorcy; szybki odczyt wymaga hierarchii, a nie wyłącznie efektownej ilustracji.

określa

Cel

Najpierw ustal, co odbiorca powinien zauważyć lub zrobić. Inne zadanie mają zaproszenie i plakat komentujący ideę.

Zauważyć?
Przyjść?
Zrozumieć?
Zainteresować?

wyróżnia

Główna informacja

Tytuł lub motyw może otwierać ogląd. Pozostałe dane muszą pozostawać odnajdywalne w planowanym formacie.

łączy

Przykład: fikcyjny plakat szkolnej wystawy ma autorski motyw, tytuł i trzy wyraźnie pogrupowane dane wydarzenia.

Obraz i słowo

Ilustracja może uzupełniać tekst zamiast powtarzać każde słowo. Ich relacja powinna wspierać wspólny przekaz.

testuje

Odbiorca

Sprawdź pomniejszenie i krótki ogląd z ustalonej odległości. Sam podziw dla rysunku nie dowodzi zrozumienia komunikatu.

Sprawdź: jaką informację odbiorca potrafi powtórzyć po pierwszym spojrzeniu?

Typografia i znaczenie

Mapa 097

Litera

Szeryfy, grubość i proporcje wpływają na wygląd. Sam podział na pismo szeryfowe i bezszeryfowe nie określa jakości.

pismo szeryfowe | pismo bezszeryfowe | odmienny kształt

Tekst

Wielkość, odstępy i wyrównanie tworzą grupy oraz hierarchię. Dekoracja nie powinna ukrywać ważnych słów.

Nagłówek — większa wielkość

Podtytuł — mniejsze odstępy

To jest akapit z dłuższym tekstem, który tworzy czytelną całość. — wyrównanie do lewej

kształtuje | **organizuje**

Typografia wykorzystuje kształt i układ liter do przekazywania treści; charakter pisma powinien współpracować z czytelnością.

sugeruje | **sprawdza**

Ton

Forma może wspierać oficjalny lub swobodny charakter, ale odbiór zależy od kontekstu i doświadczenia odbiorcy.

tekst (oficjalny charakter) | tekst (neutralny charakter) | tekst (swobodny charakter)

Użycie

Tytuł i dłuższy akapit mają różne wymagania. Oceniaj polskie znaki, format oraz odległość rzeczywistego czytania.

Przykład: autorskie słowo SZTUKA pojawia się w trzech czytelnych odmianach, zachowując kolejność liter i polskie otoczenie tekstowe.

Sprawdź: czy wybór pisma pomaga zrozumieć treść, czy tylko zwraca uwagę na siebie?

Litera i światło między literami

Mapa 098

Kształt litery

Puste obszary przy pionie, łuku i skosie wyglądają inaczej. Równe techniczne odległości mogą nie dawać równego rytmu.

HH OO AV

puste obszary przy pionie | puste obszary przy łuku | puste obszary przy skosie

Para

Dopasowanie wybranej pary pomaga wyrównać widoczną lukę. Nie oznacza automatycznego przybliżenia wszystkich znaków.

AV — para AV ma wąską, trójkątną lukę

OO — para OO ma szerszą, zaokrągloną lukę

otacza

reguluje

Światło między literami jest częścią czytelnego zapisu; odstęp zależy od kształtów sąsiadujących znaków, nie tylko liczby milimetrów.

obejmuje

zależy od

Cały wyraz

Odstępy trzeba oceniać jako układ. Poprawna para nie naprawia stłoczenia albo nadmiernego rozstrzelenia reszty.

SALA — zbyt stłoczony

S A L A — czytelny rytm

S A L A — zbyt rozstrzelony

Rozmiar i użycie

Mały podpis i duży tytuł mogą potrzebować innego ustawienia. Sprawdź docelowy format, zamiast kopiować regułę z miniatury.

Podpis SALA A

Tytuł SALA A

Przykład: pary AV i OO pokazują odmienne puste kształty, a całe słowo pozwala sprawdzić rytm po korekcie.

AV → AV (przed korektą → po korekcie)

OO → OO (przed korektą → po korekcie)

SALA → SALA (przed korektą → po korekcie)

Sprawdź: czy litery pozostają rozróżnialne i nadal tworzą czytelną całość?

Piktogram i odbiorca

Mapa 099

Piktogram upraszcza

przedstawienie dla zadania komunikacyjnego; rozpoznanie zależy od odbiorcy, kontekstu i widoczności znaku.

wybiera

Cechy

Zostaw elementy potrzebne do odróżnienia działania lub miejsca. Zbyt dosłowny detal może zniknąć w małym formacie.

odnosi do

Sytuacja

Ten sam zarys może oznaczać różne rzeczy bez otoczenia. Umieszczenie i krótki podpis mogą doprecyzować przekaz.

uzupełnia

Dostępność

Kolor nie powinien być jedynym sposobem odróżnienia informacji. Kształt i tekst mogą wspierać rozpoznanie.

testuje

Odczyt

Zapytaj odbiorcę bez podpowiadania odpowiedzi. Popraw niejasność projektu, zamiast obwiniać osobę za inne skojarzenie.

Przykład: autorski znak punktu z wodą przechodzi od szczegółu kubka do prostego symbolu i podpisu, bez udawania oznaczenia normowego.

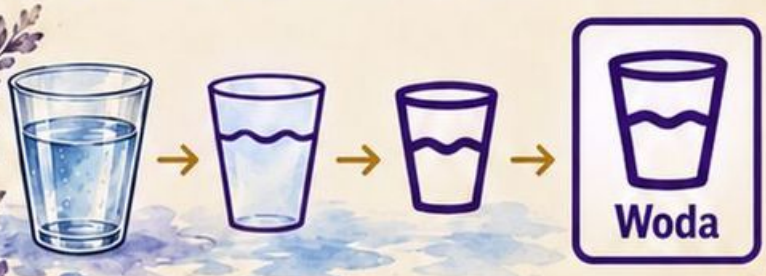

Sprawdź: czy odbiorca wskazuje potrzebną informację, a nie tylko rozpoznaje narysowany przedmiot?

Logo i tożsamość

Mapa 100

Znak

Symbol, zapis nazwy lub ich połączenie pomaga rozpoznać podmiot. Projekt wymaga odróżnialności w swoim kontekście.

PRACOWNIA LISTKA

symbol | zapis nazwy i symbol | sam symbol

wyróżnia

Logo jest elementem identyfikacji wizualnej, a tożsamość obejmuje szersze skojarzenia i sposób działania; jeden znak nie zastępuje całego systemu.

porządkuje

Zastosowania

Kolory, proporcje i wersje powinny działać na różnych nośnikach. Duży szyld i mała etykieta stawiają inne wymagania.

zachowuje

sprawdza

Spójność

Powtarzanie ustalonych cech wspiera rozpoznanie. Nie oznacza rozciągania znaku do dowolnego kształtu dostępnego miejsca.

✓ właściwe proporcje | ✗ rozciąganie zniekształca znak | ✗ nie zmieniaj kształtu

Oryginalność i źródła

Twórz własne rozwiązanie i sprawdzaj materiały. Samo przerysowanie cudzego znaku nie staje się autorskim projektem.

Przykład: fikcyjna pracownia ma własny prosty symbol na szyldzie, etykiecie i papierze, z zachowanymi proporcjami.

Sprawdź: czy mała wersja pozostaje rozpoznawalna bez utraty najważniejszej cechy?

Mapa 101

Okładka i zapowiedź

Treść

Motyw przewodni wskazuje temat, ale nie zastępuje tytułu. Obraz nie powinien obiecywać rozdziału, którego w środku brakuje.

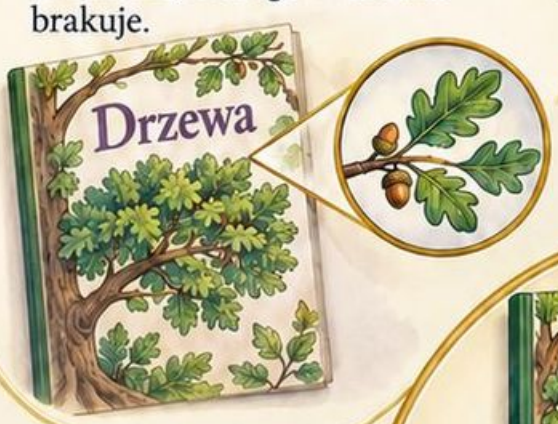

zapowiada

uwzględnia

Odbiorca

Wiek, doświadczenie i sytuacja czytania wpływają na dobór znaków. Nie każda efektowna ilustracja ułatwia rozpoznanie przeznaczenia.

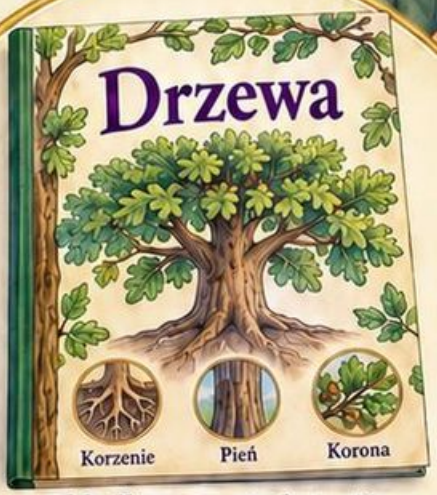

Okładka zapowiada treść i sposób korzystania z publikacji; jej atrakcyjność powinna wynikać z uczciwej relacji do zawartości.

porządkuje

sprawdza przez

Hierarchia

Tytuł, autor i podtytuł mają różne role. Ich wielkość oraz odstępy powinny pokazywać kolejność czytania.

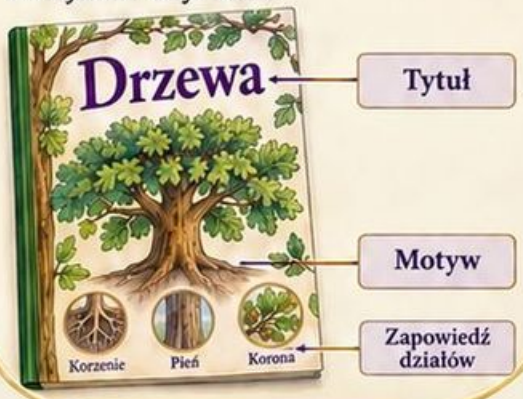

Miniatura

Mały podgląd ujawnia zanik istotnych elementów. Ocenę trzeba uzupełnić sprawdzeniem rzeczywistego formatu i pełnej treści.

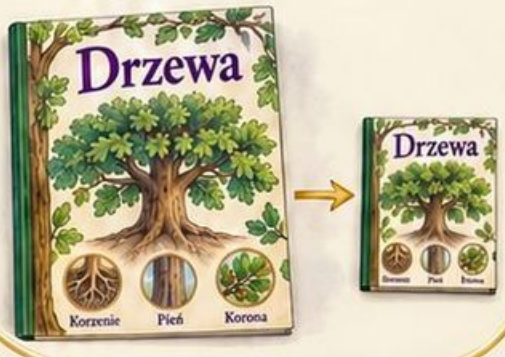

Przykład: własna okładka zeszytu o drzewach łączy gałąź, czytelny tytuł i trzy zapowiedziane działy.

Sprawdź: którą obietnicę okładki można potwierdzić na stronach publikacji?

Ilustracja i tekst

Mapa 102

Zgodność

Obraz pokazuje to, co nazwano w zdaniu. Powtórzenie może ułatwiać rozpoznanie, ale nie zawsze wnosi dodatkową wiedzę.

Krzesło jest puste.

powtarza

uzupełnia

Nowa informacja

Ilustracja dopowiada szczegół przestrzeni lub działania. Czytelnik łączy obie części, aby zrozumieć sytuację przedstawioną w całości.

Krzesło jest puste.

Ilustracja i tekst tworzą relację znaczeń; obraz może powtarzać informację, dodawać ją albo wprowadzać celowe napięcie.

Napięcie

Sprzeczność obrazu i słów może tworzyć ironię. Bez czytelnego kontekstu może też zwyczajnie wprowadzać odbiorcę w błąd.

Krzesło jest puste.

kontrastuje z

wymaga

Wspólna ocena

Podpis nie naprawia każdej niejasności ilustracji. Sprawdź, czy tekst oraz obraz wspierają zamierzony odczyt w danym miejscu.

Krzesło jest puste.

Przykład

Zdanie o pustym krześle zestawiono z samym krzesłem, pozostawionym plecakiem oraz tłumem siedzących osób.

Krzesło jest puste.

Krzesło jest puste.

Krzesło jest puste.

Sprawdź: co wynika z połączenia, czego nie przekazuje sam tekst?

Komiks i opowieść

Kadr

Granica obrazu wydziela działanie, szczegół lub reakcję. Ten sam moment można pokazać z różnych odległości i punktów widzenia.

Plan ogólny. Zbliżenie. Detal.

wybiera

Odstęp

Pusta przestrzeń między kadrami może sugerować upływ czasu. Jej znaczenie zależy od sąsiednich obrazów i konwencji czytania.

łączy przez

Upływ czasu.

Komiks organizuje opowieść przez następstwo kadrów oraz przerwy między nimi; czytelnik odtwarza związki, których nie pokazano wprost.

pomija

Elipsa

Nie trzeba rysować każdej fazy ruchu. Pominięcie działa, gdy odbiorca rozpoznaje potrzebny związek bez przypadkowego zgadywania.

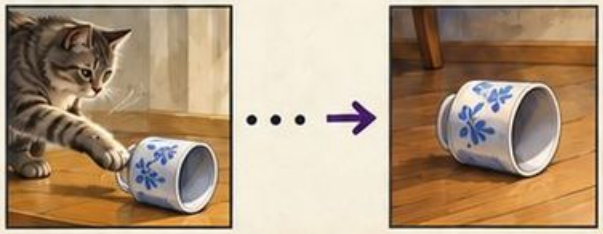

ustala

Kolejność

Układ kadrów, strzałki i dymki kierują czytaniem. Zbyt wiele konkurencyjnych ścieżek może rozbić zamierzony przebieg zdarzeń.

Przykład: autorski komiks pokazuje otwarte okno, poruszoną firankę i przewrócony pusty kubek, pozostawiając część działania poza kadrem.

Sprawdź: jakie przejście czytelnik musi dopowiedzieć i na jakiej podstawie?

Infografika i dane

Mapa 104

Pytanie

Najpierw ustal, co odbiorca ma porównać. Liczba osób, udział całości i zmiana w czasie wymagają różnych rozwiązań.

określa

Wielkość

Długość słupka może przedstawiać liczbę. Skala i punkt początkowy powinny umożliwiać uczciwe odczytanie różnic między wartościami.

koduje przez

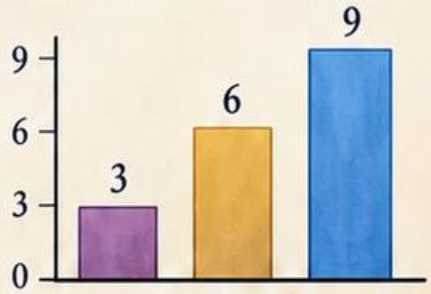

Dane fikcyjne.

Infografika przekształca dane w porównywalne znaki; atrakcyjny wygląd nie zastępuje poprawnej skali, opisu oraz wskazania źródła.

wyjaśnia

Opis

Jednostka, okres i źródło pozwalają sprawdzić znaczenie danych. Sama liczba bez tych informacji może pozostać niejednoznaczna.

uzupełnia

Dostępność

Kolor może wyróżniać serie, lecz nie powinien być jedynym kluczem. Podpisy oraz zróżnicowane znaki wspierają rozpoznanie.

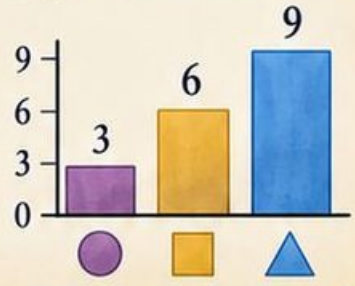

Przykład

Przykład: fikcyjne wartości trzy, sześć i dziewięć przedstawiono słupkami o wspólnej podstawie oraz jawnymi etykietami.

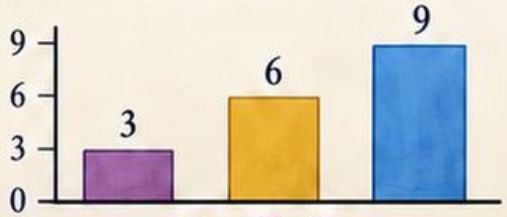

Dane fikcyjne.

Sprawdź: czy porównujesz tę samą jednostkę i ten sam zakres?

Mapa i legenda

Zakres

Plan pracowni pokazuje inne szczegóły niż mapa miasta. Pomijanie jest potrzebne, jeśli nie usuwa informacji ważnej dla zadania.

Plan pracowni – większy szczegół

Mapa miasta – mniejszy szczegół

wybiera

Symbol

Prosty znak reprezentuje obiekt lub funkcję. Podobieństwo do rzeczy nie wystarcza, gdy kilka znaków można odczytać podobnie.

zastępuje przez

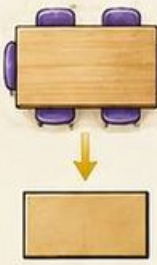

To jest stół.

To jest umywalka.

To są drzwi.

Mapa jest wyborem informacji o przestrzeni; znaki, legenda i orientacja pozwalają odczytać przedstawione relacje bez utożsamiania mapy z terenem.

porządkuje

Orientacja

Kierunek patrzenia, wejście lub wskazanie północy pomaga powiązać plan z miejscem. Skala wymaga osobnego określenia.

wyjaśnia

Legenda

Każdy użyty symbol powinien mieć jednoznaczne objaśnienie w danym planie. Nie zakładaj znajomości własnych, wymyślonych oznaczeń.

Przykład: autorski plan pracowni łączy drzwi, stoły i umywalkę z legendą; nie udaje planu ewakuacyjnego.

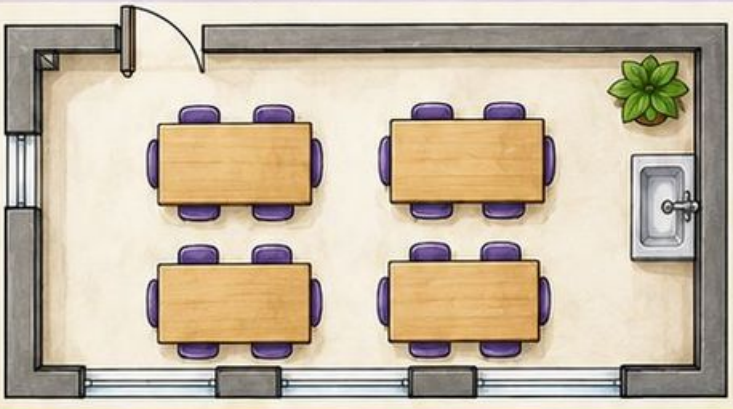

Sprawdź: czy wskazany znak prowadzi do właściwego miejsca, bez dodatkowej podpowiedzi?

Projekt przedmiotu

Potrzeba

Nazwij czynność i sytuację użycia. Ogólne życzenie, żeby rzecz była ciekawa, nie określa jeszcze zadania projektowego.

odpowiada na

Forma

Wielkość, podział i sposób chwytania wynikają z funkcji. Ozdoba nie powinna zasłaniać części potrzebnej do użytkowania.

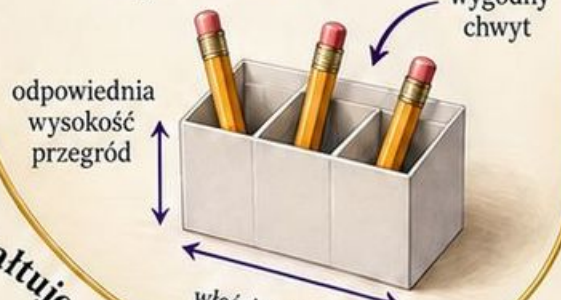

kształtuje

Projekt przedmiotu

łączy potrzebę użytkownika z formą, materiałem oraz sprawdzeniem działania; ładny szkic jest dopiero częścią rozwiązania.

uwzględnia

sprawdza przez

Materiał

Sztywność, masa i sposób łączenia ograniczają rozwiązanie. Rysunek nie dowodzi trwałości modelu bez odpowiedniej próby.

Próba

Prosty prototyp ujawnia brak miejsca lub nieczytelne działanie. Zapis wyniku powinien prowadzić do konkretnej zmiany projektu.

Przykład: papierowy organizer przechodzi próbę z trzema ołówkami; zbyt niska przegroda zostaje zaznaczona do poprawy.

Sprawdź: jaka cecha formy odpowiada na konkretną czynność użytkownika?

Ergonomia

Mapa 107

Użytkownik

Zasięg dłoni, sposób chwytu i doświadczenie mogą się różnić. Jedna wygodna pozycja modela nie potwierdza wygody wszystkich.

uwzględnia

Czynność

Przenoszenie, otwieranie i odczytywanie stawiają odmienne wymagania. Oceń właściwą czynność, zamiast porównywać wyłącznie wygląd przedmiotów.

wiąże z

Ergonomia bada dopasowanie zadania, przedmiotu i otoczenia do człowieka; różni użytkownicy nie muszą potrzebować identycznego rozwiązania.

sprawdza

Otoczenie

Wysokość ustawienia oraz dostępne miejsce zmieniają użycie. Przedmiot nie działa w oderwaniu od innych elementów stanowiska.

prowadzi do

Dostosowanie

Porównaj bezpieczne warianty z użytkownikiem i zapisz trudność. Regulacja lub alternatywa może być potrzebniejsza niż jeden stały wymiar.

Przykład: dwa papierowe uchwyty pudełka porównano pod względem chwytania, bez podnoszenia ciężaru i bez narzucania wymiarów ciała.

Sprawdź: czy zmiana ułatwia zadanie osobie, dla której ją zaprojektowano?

Architektura i funkcja

Mapa 108

Funkcja

Czytanie, przechowywanie i rozmowa potrzebują różnych warunków. Nazwa budynku nie wyjaśnia jeszcze relacji między wszystkimi jego częściami.

mieści

łączy przez

Komunikacja

Drzwi i przejścia wyznaczają możliwe trasy. Plan powinien pokazywać, jak dotrzeć do miejsca bez przecinania ważnej czynności.

Architektura organizuje działania w przestrzeni; układ pomieszczeń, przejścia i światło należy rozpatrywać w związku z potrzebami użytkowników.

korzysta z

uwzględnia

Światło

Otwory i ustawienie wyposażenia wpływają na oświetlenie. Więcej światła nie oznacza automatycznie lepszych warunków każdego zadania.

Dostęp

Różne potrzeby wymagają sprawdzenia wejścia, orientacji i korzystania. Szkic szkolny nie zastępuje projektu zgodnego z przepisami.

Przykład: fikcyjna czytelnia oddziela spokojny stół od przejścia między wejściem i półkami, zachowując widoczną drogę.

Sprawdź: której czynności służy konkretne rozwiązanie przestrzenne?

Przestrzeń publiczna

Dojście

Wejście oraz przebieg drogi decydują, czy można dotrzeć do miejsca. Sam widoczny obiekt nie zapewnia dostępności.

umożliwia

Użytkownicy

Odpoczynek, zabawa i przechodzenie mogą współistnieć lub kolidować. Projekt powinien rozpoznawać różne potrzeby, zamiast zakładać jednego odbiorcę.

łączy

Przestrzeń publiczna służy różnym osobom; jej ocenę tworzą dostęp, możliwość wspólnego użycia oraz czytelne relacje między funkcjami.

przekazuje

Informacja

Znaki, krawędzie i rozmieszczenie elementów pomagają orientacji. Wskazówki powinny być sprawdzane w rzeczywistym kierunku podejścia.

wymaga

Uzgodnienie

Zmianę miejsca trzeba omawiać z odpowiedzialnymi osobami. Szkolny projekt nie upoważnia do samodzielnego przestawiania wyposażenia ulicy.

Przykład: fikcyjny plac porównuje ławkę na trasie przejścia z ławką obok niej; trasa pozostaje zaznaczona.

Sprawdź: czy korzyść jednej grupy nie utrudnia podstawowej czynności innej?

Wystawa i ekspozycja

Mapa 110

Zestaw

Dobór prac powinien odpowiadać pytaniu wystawy. Różnica materiału lub czasu powstania może wymagać osobnego objaśnienia.

Kolejność

Sąsiedztwo podkreśla podobieństwo albo kontrast. Odbiorca potrzebuje czytelnej drogi, choć nie każdą wystawę ogląda liniowo.

wybiera

ustawia

Wystawa tworzy relacje między pracami, miejscem i widzem; sposób ekspozycji wpływa na odczyt, ale nie zastępuje samego dzieła.

zapewnia

dodaje

Warunki oglądania

Odległość, wysokość i światło wpływają na widoczność. Nie należy dotykać ani przemieszczać obiektów bez uzgodnienia.

Kontekst

Podpis identyfikuje pracę i istotne informacje. Nie powinien narzucać jednej emocji ani zasłaniać tego, co widz ma zobaczyć.

Studium liścia

Szkic
ołówek na papierze
—
Część procesu prowadzącego do ostatecznej pracy.

Przykład

Trzy autorskie studia liścia tworzą ekspozycję procesu; szkic, próba i rezultat otrzymują oddzielne podpisy.

Sprawdź: jak ustawienie pomaga zauważyć relację, zamiast tylko zapełniać ścianę?

Opis bez interpretacji

Mapa 111

Element

wskazuje

Nazwij widoczną linię, plamę, postać lub przedmiot. Nie dopisuj motywu działania, którego sam wygląd jednoznacznie nie ujawnia.

Miejsce

lokalizuje

Określenia po lewej, wyżej i przed pomagają odnaleźć szczegół. Opis powinien dotyczyć tego samego wybranego fragmentu.

Opis wskazuje cechy możliwe do sprawdzenia w obrazie; interpretacja proponuje znaczenie, którego nie należy przedstawiać jako oczywistej obserwacji.

porównuje

oddziela od

Relacja

Porównuj widoczne różnice wielkości, jasności i kierunku, unikając ocen bez wskazania konkretnej cechy.

Wniosek

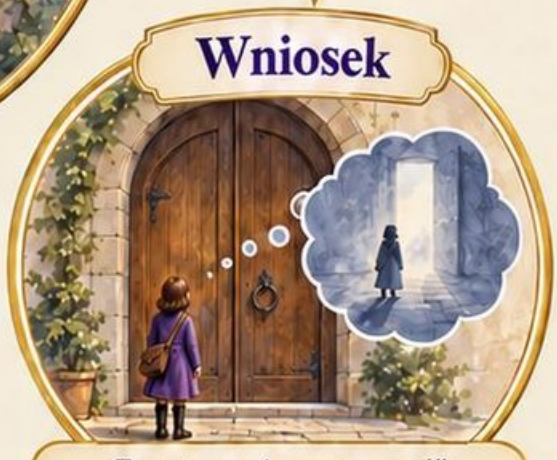

Zwrot „może sugerować" sygnalizuje przypuszczenie. Interpretacja staje się czytelniejsza, gdy odbiorca zna jej widoczną podstawę.

Przykład

Przykład: własny rysunek przedstawia małą postać przy dużych drzwiach; samotność jest możliwym odczytem, nie podpisanym faktem.

Sprawdź: czy druga osoba znajdzie opisany szczegół bez znajomości twojego wniosku?

Temat a sposób przedstawienia

Temat

Drzewo, spotkanie lub praca mogą stanowić punkt wyjścia. Nazwanie motywu nie wyczerpuje analizy konkretnego obrazu.

Środki

Linia, plama, barwa i faktura zmieniają charakter przedstawienia. Ten sam temat można opracować bardzo różnymi metodami.

linia | plama | barwa i faktura

nazywa

wybiera

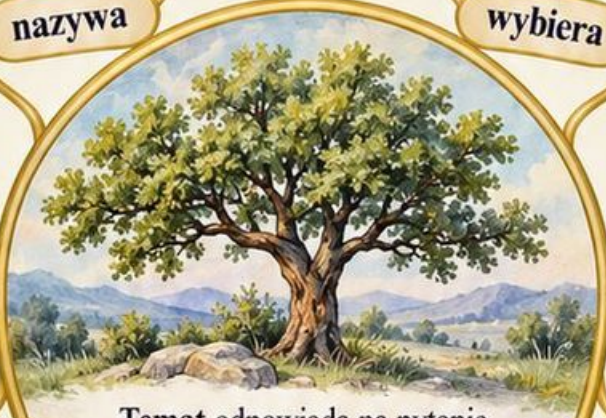

Temat odpowiada na pytanie o przedstawioną treść, a sposób przedstawienia pokazuje, jak decyzje formalne organizują jej odbiór.

organizuje

uzasadnia

Układ

Kadr, wielkości i relacje przestrzenne kierują uwagą. Oceniaj je na przykładzie, zamiast przypisywać tematowi jedną kompozycję.

Odczyt

Znaczenie może wynikać z połączenia treści i formy. Wniosek powinien wskazywać decyzję widoczną właśnie w analizowanej pracy.

Przykład : to samo autorskie drzewo pokazano drobną linią oraz dużymi ciemnymi plamami, zachowując wspólny motyw.

Sprawdź : co zmieniło się w sposobie pokazania, choć temat pozostał podobny?

Portret i autoportret

Mapa 113

Osoba

Twarz nie jest jedynym możliwym nośnikiem rozpoznania. Poza, otoczenie i przedmioty mogą współtworzyć informację o postaci.

przedstawia

wybiera

Ujęcie

Kierunek spojrzenia i zakres kadru zmieniają relację z widzem. Nie dowodzą jednak samodzielnie charakteru ani przeżyć modela.

ujęcie frontalne

ujęcie trzy czwarte

ujęcie profilowe

Portret przedstawia osobę, a autoportret wiąże przedstawiającego z przedstawionym; oba mogą świadomie wybierać cechy i sposób prezentacji.

wiąże z

buduje

Autorstwo

Autoportret wymaga ustalenia, kto tworzy własny wizerunek. Podobieństwo do artysty bez dokumentacji nie wystarcza do identyfikacji.

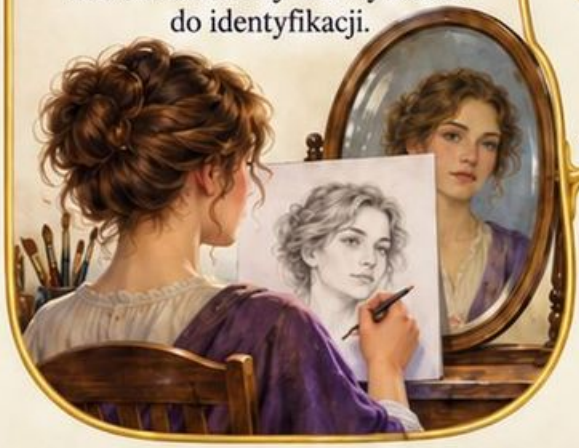

Prezentacja

Ubiór, gest i wybrane znaki mogą sugerować rolę. Odczyt trzeba odróżniać od wiedzy potwierdzonej w opisie źródłowym.

Przykład: autorska postać rysuje własną twarz, korzystając z lustra; mapa rozdziela model, twórcę i powstający wizerunek.

Sprawdź: które informacje pochodzą z obrazu, a które z dokumentacji autorstwa?

Pejzaż i punkt widzenia

Fragment

Rozległy widok oraz zbliżenie brzegu rzeki pokazują inne relacje. Pominięte elementy nadal mogą istnieć poza obrazem.

Rozległy widok.

Zbliżenie brzegu rzeki.

wybiera

zależy od

Punkt patrzenia

Przesunięcie w bok zmienia nakładanie form. Podwyższenie widoku może ujawnić powierzchnie wcześniej zasłonięte przez bliższe obiekty.

Widok znad brzegu.

Widok z wyższego punktu.

Pejzaż przedstawia wybrany widok otoczenia; pozycja obserwatora i granice kadru wpływają na to, co staje się widoczne.

wganizuje

interpretuje

Plany

Przesłanianie, wielkość i jasność mogą sugerować oddalenie. Nie każdy pejzaż musi wykorzystywać wszystkie te środki jednocześnie.

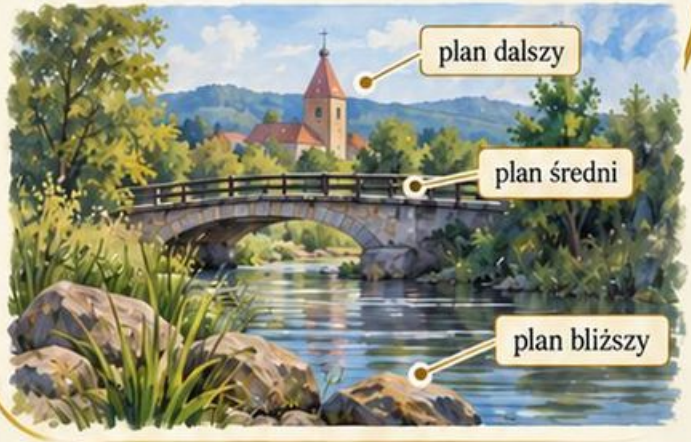

Środki formalne

Barwy i ślady narzędzia zmieniają charakter widoku. Pejzaż nie jest automatycznie neutralnym zapisem wszystkich cech miejsca.

Ciepłe barwy i gładkie pociągnięcia mogą sugerować spokojny nastrój.

Chłodne barwy i wyraźne ślady narzędzia mogą sugerować surowszy charakter.

Przykład: własny widok mostku pokazano znad brzegu i z wyższego punktu, zachowując rozpoznawalne elementy otoczenia.

Sprawdź: którą różnicę wyjaśnia położenie obserwatora, a którą decyzja twórcza?

Martwa natura i układ rzeczy

Mapa 115

Rzeczy

Naczynie, owoc lub tkanina mają odmienne kształty i powierzchnie. Lista przedmiotów nie zastępuje opisu ich wzajemnego układu.

Przestrzeń

Odstęp i przesłanianie pokazują relacje. Zmiana położenia jednej rzeczy może otworzyć pustkę albo zasłonić ważny fragment.

wybiera

łączy przez

Martwa natura zestawia przedmioty w obrazie; ich dobór, położenie i relacje formalne mogą współtworzyć znaczenie kompozycji.

porządkuje

wiąże z

Światło

Rozkład jasnych i ciemnych plam może scalać zestaw. Cień pomaga czytać bryłę, ale nie tworzy automatycznie symbolu.

Kontekst

Możliwe znaczenie przedmiotu wymaga sprawdzenia w danym dziele. Ten sam owoc nie musi oznaczać tego samego wszędzie.

Przykład

Przykład: własne trzy naczynia ustawiono najpierw oddzielnie, potem częściowo nałożono; porównujemy pustą przestrzeń i dominujący kształt.

Sprawdź: co wnosi układ rzeczy poza rozpoznaniem ich nazw?

Scena rodzajowa

Czynność

Nazwij gest i relację osób z otoczeniem. Nie dopisuj rozmowy ani intencji, których obraz sam nie potwierdza.

jedna osoba podnosi talerz

druga osoba wyciera blat

trzecia osoba ustawia wazon

Relacje postaci

Kierunki spojrzeń, odległości i układ rąk mogą wiązać działania. Sprawdź, czy postacie rzeczywiście uczestniczą w jednym zdarzeniu.

pokazuje

organizuje

Scena rodzajowa podejmuje działania codzienne; analiza łączy widoczne czynności ze sposobem ich przedstawienia oraz sprawdzonym kontekstem społecznym.

Punkt widzenia

Bliskość lub oddalenie zmienia dostęp do szczegółów. Obraz codzienności może być starannie skonstruowaną sceną, nie przypadkowym zapisem.

ujęcie bliskie pokazuje szczegóły

ujęcie dalsze pokazuje całość sceny

wybiera

uzupełnia przez

Kontekst

Opis źródłowy pomaga ustalić miejsce i warunki życia. Jeden przykład nie przedstawia automatycznie całego społeczeństwa danej epoki.

Przykład: autorska scena wspólnego porządkowania stołu pokazuje trzy różne działania; mapa łączy gesty z używanymi przedmiotami.

Sprawdź: co możesz zaobserwować, a co wymaga dodatkowego źródła?

Przedstawienie historyczne

Wydarzenie

Ustal, czego dotyczy scena i skąd pochodzi identyfikacja. Tytuł wymaga odróżnienia od szczegółu rzeczywiście widocznego w obrazie.

Czas autora

Dzieło może być znacznie późniejsze od przedstawionego zdarzenia. Odległość czasowa wpływa na pytania o wykorzystane dokumenty.

Przedstawienie historyczne jest obrazem przeszłości tworzonym w określonym czasie; trzeba rozróżnić źródło, rekonstrukcję i wybory interpretacyjne autora.

odnosi do

powstaje w

wybiera

sprawdza przez

Narracja

Kadr, bohater i gest mogą podkreślać określoną wersję wydarzeń. Monumentalność przedstawienia nie dowodzi neutralności relacji.

Dokumentacja

Porównaj ustalenia z wiarygodnym opisem. Oznacz fragmenty hipotetyczne zamiast przedstawiać własny szkic jako odnaleziony dokument epoki.

Przykład

Fikcyjny diagram oddziela datę wydarzenia, datę późniejszego obrazu i niewiadome elementy rekonstrukcji, bez wymyślania historycznych nazw.

Wydarzenie

Późniejszy obraz

Hipoteza

Sprawdź: którego twierdzenia nie można potwierdzić samym wyglądem sceny?

Abstrakcja i przedstawienie

Mapa 118

Motyw

Podobieństwo może być wyraźne lub ograniczone. Uproszczenie drzewa nie usuwa automatycznie wszystkich odniesień do obserwowanej rzeczy.

odnosi do

Cechy

Twórca może zachować rytm gałęzi, pomijając korę i liście. Ważne jest wskazanie tego, co rzeczywiście pozostało.

selekcjonuje

Przedstawienie odnosi obraz do rozpoznawalnego motywu, a abstrakcja pozwala badać relacje form bez koniecznego nazywania widocznego przedmiotu.

organizuje

dopuszcza

Relacje

Linie, plamy i odstępy mogą tworzyć samodzielny układ. Brak rozpoznanego przedmiotu nie oznacza braku decyzji kompozycyjnych.

Różne stopnie

Nie każdą pracę da się opisać prostym podziałem. Stopień odniesienia trzeba oceniać na konkretnych widocznych cechach.

Przykład: cztery własne studia gałęzi przechodzą od konturu do układu kierunków; ostatnia wersja zachowuje rytm, nie szczegóły.

Sprawdź: jakie odniesienie rozpoznajesz i który widoczny element je uzasadnia?

Realizm i stylizacja

Realizm i stylizacja opisują sposoby wyboru cech przedstawienia; podobieństwo oraz przekształcenie mogą współistnieć w jednej autorskiej pracy.

Obserwacja

Porównuj proporcje i widoczne szczegóły z konkretnym modelem. Realistyczny wygląd nie gwarantuje dokumentalnej prawdy całej sceny.

odnosi do

Selekcja

Stylizacja może upraszczać, wydłużać lub powtarzać cechy. Przekształcenie powinno być opisane, zamiast oceniane wyłącznie jako brak umiejętności.

zmienia

zachowuje

Rozpoznanie

Wybrane elementy mogą utrzymać tożsamość motywu mimo zmiany formy. Granica rozpoznania zależy od tego, co pozostawiono.

służy

Zamiar

Decyzja może wspierać czytelność, rytm albo wypowiedź. Efekt trzeba sprawdzić, nie zakładać automatycznej skuteczności każdego uproszczenia.

Przykład: własny liść pokazano z nieregularnym brzegiem oraz jako układ trzech krzywizn; oba zachowują charakterystyczne wcięcie.

Sprawdź: która cecha została przekształcona, a która nadal wiąże obraz z modelem?

Ekspresja i gest

Ślad

Szybkość i nacisk narzędzia mogą zmieniać kreskę. Gotowy wygląd nie zawsze pozwala odtworzyć rzeczywisty sposób wykonania.

zostawia

organizuje

Kierunek

Zbieżność, skręcanie i rozchodzenie linii mogą kierować uwagą. Odczyt powinien wskazywać relację, nie tylko ogólne wrażenie.

Ekspresja może wynikać z relacji śladów, kierunków i gestów; opis intensywności nie daje pewnej wiedzy o emocjach autora.

łączy z

wymaga

Postawa

Układ ciała może współtworzyć działanie postaci. Sam gest bez kontekstu nie ma jednego obowiązkowego znaczenia dla wszystkich.

Uzasadnienie

Nazwij widoczną cechę i proponowany efekt. Rozdziel własne skojarzenie, efekt kompozycji oraz udokumentowaną wypowiedź twórcy.

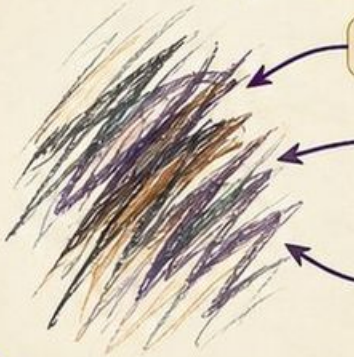

- Widoczna cecha.
- Proponowany efekt.
- Własne skojarzenie, efekt kompozycji lub wypowiedź twórcy.

Przykład: dwa autorskie układy kresek porównują gęste skręcenie z szerokim rozchodzeniem, bez podpisywania jedynej poprawnej emocji.

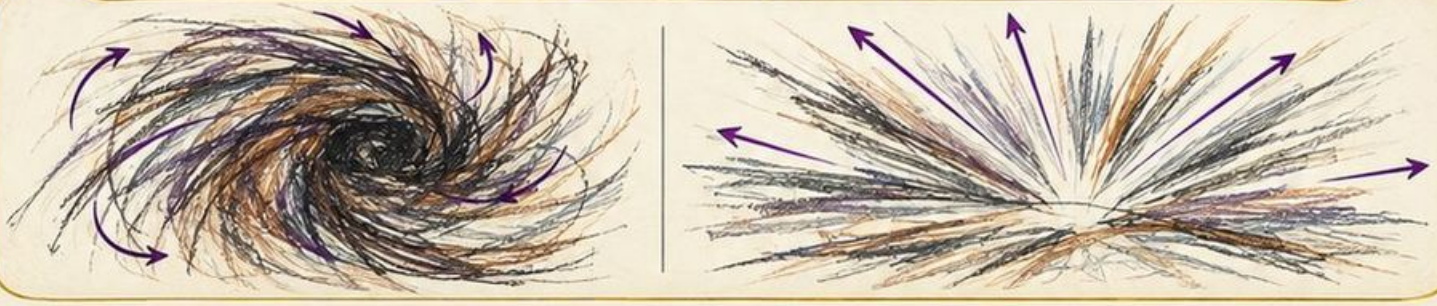

Sprawdź: który szczegół obrazu wspiera proponowany odczyt intensywności?

Idealizacja

Mapa 121

Wzorzec

Twórca może odwoływać się do normy proporcji lub pożądanego wizerunku. Wzorzec zależy od konkretnego kontekstu i celu.

wybiera

przekształca

Cechy

Wyrównanie nieregularności albo pominięcie oznak zużycia zmienia przedstawienie. Nie każda gładka powierzchnia świadczy jednak o idealizacji.

Idealizacja

przedstawia wybrane cechy według przyjętego wzorca; jej rozpoznanie wymaga ustalenia modelu, a nie tylko pochwały wyglądu.

wspiera

odróżnia od

Prezentacja

Sposób pokazania może budować autorytet lub reprezentacyjność. Taki wniosek wymaga relacji między formą i sprawdzoną funkcją dzieła.

Dokument

Idealizowany obraz nie jest dokładnym pomiarem modela. Nie oceniaj rzeczywistego ciała przez zgodność z artystycznym wzorcem.

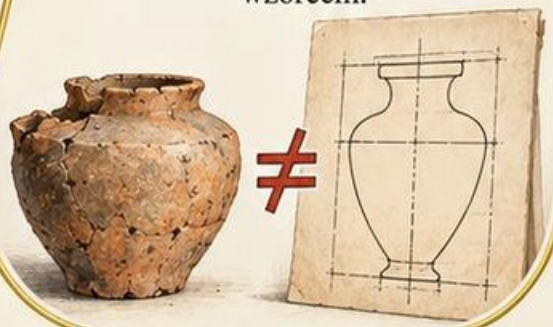

Przykład: własny rysunek zużytego naczynia zestawiono z celowo wygładzonym wariantem; podpis wskazuje usunięte nieregularności, nie wyższą wartość rzeczy.

Sprawdź: jakie cechy zmieniono i według którego jawnie wskazanego wzorca?

Alegoria

Mapa 122

Pojęcie

Sprawiedliwość lub czas nie są zwykłymi przedmiotami sceny. Obraz nadaje im formę, którą trzeba rozpoznać z kontekstu.

przedstawia

Personifikacja

wykorzystuje

Postać może reprezentować pojęcie, zamiast tylko występować jako uczestnik zdarzenia. Nie każda postać z przedmiotem jest alegorią.

Alegoria buduje znaczenie przez umowne przedstawienie pojęcia, często jako postaci z atrybutami; odczyt wymaga znajomości konkretnej konwencji.

łączy przez

Atrybut

Towarzyszący znak zawęża możliwe znaczenia. Waga albo księga wymagają sprawdzenia w danej tradycji i konkretnym dziele.

potwierdza przez

Źródło

Tytuł i opis mogą uzasadniać rozpoznanie. Podobny wygląd w innym kontekście nie gwarantuje identycznego sensu przedstawienia.

Przykład:

autorska, wyraźnie opisana personifikacja Ciekawości trzyma znak pytania; jest własną propozycją, nie historyczną regułą ikonograficzną.

Ciekawość — propozycja autorska

Sprawdź: czy odczyt wynika z potwierdzonej konwencji, czy z twojej umowy?

Atrybut i rozpoznanie

Postać

Sprawdź, kto rzeczywiście trzyma lub nosi znak. Przedmiot leżący w tle może pełnić zupełnie inną funkcję.

towarzyszy

zawęża

Możliwe odczyty

Narzędzie może sugerować zawód albo czynność. Ten sam kształt może jednak należeć do wielu sytuacji i przedstawień.

Atrybut może pomagać rozpoznać postać albo rolę, lecz pojedynczy przedmiot nie wystarcza do pewnej identyfikacji bez kontekstu.

łączy z

potwierdza

Konwencja

Znaczenie atrybutu zależy od tradycji obrazowania. Nie przenoś rozpoznania automatycznie między epokami, kulturami i odmiennymi gatunkami.

Dokumentacja

Porównaj tytuł, opis muzealny i pozostałe cechy. Oznacz hipotezę, jeśli zebrane informacje nie pozwalają rozstrzygnąć tożsamości.

Przykład: autorska postać z pędzlem może malować albo przenosić narzędzie; otoczenie i opis rozdzielają te możliwości.

albo

Sprawdź:
jaka dodatkowa informacja jest potrzebna, zanim nazwiesz postać?

Kontekst powstania dzieła

Zamówienie

Osoba lub instytucja zamawiająca może określać temat oraz warunki. Nie każda praca powstaje jednak na zewnętrzne zamówienie.

Miejsce

Pierwotne usytuowanie wpływa na skalę i widoczność. Dzisiejsza prezentacja muzealna może różnić się od dawnego sposobu użycia.

wiąże z

uwzględnia

Kontekst powstania dzieła łączy warunki tworzenia, przeznaczenie i odbiorców; pomaga wyjaśniać decyzje, ale nie zastępuje uważnego oglądania.

Czas

Materiały i idee należy odnosić do sprawdzonych okoliczności. Sama data nie tłumaczy cech dzieł epoki.

osadza w

sprawdza przez

Źródło

Oddziel informację udokumentowaną od prawdopodobnego wyjaśnienia. Nie wymyślaj intencji twórcy, kiedy dokumenty jej nie potwierdzają.

Przykład: fikcyjna praca do szkolnej czytelni ma opis zamówienia, miejsca i odbiorców; mapa łączy je z wybraną skalą.

Zamówienie: szkolna czytelnia.

Miejsce: ściana w czytelni.

Odbiorcy: uczniowie i nauczyciele.

Wybrana skala: dostosowana do wnętrza i widoczności.

Sprawdź: który związek między okolicznością i formą potrafisz rzeczywiście uzasadnić?

Odbiorca i interpretacja

Szczegół

Widz wybiera element, który przyciąga jego uwagę. Pierwsze skojarzenie nie musi obejmować wszystkich ważnych relacji w obrazie.

zauważa

Doświadczenie

Wiedza i wcześniejsze przeżycia wpływają na odczyt. Nie należy zakładać, że każdy odbiorca rozpoznaje te same znaki.

łączy z

Interpretacja

jest propozycją odczytania wspartą widocznymi cechami i kontekstem; różni odbiorcy mogą uzasadniać odmienne, lecz sprawdzalne wnioski.

uzasadnia przez

weryfikuje

Dowód

Wskaż konkretny fragment i wyjaśnij jego związek z wnioskiem. Samo silne przekonanie nie zastępuje widocznej podstawy.

Granice

Sprawdź szczegóły przeczące hipotezie i dane źródłowe. Wielość odczytań nie oznacza, że każde twierdzenie jest jednakowo uzasadnione.

Przykład:

własna scena dwóch krzeseł dopuszcza odczyt oczekiwania lub zakończonego spotkania; oba wymagają wskazania szczegółów układu.

Możliwe odczytanie: **oczekiwanie.**

Dwie filiżanki i odsunięte krzesła mogą wspierać ten odczyt.

Możliwe odczytanie: zakończone spotkanie.

Te same filiżanki i krzesła dopuszczają także inne wyjaśnienie.

Sprawdź: jaka obserwacja mogłaby zmienić twoje pierwsze wyjaśnienie obrazu?

Porównywanie dzieł

Mapa 126

Porównanie dzieł wymaga wspólnego pytania i jednakowych kryteriów; dopiero wtedy podobieństwa oraz różnice mogą prowadzić do uzasadnionego wniosku.

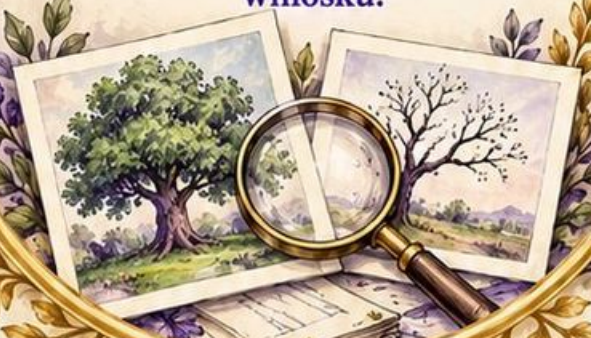

ustala

Zakres

Wybierz dwa konkretne obiekty i nazwij cel porównania. Sama przynależność do sztuki nie wyjaśnia jeszcze, co warto zestawić.

stosuje

Kryterium

Temat, materiał, układ lub funkcję sprawdzaj po obu stronach. Nie porównuj koloru jednej pracy wyłącznie z datą drugiej.

zapisuje

Dowód

Przypisz obserwację właściwemu dziełu i fragmentowi. Dane z dokumentacji oznacz osobno, żeby nie mieszać wiedzy z widocznym szczegółem.

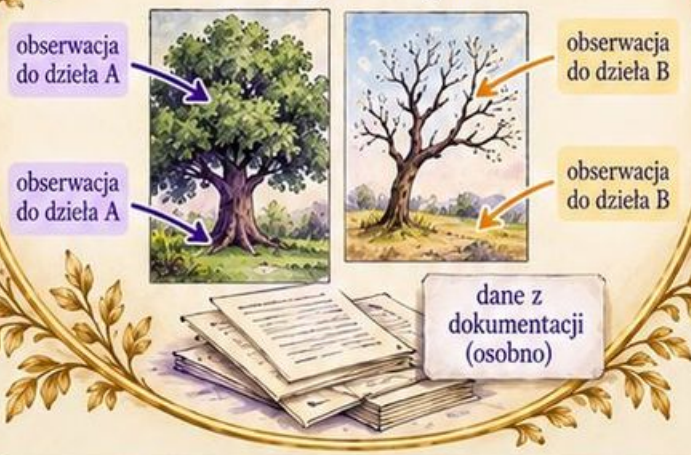

prowadzi do

Wniosek

Wyjaśnij znaczenie wybranej różnicy albo podobieństwa. Unikaj rankingu lepsze / gorsze, gdy nie ustalono takiego zadania.

Przykład: dwa autorskie obrazy drzewa porównano według kadru, kierunku linii i udziału pustej przestrzeni.

Dzieło A

zbliżony, wypełnia obraz	kadr	szerszy, więcej otoczenia
linie głównie wznoszące się	kierunek linii	linie rozchodzące się na boki
mało pustej przestrzeni	udział pustej przestrzeni	dużo pustej przestrzeni

Dzieło B

Sprawdź: czy każde kryterium ma obserwację po obu stronach zestawienia?

Ocena a uzasadnienie

Mapa 127

ujawnia

odnosi do

Preferencja

Stwierdzenie *podoba mi się* opisuje własny odbiór. Nie dowodzi, że wszyscy widzowie powinni wybierać ten sam wariant.

Ocena wyraża sąd, a uzasadnienie pokazuje jego podstawę; upodobanie i argument o działaniu projektu mogą prowadzić do odmiennych odpowiedzi.

Kryterium

Czytelność, zgodność z zadaniem i precyzję można sprawdzać. Kryterium powinno wynikać z celu, a nie z przypadkowej ozdoby.

wskazuje

prowadzi do

Dowód

Nazwij fragment, który spełnia lub osłabia kryterium. Ocena samej osoby nie wyjaśnia jakości konkretnej decyzji w pracy.

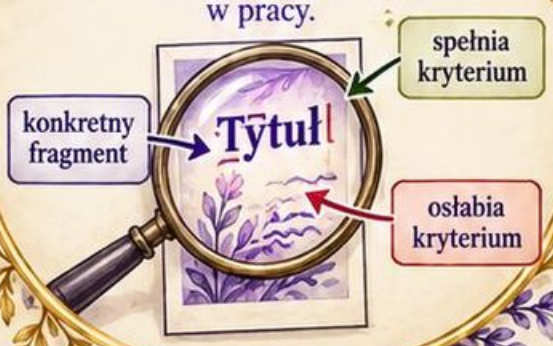

Zmiana

Informacja zwrotna proponuje wykonalną poprawkę. Zmiana powinna odpowiadać rozpoznanemu problemowi, zamiast zastępować cudzy projekt własnym gustem.

za mały tytuł trudny do czytania

powiększenie rozwiązuje problem czytania

Przykład:

ulubiony fioletowy tytuł okazuje się zbyt mały w miniaturze plakatu; powiększenie rozwiązuje problem czytania.

Sprawdź: co potwierdza ocenę poza twoim osobistym upodobaniem?

Autentyk i reprodukcja

Mapa 128

Widok

Fotografia pokazuje określony kadr i oświetlenie. Fragment poza kadrem albo niewidoczny bok rzeźby nie przestaje istnieć.

niewidoczny bok

Skala

Wielkość na ekranie nie podaje rzeczywistych wymiarów. Dane katalogowe pomagają odróżnić mały podgląd od rozmiaru obiektu.

widok na ekranie (bez skali)

rzeczywista wysokość

przekazuje

zmienia

Reprodukcja udostępnia obraz dzieła, lecz może zmieniać skalę, kolor i sposób oglądania; nie jest materialnie tym samym obiektem.

ogranicza

wymaga

Materiał

Połysk, faktura i grubość mogą być trudne do odczytania. Ekran nie zapewnia bezpośredniego doświadczenia powierzchni ani przestrzeni.

faktura i grubość

na ekranie wygląd może być inny

Dokumentacja

Sprawdź autora fotografii, opis i pochodzenie pliku. Dobra jakość reprodukcji nie potwierdza samodzielnie autentyczności przedstawionego dzieła.

Przykład: własna papierowa rzeźba stoi obok jej płaskiego zdjęcia; podpis rozdziela obiekt, fotografię i rzeczywistą wysokość.

obiekt (papierowa rzeźba)

fotografia

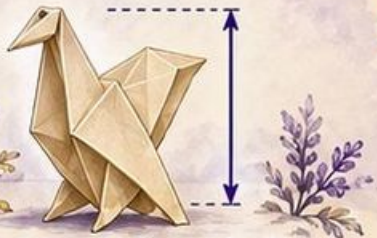

rzeczywista wysokość

Sprawdź: której właściwości nie możesz wiarygodnie ocenić z tego podglądu?

Autorstwo i źródło

Mapa 129

Twórca

Autor dzieła i autor jego fotografii mogą być różnymi osobami. Zapisuj właściwą rolę, zamiast łączyć oba nazwiska bez objaśnienia.

Autor dzieła

Autor fotografii

identyfikuje

Pochodzenie

Katalog, strona instytucji albo własny zapis pozwalają odnaleźć materiał. Sam wynik wyszukiwania nie zastępuje źródła.

prowadzi do

Autorstwo wskazuje twórcę określonej pracy, a źródło informuje, skąd pochodzi użyty materiał; poprawny podpis wymaga rozdzielenia tych ról.

uwzględnia

Warunki użycia

Dostępność w internecie nie oznacza dowolnego kopiowania. Sprawdź wskazaną licencję i warunki konkretnego pliku przed wykorzystaniem.

zachowuje

Rejestr

Zapis autora, tytułu i adresu ułatwia kontrolę. Zmodyfikowanie cudzego obrazu nie usuwa automatycznie informacji o pochodzeniu.

Przykład: własna fotografia własnej pracy ma oddzielne pola dzieło i zdjęcie; cudzy materiał otrzymuje osobny zapis źródłowy.

Własna praca:
Dzieło: mój obraz
Zdjęcie: moja fotografia

Cudzy materiał:
Autor: inna osoba
Tytuł: według opisu
Źródło: katalog / strona instytucji

Sprawdź: czy podpis pozwala ustalić autorstwo i pochodzenie pliku?

Rozmowa o sztuce

Mapa 130

Rozmowa o sztuce rozwija obserwację i argumentowanie; otwarte pytania umożliwiają różne odpowiedzi, ale wymagają odniesienia do konkretnego obrazu.

zaczyna od

Oglądanie

Daj czas na zauważenie szczegółów przed oceną. Szybkie nazwanie stylu nie zastępuje sprawdzenia tego, co jest widoczne.

otwiera

Pytanie

Zapytaj o relację, zmianę albo możliwe znaczenie. Pytanie sugerujące jedyną odpowiedź może zamknąć poszukiwanie, zanim się rozpocznie.

Co się mogło wydarzyć między tymi postaciami?

Dlaczego ta postać stoi w drzwiach?

sprawdza przez

Dowód

Poproś o wskazanie fragmentu uzasadniającego wypowiedź. Inna interpretacja może wymagać powrotu do tego samego szczegółu.

buduje

Wspólne rozumienie

Porównuj propozycje bez oceniania wartości osób. Uzupełnij kontekst źródłowy, zaznaczając różnicę między informacją a przypuszczeniem.

Informacja (z obrazu)	Przypuszczenie (możliwa interpretacja)
• otwarte drzwi	• ktoś wychodzi
• dwie postacie	• rozmowa się zakończyła
• światło pada na podłogę	• to ważny moment

Przykład: przy autorskiej scenie drzwi rozmówcy wskazują światło i odstęp postaci, zanim zaproponują znaczenie sytuacji.

Sprawdź: czy pytanie pomaga zobaczyć więcej, zamiast odgadnąć zdanie prowadzącego?

Dźwięk i cisza

Mapa 131

Zdarzenie

Początek dźwięku wyodrębnia moment w czasie. Rozpoznanie źródła nie zastępuje opisu wysokości, barwy i czasu trwania.

pojawia się jako

Dźwięk i cisza współtworzą przebieg słuchania; przerwa może porządkować formę, nawet kiedy otoczenie nie jest całkowicie bezgłośne.

przerywa

Pauza

Przerwa w wykonywanej partii oddziela lub łączy odcinki. Nie oznacza automatycznie braku wszystkich odgłosów w pomieszczeniu.

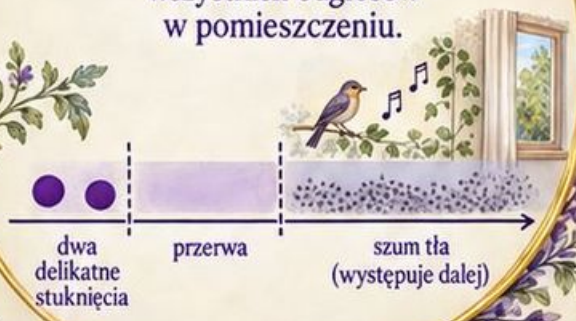

wymaga

organizuje

Uwaga

Spokojna obserwacja pozwala rozróżnić planowane zdarzenia i tło. Słuchanie nie wymaga zwiększania głośności ani usuwania wszystkich odgłosów.

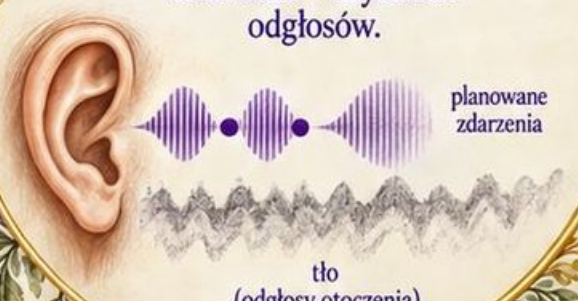

Następstwo

Powrót dźwięku po przerwie może zmienić oczekiwanie słuchacza. Znaczenie zależy od miejsca pauzy w konkretnym przebiegu.

Przykład: autorski kod łączy dwa delikatne stuknięcia z przerwą; legenda wyjaśnia znaki działania oraz czas oczekiwania.

Sprawdź: czy opisujesz pauzę wykonawcy, czy rzeczywistą ciszę całego otoczenia?

Wysokość dźwięku

Mapa 132

Drgania

Dla porównywalnych dźwięków o określonej wysokości częstotliwość wiąże się z tym odczuciem. Nie każdy odgłos ma jednoznaczną wysokość.

wyższy dźwięk (szybsze drgania)

niższy dźwięk (wolniejsze drgania)

wiąże z

porównuje

Relacja

Wskaż, który z dwóch dźwięków brzmi wyżej. Samo rozpoznanie instrumentu nie wystarcza do porównania konkretnych wykonanych dźwięków.

dźwięk A

dźwięk B

Wysokość dźwięku

pozwala rozróżniać brzmienia jako wyższe i niższe; nie jest tym samym co głośność ani wysokość położenia źródła.

odróżnia od

zapisuje przez

Głośność

Dźwięk niski może być cichy lub głośny. Zwiększenie głośności nie jest metodą pokazania wyższej melodii.

ten sam niski dźwięk – cichy

ten sam niski dźwięk – głośny

Kierunek

Umowna linia w górę może oznaczać wzrost wysokości. Legenda powinna wyjaśniać kod bez udawania pełnej notacji muzycznej.

Przykład: dwie autorskie linie osobno pokazują zmianę wysokości i zmianę głośności, bez wykresu z wymyślonymi pomiarami.

Zmiana wysokości

coraz wyższy dźwięk

położenie = wysokość

Zmiana głośności

coraz głośniejszy dźwięk

wielkość znaku = głośność

Sprawdź: którą właściwość naprawdę porównujesz, mówiąc wyżej?

Głośność i dynamika

Mapa 133

Poziom

Ten sam motyw może być wykonany ciszej lub głośniej. Odbiór zależy także od odległości i warunków słuchania.

Przebieg

Narastanie i wyciszanie mogą obejmować dłuższy odcinek. Nie są tym samym co pojedynczy mocniejszy akcent na początku.

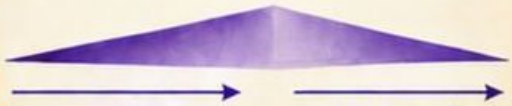

różnicuje

zmienia przez

Głośność dotyczy odbieranego natężenia brzmienia, a dynamika organizuje jego zróżnicowanie w wykonaniu; zmiana nie musi dotyczyć tempa ani wysokości.

odróżnia od

uwzględnia

Tempo

Szybsze wykonanie nie oznacza automatycznie głośniejszego. Obie cechy można zmieniać oddzielnie i porównywać według osobnych kryteriów.

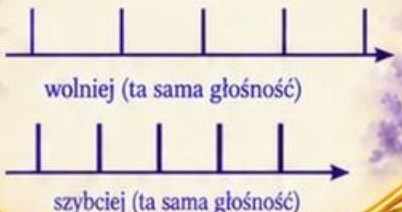

Komfort słuchania

Wystarcza wygodny poziom. Nie sprawdzaj dynamiki przez krzyk, maksymalne ustawienie ani nieprzyjemną ekspozycję.

Przykład: własny schemat utrzymuje równe odstępy, zmieniając tylko umowną grubość znaków według legendy.

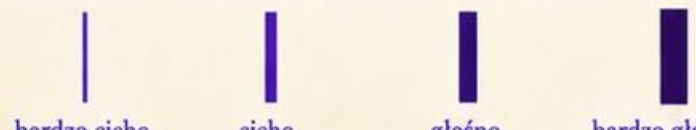

Ta sama odległość między znakami (ten sam odstęp czasowy). Tylko grubość znaku oznacza głośność.

Sprawdź: czy zmieniła się głośność, a kolejność i odstępy pozostały porównywalne?

Barwa dźwięku

Mapa 134

Barwa dźwięku

pomaga odróżniać sposoby brzmienia nawet przy podobnej wysokości i głośności; nie ma naturalnego odpowiednika w jednym kolorze.

zależy od

obejmuje

zmienia się w

porównuje przez

Źródło

Różne instrumenty oraz głos mogą tworzyć odmienne brzmienia. Nazwa źródła nie opisuje wszystkich sposobów użycia.

skrzypce

flet

głos

Początek

Sposób rozpoczęcia dźwięku wpływa na rozpoznanie. Delikatne wejście i wyraźne uderzenie można porównać bez zmiany nazw instrumentów.

delikatne wejście (łagodne)

wyraźne uderzenie (gwałtowne)

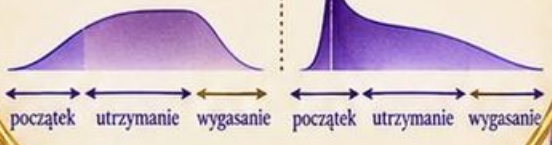

Czas

Brzmienie może narastać, utrzymywać się albo wygasać. Jedna nieruchoma plama nie pokazuje automatycznie tej zmiany.

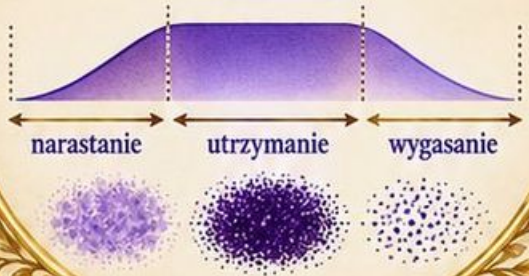

Opis

Słowa szorstkie lub jasne są pomocniczymi określeniami odbioru. Nie zastępują wskazania słyszanej cechy i warunków porównania.

szorstki

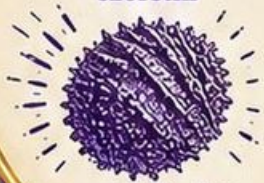

wrażenie bardziej chropowate

jasny

wrażenie bardziej świetliste

Przykład: własny diagram rozdziela źródło, atak i wybrzmienie dwóch dźwięków; kolor oznacza tylko ustalony kod mapy.

skrzypce

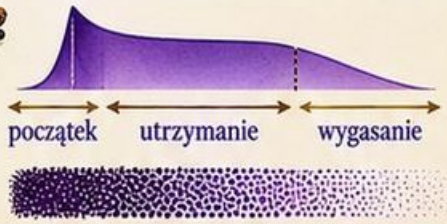

flet

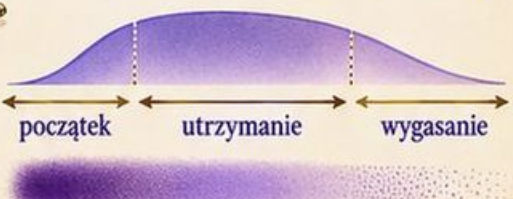

Sprawdź: czy różnica dotyczy barwy, a nie wyłącznie wysokości lub głośności?

Czas trwania dźwięku

Mapa 135

Czas trwania

opisuje, jak długo utrzymuje się dźwięk lub przerwa; początek, podtrzymanie i zakończenie tworzą jego przebieg.

zaczyna od

Wejście

Moment rozpoczęcia pozwala ustalić kolejność zdarzeń. Dwa dźwięki mogą zaczynać się razem, ale kończyć w innym czasie.

obejmuje

Podtrzymanie

Źródło może być pobudzane przez pewien czas albo krótko. Rzeczywiste wybrzmienie nie musi równać się długości gestu wykonawcy.

kończy przez

Wygaśnięcie

Brzmienie może stopniowo zanikać lub zostać przerwane. Opis zakończenia pomaga odróżnić dźwięki o podobnym początku.

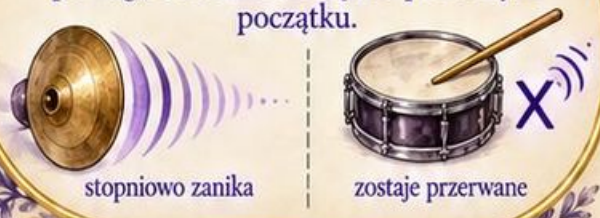

odnosi do

Jednostka

Dłużej i krócej wymagają porównania. W kodzie szkolnym trzeba ustalić miarę czasu, zamiast oceniać długość wyłącznie wzrokiem.

Przykład: dwie umowne belki zaczynają się wspólnie; krótsza kończy po jednej jednostce, dłuższa po trzech.

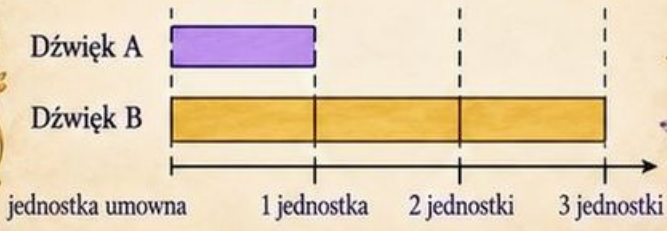

Sprawdź: czy legenda rozdziela czas gestu, czas brzmienia i przerwę?

Puls i rytm

Mapa 136

Puls jest regularnym odniesieniem czasowym, a rytm organizuje następstwo wartości i przerw; więcej dźwięków nie musi oznaczać szybszego pulsu.

utrzymuje

Puls

Równe momenty odniesienia pomagają śledzić przebieg. Nie każdy słyszany atak jest kolejnym uderzeniem pulsu w muzyce.

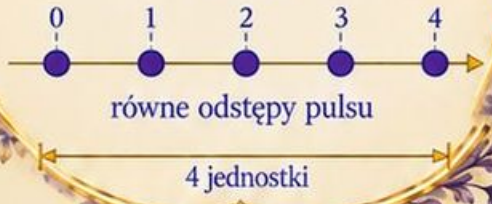

różnicuje

Rytm

Dłuższe, krótsze i puste odcinki tworzą wzór. Kilka zdarzeń może przypadać wewnątrz jednego ustalonego odstępu pulsu.

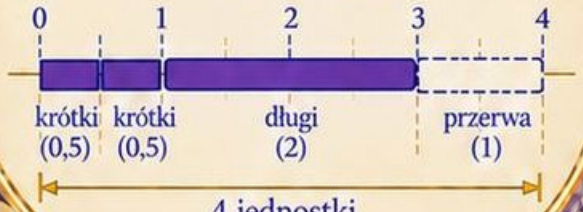

łączy przez

sprawdza

Wspólna miara

Dwa zapisy można porównać na tej samej osi czasu. Bez wspólnej miary same liczby znaków mogą mylić.

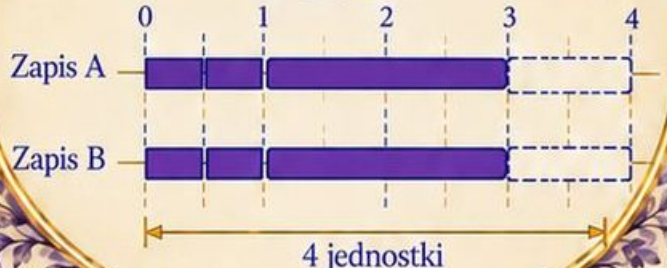

Wykonanie

Równy spokojny gest może wskazywać puls podczas zmieniającego się rytmu. Nie trzeba podnosić głosu ani przyspieszać ruchu.

Przykład: cztery równe jednostki mieszczą dwa krótkie zdarzenia, jedno dłuższe i przerwę według jawnej legendy.

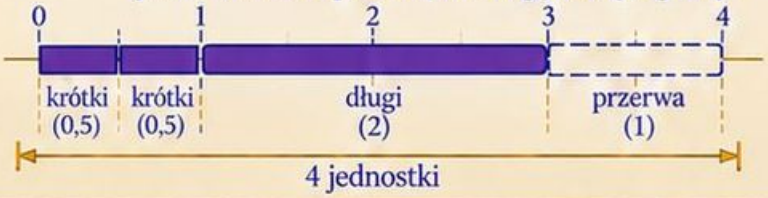

Sprawdź:
czy regularna warstwa odniesienia pozostaje rozpoznawalna pod zmiennym wzorem?

Tempo i zmiana tempa

Mapa 137

Tempo określa szybkość przebiegu muzycznego w odniesieniu do pulsu; jego zmiana nie musi zmieniać wzajemnych proporcji rytmu.

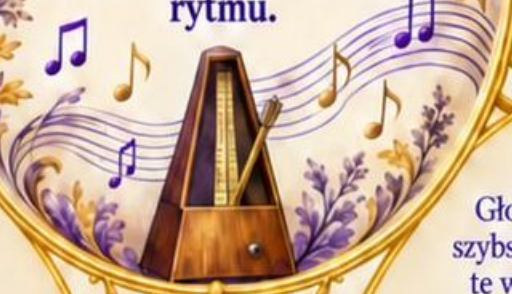

ustala

Szybkość

Przy szybszym tempie uderzenia pulsu następują bliżej w czasie. Sam gęsty rytm nie dowodzi wyższego tempa.

wolniejsze tempo — większy odstęp między uderzeniami

szybsze tempo — mniejszy odstęp między uderzeniami

zachowuje

Wzór

Ten sam układ długich i krótkich wartości może trwać inaczej. Rozpoznanie wymaga oddzielenia proporcji od całkowitego czasu.

zmienia przez

Przejście

Przyspieszenie lub zwolnienie może następować stopniowo. Nagła zmiana tempa jest inną decyzją niż płynne narastanie szybkości.

odróżnia od

Dynamika

Głośniejsze wykonanie nie staje się szybsze. Diagram powinien rozdzielać te właściwości, zamiast kodować je jedną niejasną strzałką.

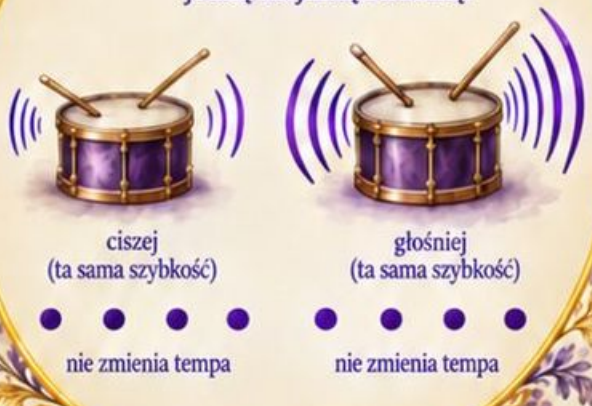

Przykład: własny wzór krótko, krótko, długo pokazano w dwóch skalach czasu z zachowaniem tych samych proporcji.

Sprawdź: czy skrócenie przebiegu dotyczy tempa, czy usunięcia części wzoru?

Metrum i akcent

Mapa 138

Puls

Powracający układ mocniejszych i słabszych miejsc pomaga rozpoznać grupowanie. Sama liczba słyszanych dźwięków nie określa jeszcze metrum.

Takt

W zapisie granice porządkują jednostki według przyjętej miary. Poszczególne zdarzenia mogą dzielić jednostkę lub obejmować kilka jednostek.

grupuje — **wyznacza**

Metrum organizuje puls w powtarzające się grupy, a akcent wyróżnia moment; nie każdy mocniejszy dźwięk jest początkiem taktu.

wyróżnia — **sprawdza przez**

Akcent

Nacisk wykonawczy może pojawić się poza głównym miejscem grupy. Dlatego nie zastępuj analizy miary szukaniem najgłośniejszego dźwięku.

Powtórzenie

Porównaj kilka kolejnych grup. Pojedyncze uderzenie zwykle nie wystarcza, aby wiarygodnie opisać organizację całego fragmentu muzycznego.

Przykład: autorski kod pokazuje dwie grupy po trzy jednostki, z osobno zaznaczonym akcentem wykonawczym w drugim miejscu.

Sprawdź: czy rozdzielasz grupowanie czasu od chwilowego wyróżnienia zdarzenia?

Melodia i kontur

Mapa 139

Czas

Kolejność dźwięków umożliwia rozpoznanie przebiegu. Zbiór tych samych wysokości w innym porządku może tworzyć inny rezultat.

Kierunek

Wznoszenie, opadanie i powtarzanie wysokości budują kontur. Opis kierunku nie zastępuje określenia dokładnych odległości między dźwiękami.

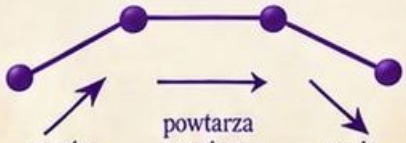

następuje w

zmienia przez

Melodia tworzy uporządkowany przebieg dźwięków, a jej kontur opisuje zmiany wysokości; zarys nie podaje szczegółów muzyki.

łączy z

ogranicza

Rytm

Układ wysokości można wykonać z innymi długościami. Pełniejszy opis rozdziela te zmienne, zanim je zestawi.

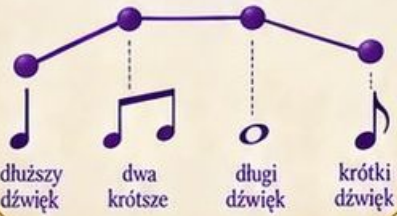

Zapis graficzny

Umowna linia pomaga zauważyć kształt, lecz bez legendy nie stanowi pełnej partytury. Grubość nie musi oznaczać głośności.

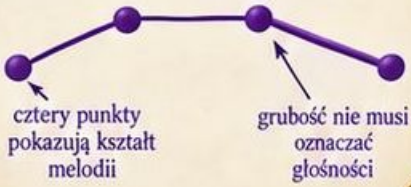

Przykład: własny kontur idzie w górę, powtarza poziom i opada; punkty pokazują kolejność, bez przypisanych nazw nut.

Sprawdź: co wiadomo z konturu, a czego ten schemat nie przekazuje?

Motyw muzyczny

Mapa 140

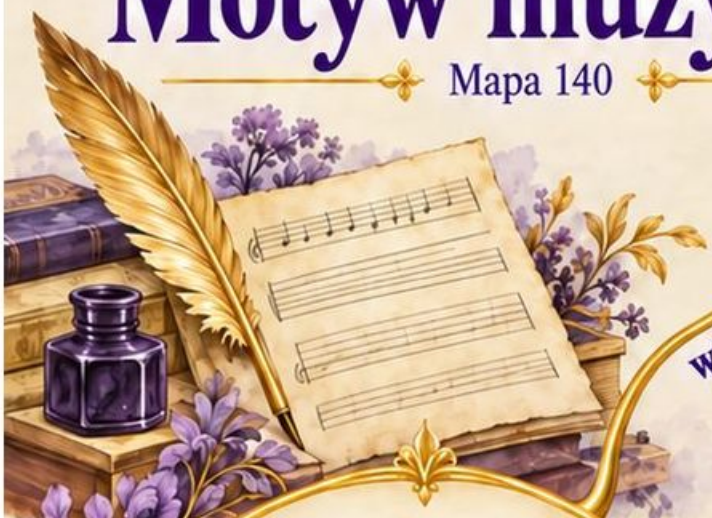

Motyw muzyczny

jest krótką rozpoznawalną jednostką przebiegu; jego powrót i przekształcenie mogą wiązać większe części utworu.

wyróżnia

Cechy

Układ rytmu, kierunek melodii lub charakterystyczny akcent może pomagać rozpoznaniu. Nie istnieje obowiązkowa liczba dźwięków każdego motywu.

krótko krótko długo

powraca jako

Powtórzenie

Ponowne pojawienie się podobnej jednostki tworzy związek. Samo wystąpienie jednego wspólnego dźwięku nie potwierdza jeszcze tożsamości motywów.

zmienia przez

Przekształcenie

Przesunięcie wysokości, zmiana długości lub skrócenie może zachować rozpoznawalne cechy. Trzeba wskazać, co pozostało wspólne.

wyżej

współtworzy

Rozwój

Łączenie i kontrastowanie jednostek może organizować większy przebieg. Nie sprowadzaj całego dzieła do wyliczenia samych powtórzeń.

Przykład: autorski kod krótko, krótko, długo powraca wyżej, zachowując proporcje czasu i kolejność trzech zdarzeń.

Sprawdź: która cecha pozwala rozpoznać motyw mimo opisanej zmiany?

długość = czas; położenie = wysokość

Fraza i oddech

Mapa 141

Fraza

Fraza jest rozpoznawalnym odcinkiem muzycznego przebiegu, a oddech może pomagać jej wykonaniu; granice nie mają obowiązkowej liczby taktów.

łączy

Przebieg

Dźwięki mogą tworzyć słyszalną całość o określonym kierunku. Sam podział zapisu na równe kawałki nie dowodzi granic fraz.

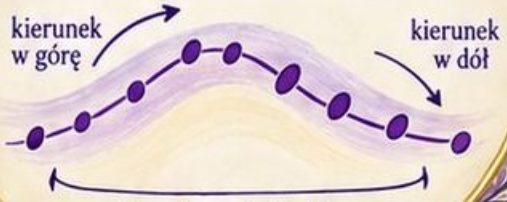

zmierza do

Zamknięcie

Osłabienie ruchu lub odpoczynek może sugerować zakończenie. Nie każda pauza musi oznaczać koniec większego odcinka.

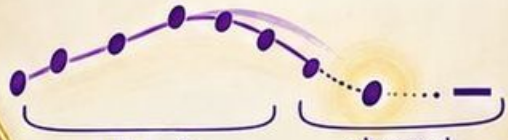

uwzględnia

Wykonanie

Oddech i artykulacja mogą podkreślać organizację. Muzyka instrumentalna również ma frazy, choć instrument nie oddycha jak śpiewak.

porównuje przez

Podobieństwo

Powracające lub kontrastujące odcinki można zestawiać. Wniosek wymaga słuchania całego fragmentu, nie tylko pojedynczego dłuższego dźwięku.

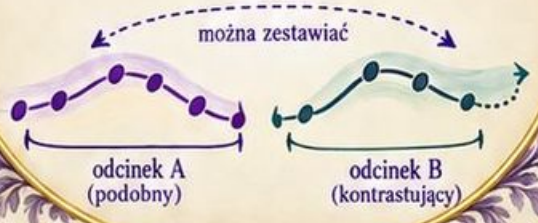

Przykład: autorska linia pokazuje dwa odcinki z różnymi zakończeniami; symbol oddechu oznacza propozycję, nie obowiązek każdego wykonawcy.

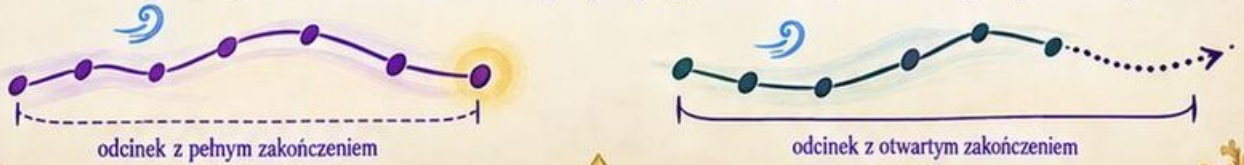

Sprawdź: jaka słyszana zmiana uzasadnia wskazaną granicę frazy?

Harmonia i współbrzmienie

Mapa 142

Jednoczesność

Dwie lub więcej warstw może zabrzmieć razem. Spotkanie nie opisuje funkcji współbrzmienia w całości.

Następstwo

Dźwięki melodii pojawiają się kolejno, choć mogą towarzyszyć im inne warstwy. Schemat powinien rozdzielać obie relacje czasowe.

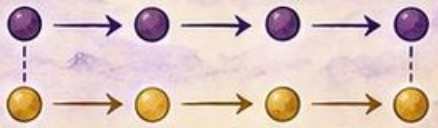

zestawia

odróżnia od

Współbrzmienie oznacza jednoczesne dźwięki, a harmonia bada również ich organizację i związki; nie każde nałożenie jest akordem.

Przebieg

Kolejność współbrzmień wpływa na organizację muzyki. Zrozumienie wymaga odniesienia do konkretnego systemu i kontekstu, nie tylko liczby dźwięków.

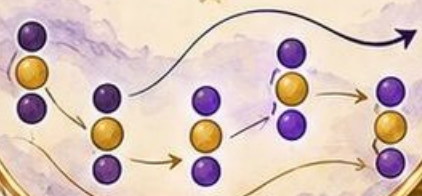

Odbiór

Odczucie napięcia lub spokoju może się różnić. Nie przypisuj każdemu współbrzmieniu jednej obowiązkowej emocji ani uniwersalnej oceny piękna.

wiąże przez

opisuje

Przykład: własny diagram pokazuje dwie linie następujące oddzielnie oraz ich wspólne momenty; nie oznacza każdego spotkania akordem.

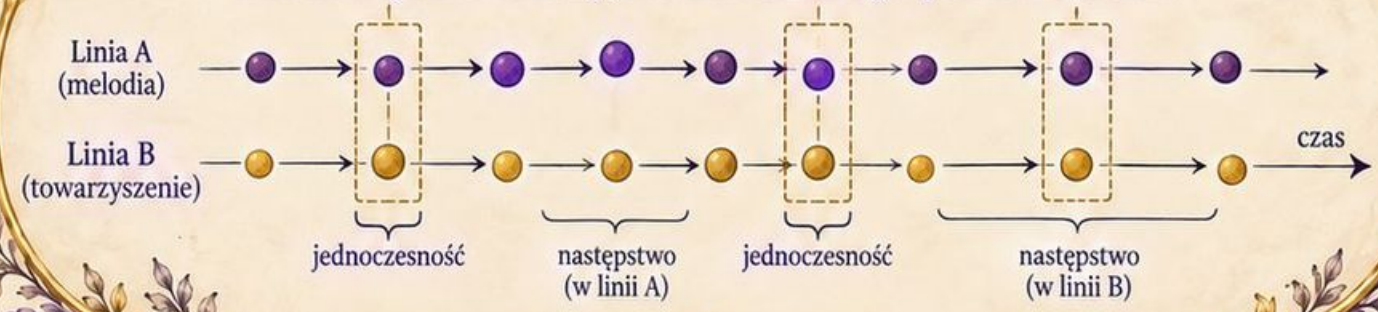

Sprawdź: czy opisujesz jednoczesność, czy związek kolejnych współbrzmień?

Unisono i wielogłos

Mapa 143

Jedna linia

Kilka osób może wspólnie wykonywać tę samą melodię na tej samej wysokości. Liczba wykonawców nie określa niezależności partii.

Partie

Równoczesne linie mogą mieć różny rytm i wysokość. Ich związki trzeba opisać, zamiast tylko policzyć śpiewających.

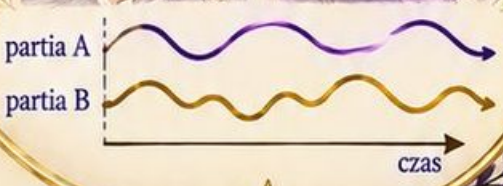

łączy w

rozdziela na

Unisono łączy wykonawców w tej samej linii, a wielogłos zestawia równoczesne partie; liczba osób nie rozstrzyga faktury.

koordynuje

sprawdza przez

Wspólny czas

Nawet odmienne partie wymagają ustalenia wejścia i zakończenia. Niezależność linii nie oznacza dowolnego odłączenia od pozostałych.

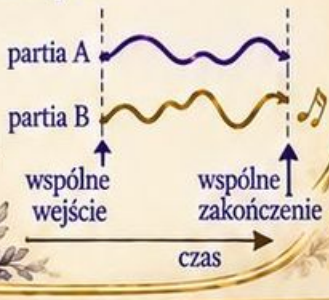

Słuchanie warstw

Porównaj przebieg każdej partii i całości. Zapis kresek bez legendy nie dowodzi jeszcze wielogłosu.

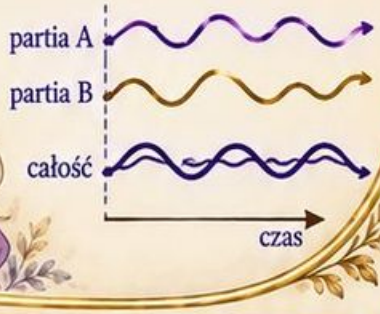

Przykład: trzy postacie wykonują jeden autorski kontur, a obok dwie postacie mają dwa różne, równocześnie biegnące kontury.

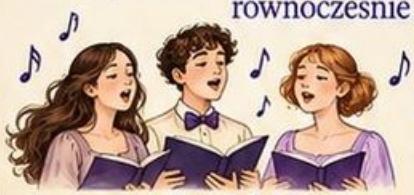

trzy osoby – jeden kontur

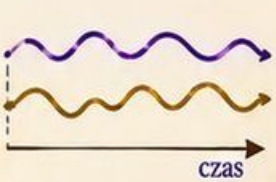

dwie osoby – dwa różne kontury

Sprawdź: ile odrębnych partii słyszysz, a nie tylko ilu widzisz wykonawców?

Ostinato

Mapa 144

Wzór

Rozpoznawalna kolejność zdarzeń wraca w kolejnych cyklach. Długość oraz charakter wzoru zależą od konkretnej muzyki i przyjętego zadania.

Cykl

Początek następnego obiegu wynika z zakończenia poprzedniego. Przypadkowa przerwa może naruszyć zaplanowaną ciągłość powtarzanej partii.

zachowuje

powraca w

Ostinato jest powtarzanym wzorem, który może współistnieć ze zmienną warstwą; nie każde ponowne pojawienie się materiału tworzy taki przebieg.

współistnieje z

wymaga

Zmiana

Inna partia może wprowadzać nowy rytm albo melodię. Powtarzana warstwa pozostaje wtedy odniesieniem dla słyszalnej różnicy.

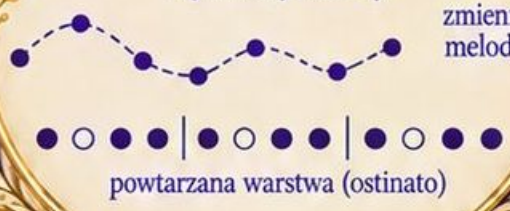

Koordynacja

Ustal wejście, tempo oraz koniec całej próby. Powtarzanie nie oznacza konieczności nieograniczonego wykonywania wzoru bez sygnału zakończenia.

Przykład: trzy obiegi własnego kodu stuknięcie, przerwa, dwa stuknięcia towarzyszą zmieniającej się umownej linii melodii.

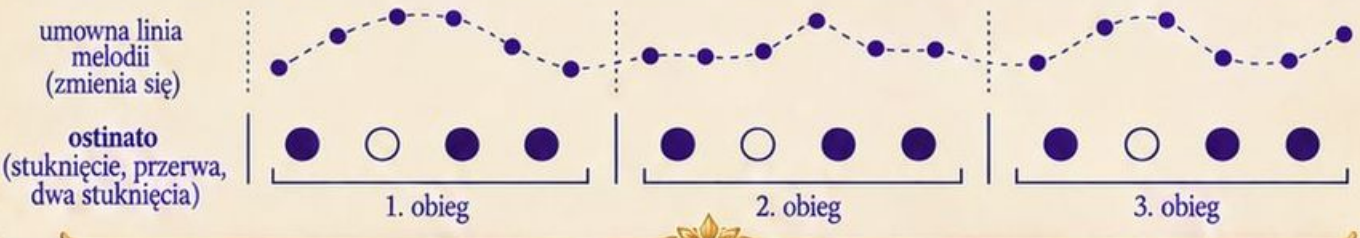

Sprawdź: porównaj powtarzany wzór z przebiegiem zmiennej warstwy.

Forma ABA

Mapa 145

Forma ABA

porządkuje odcinki przez podobieństwo, kontrast i powrót; litery oznaczają większe części, a nie trzy pojedyncze dźwięki.

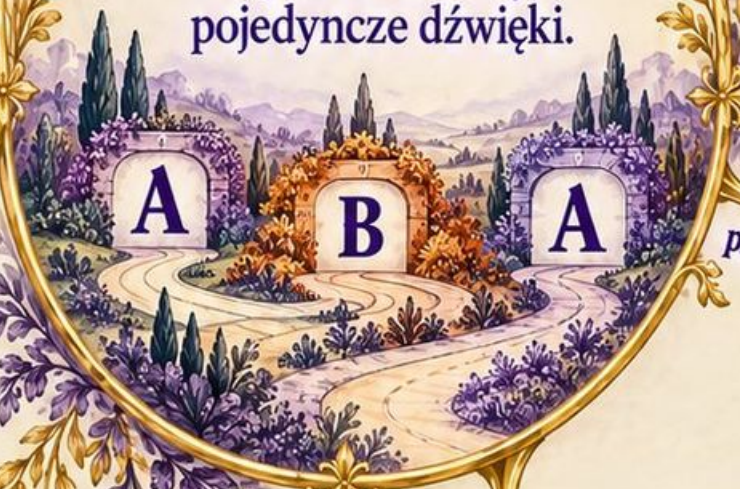

ustanawia

Część A

Pierwszy odcinek wprowadza rozpoznawalne cechy. Mogą dotyczyć melodii, rytmu lub sposobu brzmienia, zależnie od przykładu.

● ● ● | ● ● | ● ● ●

rozpoznawalny motyw

kontrastuje przez

Część B

Środkowy odcinek wnosi istotną różnicę. Sam inny ostatni dźwięk nie oznacza osobnej części utworu.

▲ ▲ ■ | ▲ ● ■ | ▲ ▲ ■

wyraźnie inny przebieg

przywraca

Powrót A

Materiał początkowy pojawia się ponownie jako całość. Powrót może mieć zmiany, które trzeba opisać na przykładzie.

● ● ● | ● ● | ● ● ●

ten sam rozpoznawalny motyw

sprawdza przez

Granice

Wskaż słyszane przejścia i dowód podobieństwa. Zgadywanie liter z liczby obrazków nie jest analizą rzeczywistej formy muzycznej.

A | B | A

tutaj słychać przejście

tutaj słychać przejście

Przykład: autorski model zestawia odcinek z powtarzanym rytmem, odcinek o innym przebiegu i rozpoznawalny powrót pierwszego materiału.

A	B	A
● ● ● | ● ● | ● ● ●	▲ ▲ ■ | ▲ ● ■ | ▲ ▲ ■	● ● ● | ● ● | ● ● ●

Sprawdź: co łączy oba odcinki A i odróżnia je od B?

Wariacja

Mapa 146

Wariacja zmienia cechy rozpoznawalnego tematu; analiza powinna wskazywać jednocześnie zachowaną tożsamość oraz konkretny sposób przekształcenia muzycznego materiału.

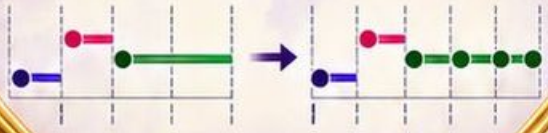

ustanawia

Temat

Początkowy przebieg dostarcza punkt odniesienia. Bez jego rozpoznania trudno wykazać, co właściwie zostało zmienione w kolejnym wariancie.

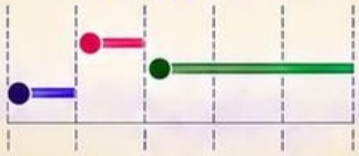

zachowuje

Wspólne cechy

Kontur, rytm lub porządek części może łączyć wersje. Nie wszystkie właściwości muszą pozostawać niezmienne w każdej wariacji.

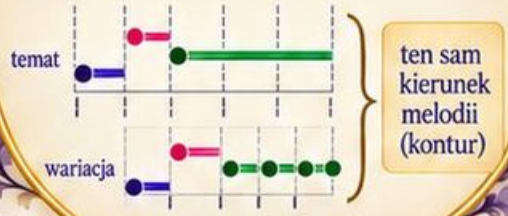

porównuje przez

przekształca

Dowód

Zestaw odpowiadające sobie miejsca obu wersji, Wskaż cechę zmienioną i wspólną, zamiast ograniczać opis do innego nastroju.

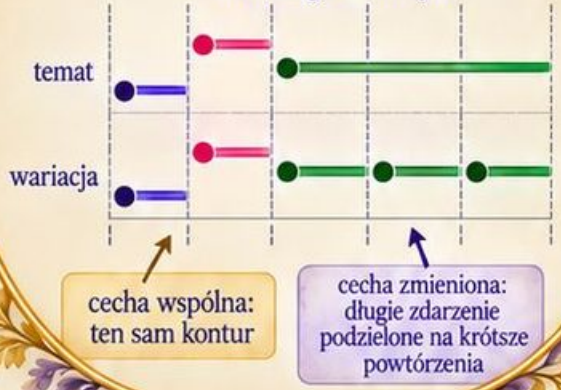

Wybrany element

Zmiana tempa, rytmu, barwy lub opracowania może różnicować materiał. Sam nowy tytuł nie dowodzi muzycznej transformacji.

Przykład: własny temat zachowuje kierunek melodii, lecz w wariancie długie zdarzenie zostaje podzielone na krótsze powtórzenia.

Legenda: położenie = wysokość; długość = czas

Sprawdź: dlaczego drugą wersję rozpoznajesz jako przekształcenie pierwszej?

Instrumenty strunowe

Mapa 147

Instrumenty strunowe wytwarzają dźwięk dzięki drganiom strun; sposób pobudzenia i budowa instrumentu wpływają na powstające brzmienie.

drga jako

pobudza przez

Struna

Napięta struna jest źródłem drgań w tej klasyfikacji. Pudło i inne części uczestniczą w przekazywaniu oraz wzmacnianiu brzmienia.

Sposób gry

Smyczek, szarpnięcie lub uderzenie mogą uruchamiać strunę. Wybór mechanizmu nie jest wyłącznie różnicą wyglądu instrumentów.

smyczek | szarpnięcie | uderzenie

zmienia przez

rozróżnia

Warunki

Długość czynnej części i napięcie wpływają na dźwięk. Mapa pokazuje relacje jakościowe, bez instrukcji napinania strun.

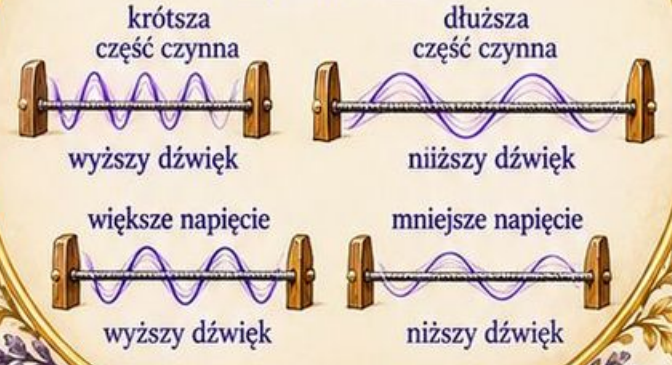

Klasyfikacja

Fortepian ma uderzane struny, choć w orkiestrze bywa grupowany inaczej. Nazwij przyjęty system, zamiast mieszać jego kategorie.

skrzypce (smyczkowane) | harfa (szarpane) | fortepian (uderzane)

Przykład: własny schemat łączy skrzypce, harfę i fortepian ze smyczkiem, palcem i młoteczkiem, pokazując różne sposoby pobudzania.

Skrzypce – smyczek

Harfa – palec

Fortepian – młoteczek

Sprawdź: co drga i jak zostaje uruchomione w danym instrumencie?

Instrumenty dęte

Mapa 148

Powietrze

Drgania powietrza uczestniczą w powstawaniu dźwięku. Samo dmuchanie w dowolny przedmiot nie wyjaśnia działania konkretnego instrumentu.

Mechanizm

Krawędź otworu, stroik lub drgające wargi wiążą się z różnymi sposobami gry. Nie wszystkie instrumenty dęte mają stroik.

zawiera

wzbudza przez

Instrumenty dęte

wykorzystują drgające powietrze w instrumencie; sposób wzbudzenia i klasyfikacja nie wynikają wyłącznie z materiału zewnętrznej obudowy.

zmienia przez

odróżnia

Długość czynna

Otwory i mechanizmy mogą zmieniać warunki drgań. Schemat nie jest instrukcją naprawy ani rozbierania prawdziwego instrumentu.

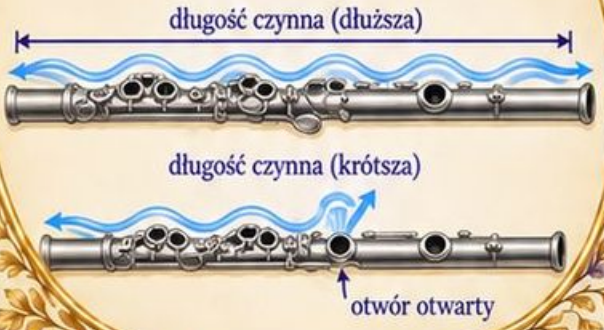

Grupy

Metalowy flet należy do grupy drewnianej w klasyfikacji orkiestrowej. Dlatego sam kolor metalu nie rozstrzyga nazwy grupy.

Przykład: autorska mapa zestawia flet, klarnet i trąbkę według sposobu wzbudzenia dźwięku, oddzielając materiał od grupowania.

Sprawdź: czy wskazujesz mechanizm, czy tylko zewnętrzny wygląd instrumentu?

Instrumenty perkusyjne

Mapa 149

Membrana

W bębnie napięta błona uczestniczy w powstawaniu dźwięku. Pudło i otoczenie także wpływają na słyszane brzmienie.

Ciało instrumentu

Sztabka, talerz lub grzechotka wykorzystują drgania materiału. Nie należy przedstawiać wszystkich instrumentów tej grupy jako bębnów.

drga jako

drga jako

Instrumenty perkusyjne różnią się źródłem drgań i sposobem pobudzenia; mogą tworzyć rytm, barwę oraz dźwięki o określonej wysokości.

pobudza przez

pełni

Działanie

Uderzanie, potrząsanie lub pocieranie może wywoływać dźwięk. Nazwa rodziny nie ogranicza każdej możliwej techniki do pojedynczego uderzenia.

Funkcja

Partia może podkreślać puls albo tworzyć melodię i kolor brzmienia. Nie zakładaj, że perkusja zawsze tylko towarzyszy.

Przykład: autorski schemat rozdziela bęben, grzechotkę i metalofon według drgającego elementu, nie według jednej obowiązkowej funkcji rytmicznej.

Sprawdź: czy wybrany opis uwzględnia rzeczywisty element drgający?

Głos i zespół wokalny

Mapa 150

Głos jest środkiem muzycznej wypowiedzi, a zespół wokalny wymaga wspólnego słuchania; liczba śpiewających nie określa automatycznie liczby partii.

powstaje dzięki

Emisja

Oddychanie i praca narządu głosu uczestniczą w tworzeniu brzmienia. Mapa nie zastępuje prowadzenia nauczyciela ani porady zdrowotnej.

organizuje

Partia

Kilka osób może wykonywać tę samą linię albo różne linie jednocześnie. Układ partii trzeba odróżnić od ustawienia osób.

ta sama partia (jedna linia) | dwie różne partie (równocześnie)

uzgadnia

Wspólne działanie

Wejście, zakończenie i artykulacja pomagają czytelności. Współpraca wymaga słuchania innych, zamiast zagłuszania grupy głosem.

uwzględnia

Komfort

Próba powinna mieścić się w wygodnym sposobie udziału. Obserwacja lub graficzny zapis mogą zastąpić publiczne wykonanie.

Przykład: trzy fikcyjne głosy łączy wspólny znak wejścia, a osobne linie pokazują jedną partię oraz dwa warianty podziału.

Wspólny znak wejścia

Wszyscy zaczynają na ten sam znak.

Jedna partia (wspólna linia)

Wszyscy wykonują tę samą linię.

Dwa warianty podziału

Wariant 1: dwie partie

Wariant 2: trzy partie

Sprawdź: jak wykonawcy rozpoznają wspólny początek i zakończenie?

Orkiestra i dyrygent

Mapa 151

Grupy

Smyczki, instrumenty dęte i perkusja mają odmienne możliwości. Skład konkretnego zespołu zależy od utworu oraz przyjętej obsady.

Smyczki

Instrumenty dęte

Perkusja

Partie

Wykonawcy mogą grać materiał wspólny lub odmienny. Siedzenie obok siebie nie oznacza automatycznie wykonywania identycznych dźwięków.

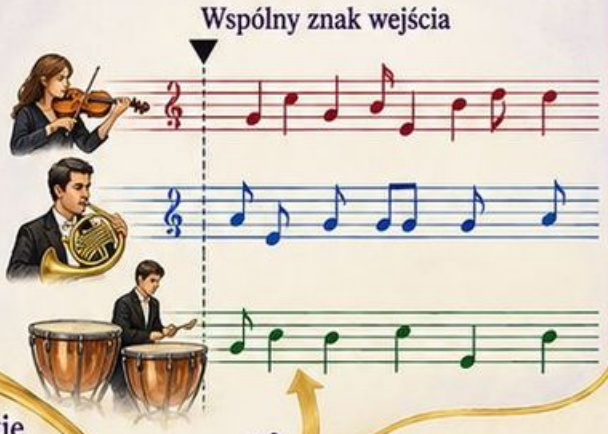

zestawia

rozdziela

Orkiestra łączy partie instrumentalne we wspólnym wykonaniu; dyrygent pomaga koordynować przebieg, lecz nie zastępuje przygotowania i wzajemnego słuchania muzyków.

koordynuje przez

opiera na

Gest

Ruch dyrygenta może wskazywać wejście, tempo i zakończenie. Znaczenie sygnałów wymaga wspólnego rozumienia podczas przygotowania wykonania.

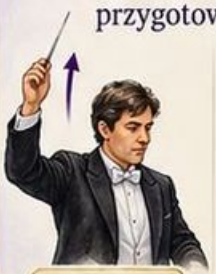

Wejście

Tempo

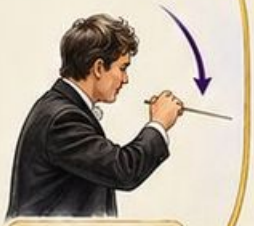

Zakończenie

Słuchanie

Muzycy reagują na brzmienie całości. Współpraca obejmuje relację własnej partii do innych, nie tylko obserwowanie batuty.

Przykład: fikcyjny zespół ma trzy warstwy oraz wspólny znak wejścia; diagram łączy dyrygenta także z odsłuchem całości.

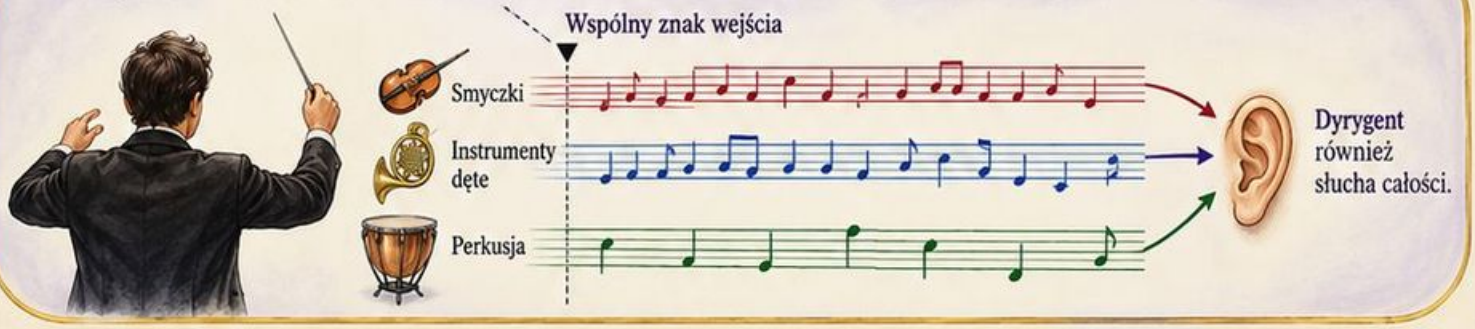

Sprawdź: co trzeba uzgodnić przed początkiem, poza ustawieniem wykonawców?

Muzyka i obraz

Relacja

Powtórzenie, kontrast i narastanie można rozpoznać w obu mediach. Trzeba jednak wskazać, co powtarza się lub zmienia.

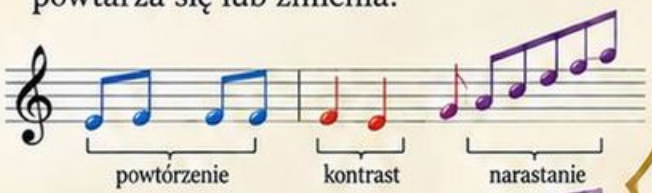

Umowa

Linia może oznaczać kierunek melodii, a szerokość plamy czas. Legenda określa kod umowny, nie prawo natury.

porównuje

przekłada przez

Muzyka i obraz mogą tworzyć analogie, lecz kolor, wysokość i nastrój nie mają naturalnej odpowiedniości dla wszystkich.

łączy w

sprawdza przez

Zestawienie

Ten sam obraz może działać inaczej z różnymi dźwiękami. Odczyt zależy od kolejności, kontekstu i doświadczenia.

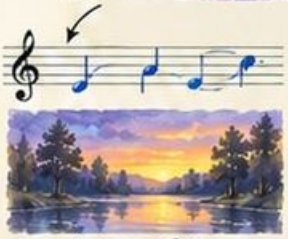

ten sam obraz
z łagodnymi dźwiękami

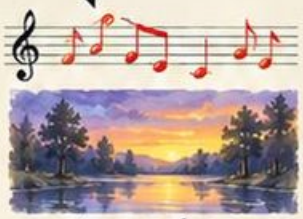

ten sam obraz
z dynamicznymi dźwiękami

Porównanie

Oceń dwie wersje i wskaż zauważoną różnicę. Samo podobne określenie nastroju nie dowodzi identyczności środków muzycznych i wizualnych.

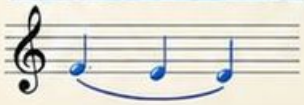

ta sama scena
w spokojnej wersji

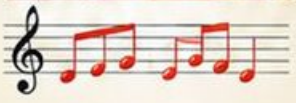

ta sama scena
w żywszej wersji

Przykład: linia odpowiada konturowi melodii według legendy; inny kolor nie oznacza automatycznie innego instrumentu.

Sprawdź:

która relacja została przeniesiona i gdzie kończy się analogia?

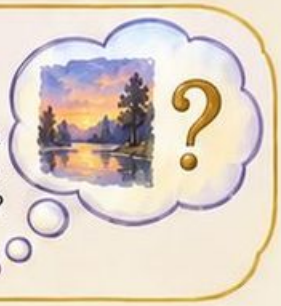

Pejzaż dźwiękowy

Mapa 153

Źródła

Kroki, rozmowy i szelest liści mogą współtworzyć otoczenie. Nazwa źródła wymaga odróżnienia od domysłu o niewidocznym zdarzeniu.

zawiera

różnicuje

Plany

Dźwięk bliski, odległy i stałe tło pełnią odmienne role. Głośniejszy nie zawsze oznacza bliższy, bo źródła różnią się siłą.

dźwięk bliski

dźwięk odległy

stałe tło

Pejzaż dźwiękowy

obejmuje słyszane otoczenie; wybór miejsca i punktu słuchania wpływa na rozpoznanie jego warstw oraz zmian.

zmienia w

zależy od

Czas

Jednorazowe zdarzenie i powtarzający się odgłos tworzą inne wzory. Zapis powinien wskazywać, kiedy pojawiła się obserwowana zmiana.

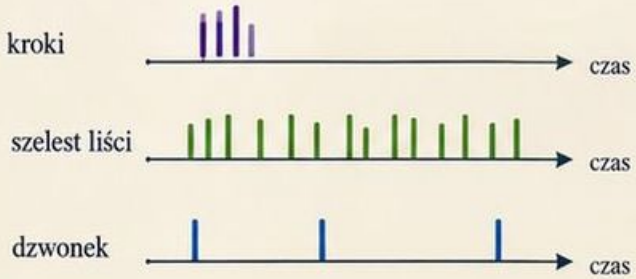

Słuchacz

Przesunięcie stanowiska zmienia relacje między źródłami. Porównanie wymaga zanotowania miejsca, zamiast udawania obiektywnej mapy całego otoczenia.

Przykład: fikcyjny dziedziniec łączy kroki, szelest i daleki dzwonek z jednym zaznaczonym punktem słuchania.

Sprawdź: co rzeczywiście usłyszano, a co dopisano na podstawie obrazu miejsca?

Partytura graficzna

Mapa 154

Źródła

Kod może przypisywać symbole głosowi lub wybranemu przedmiotowi. Znaki nie powinny wymagać nieprzyjemnego dźwięku ani niebezpiecznego działania.

określa

Czas

Kierunek czytania, kolejność i długości muszą być czytelne. Dłuższa kreska oznacza dłuższe brzmienie tylko przy takiej legendzie.

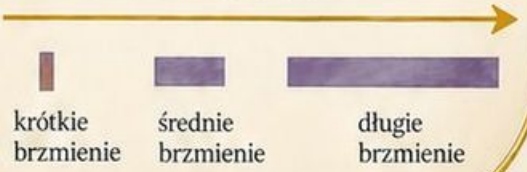

porządkuje

Partytura graficzna wykorzystuje ustalone znaki do organizowania wykonania; ich znaczenie wynika z legendy oraz wspólnej umowy uczestników.

koordynuje

Warstwy

Równoległe pasy mogą oznaczać jednoczesne partie. Wykonawcy potrzebują wspólnego początku i sposobu rozpoznania przejść między odcinkami.

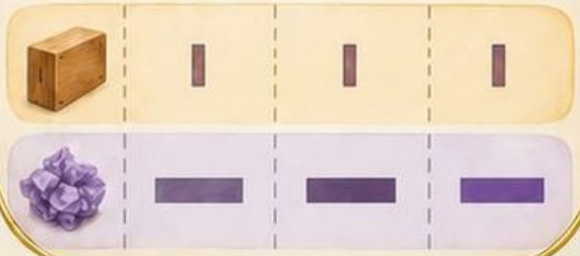

sprawdza przez

Próba

Odczyt bez dodatkowych podpowiedzi ujawnia niejasność. Popraw znak lub legendę, gdy kilka osób inaczej rozumie zamierzony przebieg.

Przykład: własny czteropolowy kod dla delikatnego stuknięcia i szelestu zawiera legendę oraz osobny znak wspólnego zakończenia.

Legenda:

 – delikatne stuknięcie

 – delikatny szelest

	1	2	3	4
	II	I	III	I
	▬	▬	▬	▬

Wspólne zakończenie: II

Sprawdź: czy inna osoba potrafi wykonać zapis zgodnie z ustaloną umową?

Uważne słuchanie

Pytanie

Wybierz jedną cechę, na przykład powrót materiału lub zmianę tempa. Próba śledzenia wszystkiego naraz może utrudnić porównanie.

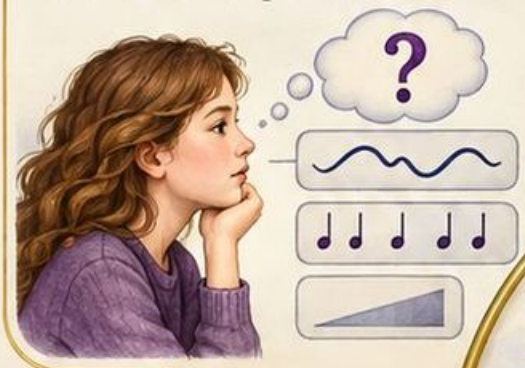

ustala

Warstwy

Skupienie na melodii, tle lub pulsie ujawnia różne relacje. Nie każda warstwa jest osobnym instrumentem w nagraniu.

wyodrębnia

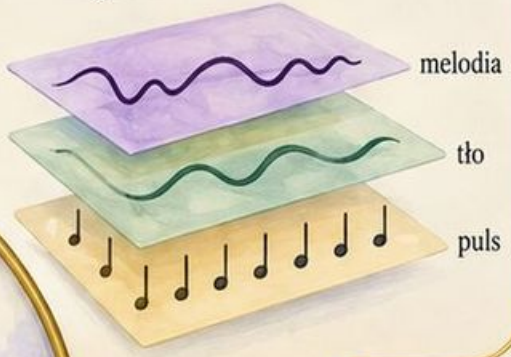

Uważne słuchanie wybiera pytanie i sprawdza je w przebiegu muzyki; zapis pomaga odróżnić słyszaną zmianę od skojarzenia.

lokalizuje

weryfikuje przez

Zmiana

Zapisz moment rozpoznany po słyszalnym zdarzeniu. Bez pomiaru nie przypisuj mu dokładnej sekundy, której nie sprawdzono.

Powrót

Ponowne słuchanie może potwierdzić albo zmienić hipotezę. Otwarta obserwacja nie wymaga zgadywania jednej emocji właściwej dla wszystkich.

Przykład

Przykład: fikcyjny schemat odsłuchu zaznacza wejście nowej warstwy i powrót początku; notatki odnoszą się do tych samych odcinków.

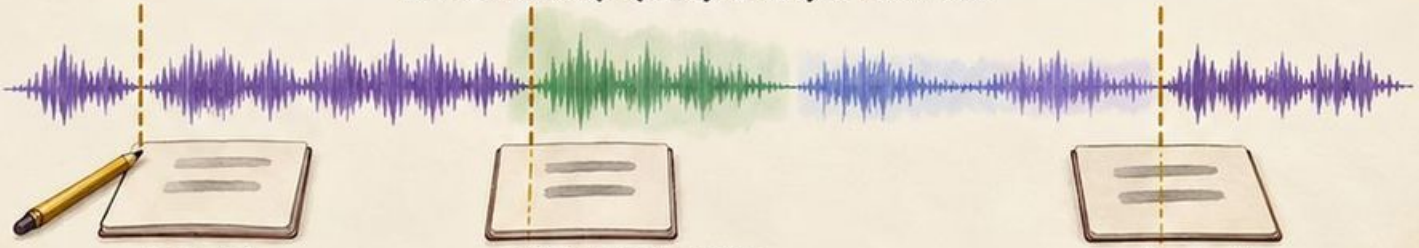

Sprawdź: jaka słyszana cecha potwierdza twoją obserwację, poza ogólnym wrażeniem?

Postać i rola

Fikcja

Postać ma sytuację, relacje i możliwe cele. Nie musi być realistycznym człowiekiem, aby uczestniczyć w czytelnej akcji.

Wykonawca

Głos, gest i decyzje ruchowe budują rolę. Ten sam wykonawca może przedstawiać odmienne postacie bez zmiany tożsamości.

istnieje w

tworzy przez

Postać należy do świata przedstawienia, a wykonawca tworzy rolę; działania sceniczne nie są automatycznie informacją o osobie grającej.

pełni

oddziela od

Funkcja

Rola może wprowadzać przeszkodę, pomagać lub opowiadać. Funkcja w scenie nie zastępuje działań postaci.

wprowadza przeszkodę. pomaga. opowiada.

Ocena osoby

Rozmowa dotyczy czytelności propozycji scenicznej. Nie należy przypisywać wykonawcy charakteru postaci ani wymagać prywatnych zwierzeń.

Przykład: fikcyjna osoba gra strażnika papierowej bramy; mapa oddziela jej udział od celu i czynności strażnika.

Sprawdź: czy opis dotyczy postaci, sposobu gry, czy prywatnego życia wykonawcy?

Cel postaci

Mapa 157

Zamiar

Nazwij konkretny rezultat, na przykład odzyskanie miejsca. Ogólne bycie smutnym opisuje stan, ale nie wyjaśnia jeszcze dążenia postaci.

określa

napotyka

Przeszkoda

Brak przedmiotu, warunek lub cudza decyzja może utrudniać działanie. Przeszkoda powinna mieć związek z ustalonym celem.

Cel postaci wskazuje, do czego dąży w scenie; przeszkoda i wybrane działanie pozwalają widzowi śledzić rozwój sytuacji.

uruchamia

prowadzi do

Działanie

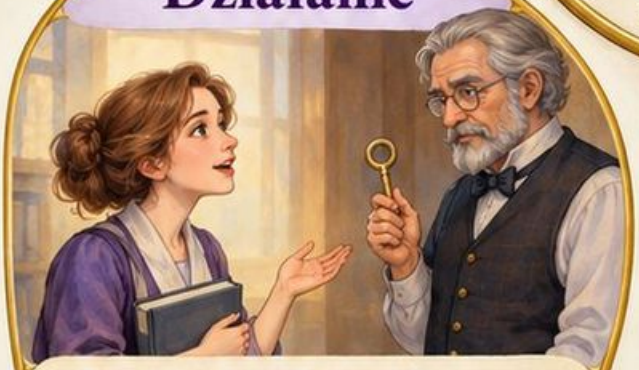

Postać prosi, przekonuje albo szuka innej drogi. Samo wypowiedzenie zamiaru nie zawsze zmienia sytuację sceniczną.

Skutek

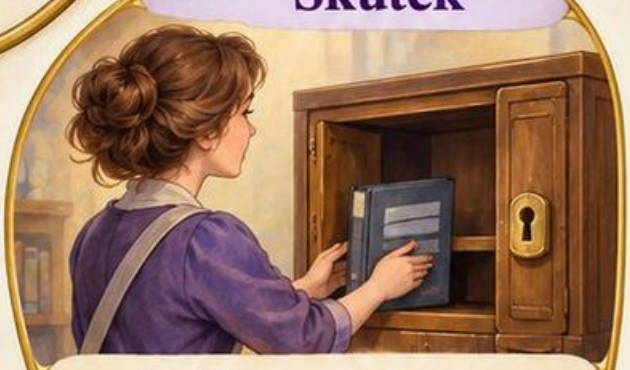

Reakcja otoczenia może przybliżyć lub oddalić cel. Zmiana sposobu działania pokazuje, jak postać odpowiada na napotkaną trudność.

Przykład: fikcyjny bibliotekarz chce oddać książkę do zamkniętej szafki; prośba o klucz prowadzi do nowej decyzji.

Cel: oddać książkę do zamkniętej szafki.

Przeszkoda: szafka jest zamknięta.

Działanie: prosi o klucz.

Skutek: otrzymuje klucz i oddaje książkę do szafki.

Sprawdź: jakie obserwowalne działanie wynika z celu oraz konkretnej przeszkody?

Konflikt sceniczny

Cele

Dwie postacie mogą potrzebować tej samej rzeczy do czynności. Sprzeczność musi dotyczyć sytuacji, a nie oceny osób.

zestawia

Warunek

Czas, przestrzeń lub zasada może utrudniać realizację celu. Konflikt może istnieć także wewnątrz decyzji jednej postaci.

ogranicza przez

Konflikt sceniczny powstaje z napięcia między dążeniami lub warunkami; nie wymaga krzyku, przemocy ani niechęci wykonawców.

rozwija przez

Próby

Negocjacja, odmowa i zmiana propozycji tworzą kolejne działania. Powtarzanie tej samej skargi bez reakcji może zatrzymać rozwój.

prowadzi do

Zmiana relacji

Rozwiązanie, odroczenie lub nowa przeszkoda zmienia układ sytuacji. Nie każde zakończenie musi oznaczać pełną zgodę postaci.

Przykład:

dwie fikcyjne osoby potrzebują jedynego stołu do rysowania i układania mapy; proponują sposoby podziału miejsca.

Sprawdź:
które dążenia są niezgodne i jak ujawniają się w działaniu?

Akcja i zdarzenie

Działanie

Postać robi coś wobec celu. Opis wejścia jest pełniejszy, gdy wiadomo, po co wchodzi.

wynika z

Zdarzenie

Pojawienie się informacji albo utrata przedmiotu może odmienić możliwości. Ważność wynika ze skutku, nie głośności efektu.

zmienia przez

Akcja łączy działania w przebieg, a zdarzenie wprowadza zmianę; sam ruch po scenie nie gwarantuje rozwoju.

łączy przez

Następstwo

Kolejne działania odpowiadają na wcześniejszą zmianę. Nie każde sąsiedztwo scen oznacza jednak związek przyczyny i skutku.

ujawnia

Stan przed i po

Porównaj możliwości postaci na początku i końcu. Jeśli nic się nie zmienia, trzeba sprawdzić funkcję fragmentu.

Przykład: fikcyjna postać szuka krzesła, odkrywa na nim list i zmienia kierunek wyjścia; diagram oznacza moment zmiany.

Szuka krzesła. Odkrywa na nim list. Zmienia kierunek wyjścia.

Sprawdź: co po zdarzeniu staje się możliwe albo przestaje być możliwe?

Dialog i monolog

Adresat

Postać może mówić do partnera, siebie lub widza. Liczba obecnych osób nie wystarcza do określenia funkcji.

zwraca do

wymienia

Repliki

Odpowiedź może podjąć, zmienić albo ominąć propozycję partnera. Samo naprzemienne czytanie nie wyjaśnia jeszcze relacji między mówiącymi.

Dialog rozdziela wypowiedzi między uczestników, a monolog oddaje wypowiedź jednej postaci; obie formy mogą zmieniać sytuację sceniczną.

rozwija

wiąże z

Wypowiedź jednej osoby

Monolog może zawierać decyzję, argument lub zmianę myśli. Nie musi oznaczać bezruchu ani braku innych postaci.

Działanie

Słowa mogą prosić, ostrzegać i negocjować. Ich znaczenie ujawnia się przez gest, pauzę i reakcję otoczenia.

Przykład

Przykład: fikcyjna prośba o otwarcie drzwi działa inaczej w wymianie odpowiedzi i w rozważaniu przed wyjściem.

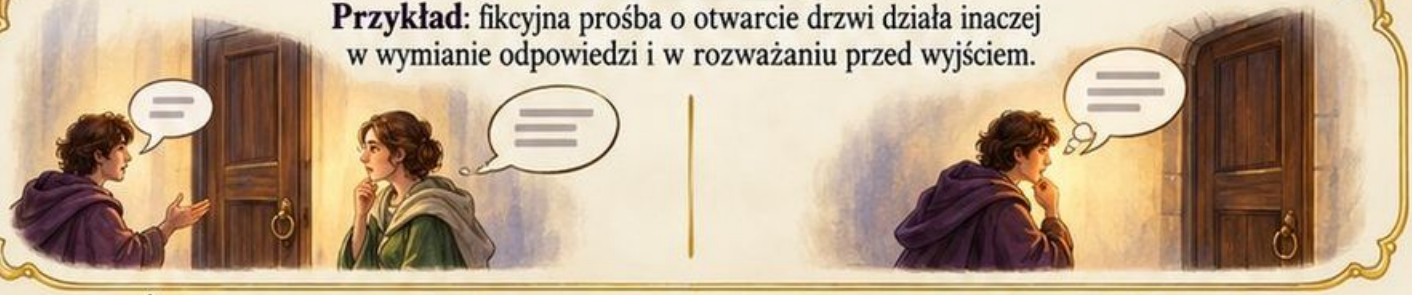

Sprawdź: do kogo skierowano wypowiedź i jak zmienia ona sytuację?

Gest i znaczenie

Działanie

Ruch dłoni, głowy lub tułowia może zwrócić uwagę. Sam kształt zatrzymany w jednym obrazku nie pokazuje przebiegu.

wybiara

Sytuacja

Wyciągnięta dłoń może zapraszać, wskazywać albo zatrzymywać. Otoczenie i dalsza reakcja pomagają rozdzielić możliwe odczyty tego ruchu.

wiąże z

Może zapraszać.

Może zatrzymywać.

Gest jest widocznym działaniem ciała odczytywanym w sytuacji; jego znaczenie zależy od relacji, kontekstu oraz doświadczenia odbiorcy.

odnosi do

sprawdza przez

Partner

Kierunek i odległość wskazują, do kogo postać się zwraca. Kontakt nie jest potrzebny do czytelnej relacji scenicznej.

Odczyt

Porównaj zamiar z odpowiedzią obserwatora. Popraw kontekst lub sekwencję, zamiast wymagać znajomości rzekomo uniwersalnego kodu.

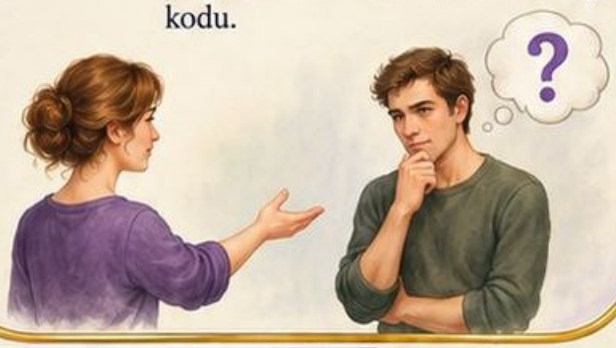

Przykład

Własny gest dłoni pokazano obok wolnego krzesła oraz przy zamkniętych drzwiach; podpisy pozostawiają miejsce na porównanie sensów.

Przy wolnym krześle może zapraszać.

Przy zamkniętych drzwiach może wskazywać przeszkodę.

Sprawdź: która informacja sytuacyjna zmienia znaczenie podobnego gestu?

Mimika i emocja

Widoczne eechy

Ułożenie brwi, ust i spojrzenia można opisać. Nazwanie emocji jest już interpretacją wymagającą odniesienia do sytuacji.

pokazuje

Czas

Przejście między wyrazami twarzy może być ważniejsze niż jeden moment. Zatrzymana klatka usuwa część informacji o przebiegu działania.

zmienia w

Mimika obejmuje zmiany wyrazu twarzy, które mogą współtworzyć rolę; pojedynczy grymas nie pozwala pewnie rozpoznać czyichś przeżyć.

łączy z

sprawdza przez

Postawa i głos

Wyraz twarzy, wypowiedź i postawa współtworzą działanie sceniczne, dlatego należy rozpatrywać je w relacji.

Odbiór

Porównaj propozycję z odbiorem. Rozmowa dotyczy roli i czytelności, a nie diagnozowania uczuć wykonawcy.

Przykład: fikcyjna postać unosi brwi przy otrzymaniu paczki; mapa oddziela obserwację ruchu od możliwych odczytań sytuacji.

Sprawdź: co rzeczywiście widzisz, zanim nazwiesz emocję?

Pantomima

Mapa 163

Przedmiot

Wielkość, położenie i sposób chwytu tworzą umowną rzecz. Niewidzialny kubek nie powinien przypadkowo zmieniać rozmiaru w każdej fazie.

ustanawia

zachowuje

Punkt odniesienia

Powracające miejsce krawędzi lub uchwytu pomaga odbiorcy. Przesunięcie powinno wynikać z działania, a nie niezamierzonego zerwania relacji.

Pantomima buduje czytelne działanie bez słów; nieobecny przedmiot staje się rozpoznawalny dzięki konsekwentnym relacjom ruchu i przestrzeni.

pokazuje przez

sprawdza

Sekwencja

Sięganie, chwyt i odłożenie mogą wyjaśniać czynność. Nadmiar gestów może zasłonić najważniejszą zmianę dla obserwatora.

Czytelność

Widz opisuje zauważone działanie bez podpowiedzi. Nie potrzeba prawdziwego ciężaru, forsowania ciała ani kontaktu z inną osobą.

Przykład: autorskie trzy fazy pokazują podniesienie i odłożenie wyobrażonego kubka, z zachowaniem miejsca uchwytu oraz powierzchni stołu.

1. Sięganie.
2. Chwyt i podniesienie.
3. Odłożenie.

Sprawdź: czy relacje przestrzenne pozostają spójne między kolejnymi fazami?

Improwizacja

Propozycja

Gest, zdanie lub ustawienie może ustanowić sytuację. Partner potrzebuje czasu, aby zauważyć informację i odpowiedzieć na nią.

Odpowiedź

Przyjęcie elementu fikcji pozwala budować wspólny świat. Nie oznacza zgody na kontakt, ujawnianie prywatności albo przekraczanie granic.

wprowadza

podejmuje

Improwizacja rozwija scenę przez reagowanie na propozycje; wspólna fikcja potrzebuje słuchania, czytelnych działań i uzgodnionych granic udziału.

dodaje

uzgadnia

Rozwój

Nowa informacja powinna wynikać z dotychczasowej sytuacji. Nagła zmiana wszystkiego może uniemożliwić wspólne śledzenie sceny.

Warunki próby

Ustal początek, koniec i możliwość odmowy. Alternatywa obserwacji albo rysunku pozwala uczestniczyć bez obowiązku publicznego występowania.

Przykład: fikcyjna scena papierowej stacji rozwija propozycję czekania na przesyłkę przez znalezienie nowego oznaczenia na mapie.

Sprawdź: jak nowa odpowiedź zachowuje wspólnie ustaloną sytuację?

Ruch sceniczny

Mapa 165

Zamiar

Dojście do przedmiotu lub zmiana relacji może uzasadniać trasę. Samo krążenie po scenie nie zastępuje działania postaci.

wynika z

uwzględnia

Widoczność

Pozycja ciała może odsłaniać albo zasłaniać ważny gest. Ocenę wykonuj z przewidywanego miejsca oglądania, nie wyłącznie z góry.

Ruch sceniczny organizuje działania w przestrzeni wobec partnerów i widowni; przemieszczenie powinno mieć czytelny cel oraz bezpieczny przebieg.

łączy przez

sprawdza

Relacja

Odległość i kierunek zwrotu wpływają na odczyt spotkania. Partnerzy potrzebują uzgodnienia bez konieczności fizycznego kontaktu.

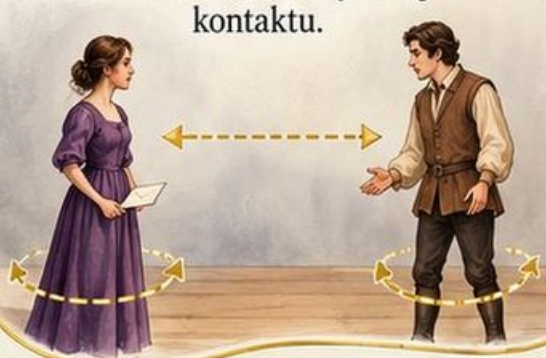

Przestrzeń próby

Trasa powinna omijać przeszkody i pozostawać wygodna. Można zastąpić przemieszczanie ruchem dłoni lub planem na papierze.

Przykład: autorski plan sceny prowadzi postać do listu tak, aby nie zasłoniła partnera widzowi siedzącemu naprzeciwko.

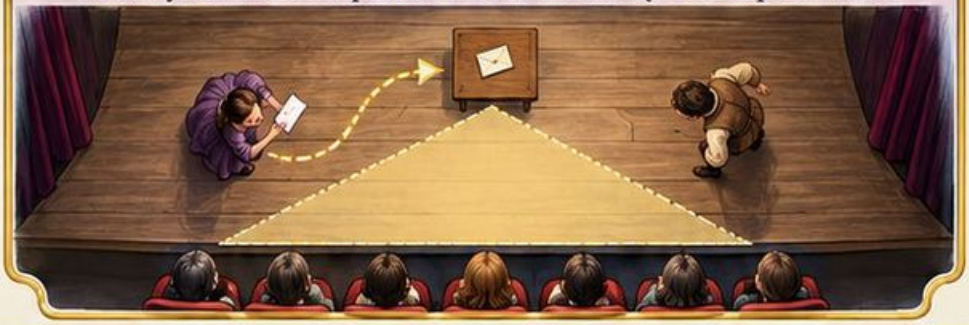

Sprawdź: czy trasa wspiera działanie i pozwala zobaczyć jego moment?

Głos sceniczny

Mapa 166

Oddech

Wygodne gospodarowanie powietrzem pomaga prowadzić wypowiedź. Nie potrzeba wstrzymywania oddechu ani rywalizacji o najdłuższy dźwięk w szkolnej próbie.

wspiera

różnicuje

Artykulacja

Wyraźne kształtowanie słów ułatwia rozumienie. Poprawa czytelności nie musi oznaczać nienaturalnego tempa ani przesadnego napinania twarzy.

Głos sceniczny

służy przekazaniu działania i tekstu do widza; czytelność wymaga współpracy oddechu, artykulacji i warunków słuchania, bez forsowania.

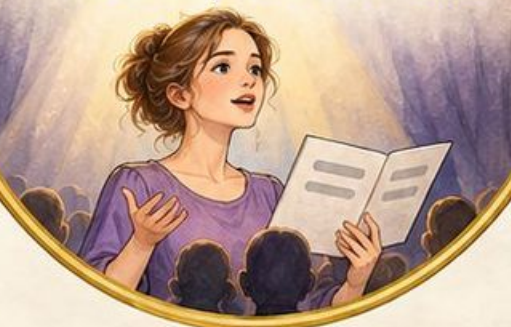

odnosi do

buduje

Przestrzeń

Odległość i tło wpływają na odbiór. Zamiast krzyczeć, można zmienić ustawienie, skrócić dystans lub ograniczyć zakłócający hałas.

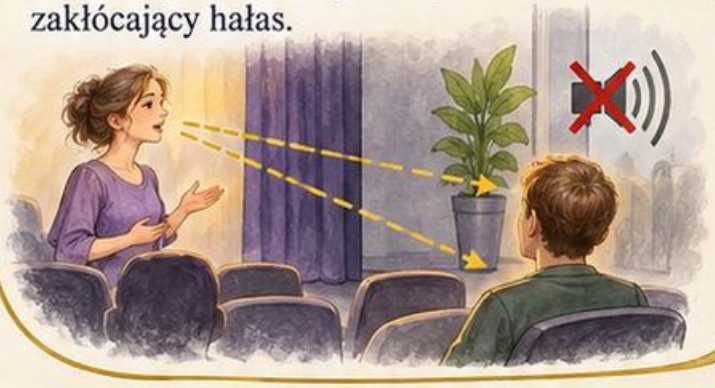

Intencja

Pauza i akcent pomagają pokazać prośbę albo decyzję. Należy oceniać czytelność roli, nie odwagę wykonawcy.

Przykład

Przykład: fikcyjna prośba o klucz ma zaznaczoną pauzę i ważne słowo; obserwator sprawdza zrozumiałość z wygodnej odległości.

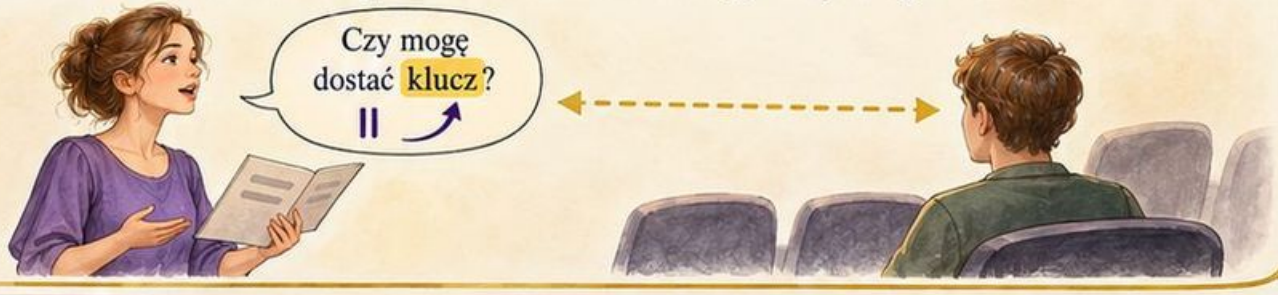

Sprawdź

czy poprawka pomaga usłyszeć sens bez zwiększania wysiłku głosu?

Scenografia

Warunki świata

Kolor, skala i wybrane elementy sugerują otoczenie. Widz może rozpoznać miejsce przez kilka istotnych relacji, nie kompletny budynek.

ustanawia

umożliwia

Działanie

Wejście, przejście i dostęp do rekwizytu wpływają na akcję. Efektowny element może przeszkadzać, gdy zasłania ważne działanie.

Scenografia
organizuje przestrzeń przedstawienia i może wspierać akcję; nie jest wyłącznie dekoracją ani obowiązkowym dosłownym odtworzeniem miejsca.

współpracuje z

wymaga

Światło i ruch

Zmiana oświetlenia lub położenia postaci zmienia odczyt przestrzeni. Plan należy sprawdzić także z punktu widzenia widza.

Próba modelu

Papierowy model pozwala porównać ustawienia. Nie zastępuje kontroli mocowań ani zgody na przebudowę rzeczywistej przestrzeni występu.

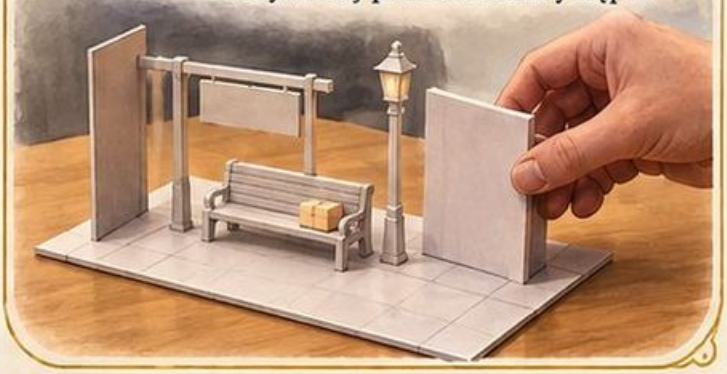

Przykład: fikcyjna stacja powstaje z ławki i tablicy; dwie wersje ustawienia pokazują dostęp do papierowej przesyłki.

Wersja 1

Wersja 2

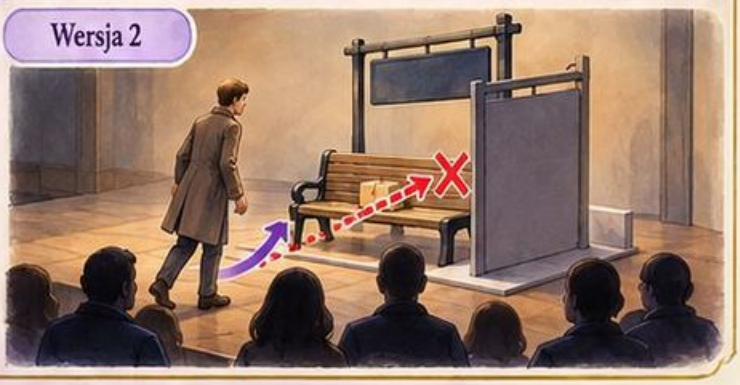

Sprawdź: jaki związek z akcją ma wybrany element przestrzeni?

Rekwizyt

Czynność

Klucz otwiera, list przekazuje wiadomość, a krzesło daje miejsce. W fikcji przedmiot może otrzymać inne uzgodnione zastosowanie.

umożliwia

Postać

Przekazanie albo utrata rzeczy może zmienić relację. Trzeba wskazać konkretną zmianę, zamiast tylko nazwać obecny przedmiot.

wiąże z

Rekwizyt uczestniczy w działaniu i znaczeniu sceny; jego funkcję określa sposób użycia, a nie wyłącznie miejsce położenia na scenie.

nabiera

Znaczenie

Powracający obiekt może stać się ważnym znakiem sceny. Nie każdy klucz we wszystkich przedstawieniach symbolizuje to samo.

wymaga

Kontrola użycia

Lekki bezpieczny zamiennik może zastąpić prawdziwą rzecz. Chwyt i przekazywanie należy uzgodnić, bez rzucania w inne osoby.

Przykład

Przykład: papierowy list w fikcyjnej scenie przechodzi z ręki do ręki, zmieniając wiedzę postaci i kierunek działania.

Sprawdź

Sprawdź: co zmieniłoby usunięcie przedmiotu z tej konkretnej sceny?

Kostium

Mapa 169

Informacja

Krój, kolor i materiał mogą sugerować rolę. Znaczenie wymaga kontekstu, zamiast automatycznych ocen płci, pochodzenia lub charakteru.

przekazuje

Ruch

Element powinien pozostawiać wygodny zakres działania i widoczność. Wygląd nie usprawiedliwia ograniczania oddechu ani zasłaniania drogi.

umożliwia

Kostium współtworzy wizerunek postaci i warunki działania wykonawcy; forma powinna odpowiadać scenie, ruchowi oraz uzgodnionemu sposobowi udziału.

wiąże z

Świat przedstawienia

Powtarzany detal może łączyć grupę postaci. Nie musi oznaczać dosłownego, historycznie wiernego stroju z konkretnej epoki.

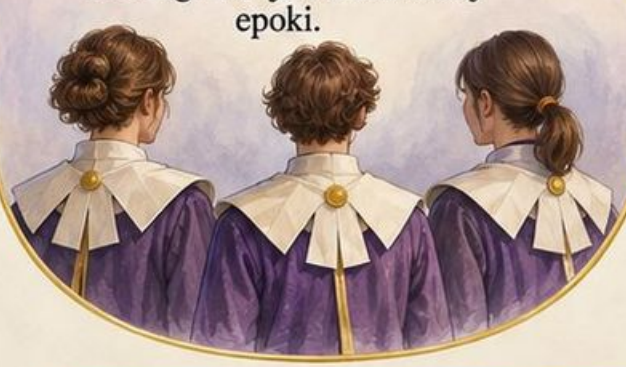

sprawdza przez

Próba

Lekki model detalu ujawnia trudność chwytu i zmianę sylwetki. Uzgodnij materiał oraz mocowanie z osobą odpowiedzialną za próbę.

Przykład: autorski papierowy kołnierz dla fikcyjnego strażnika ma dwa warianty; porównujemy widoczność głowy i swobodę zwrotu.

Wariant A

Wariant B

Sprawdź: czy informacja o roli pozostaje czytelna bez utrudniania działania?

Światło sceniczne

Uwaga

Jaśniejszy obszar może kierować spojrzenie na działanie. Rzeczywisty efekt zależy od otoczenia, kontrastu i miejsca widza.

wyodrębnia

Kierunek

Światło z boku i z przodu inaczej ujawnia powierzchnię. Cień jest relacją źródła, obiektu i przestrzeni, nie ozdobą.

zmienia

Światło sceniczne wybiera widoczne obszary i relacje przestrzeni; kierunek oraz zmiana mogą wspierać akcję, bez jednego obowiązkowego znaczenia emocjonalnego.

organizuje

Przejście

Zmiana obszaru może oznaczać nowy moment lub miejsce. Widz potrzebuje związku z akcją, aby odczytać proponowaną zmianę.

uwzględnia

Przygotowanie

Model można oglądać przy zewnętrznej lampce ustawionej przez dorosłego. Nie wkładaj źródła światła w papier ani nie przerabiaj instalacji.

Przykład: fikcyjny model bramy ma dwa kierunki oświetlenia; strzałki łączą lampkę, obiekt i powstający obszar cienia.

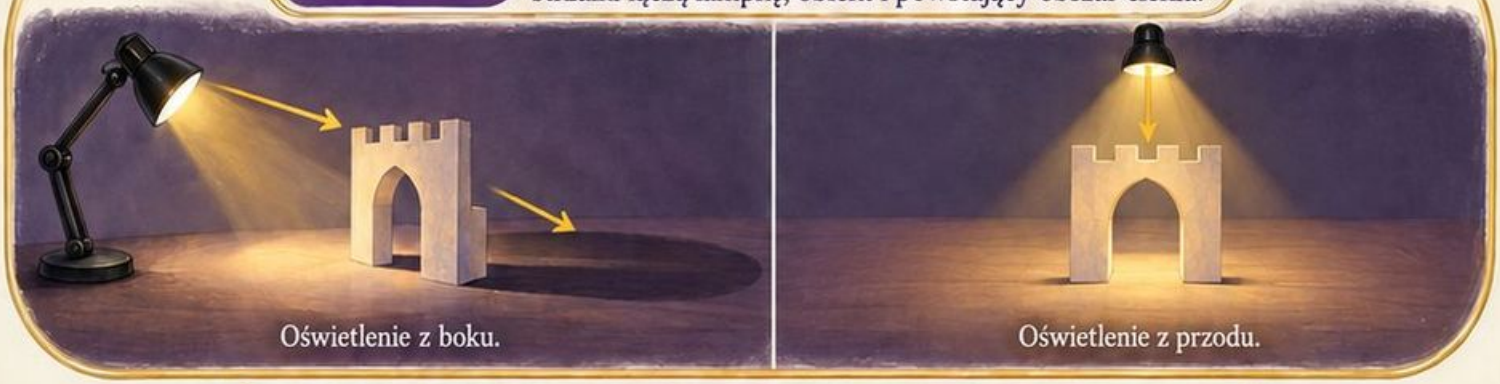

Sprawdź: jak oświetlenie ujawnia relację widoczną dla odbiorcy?

Dźwięk w przedstawieniu

Otoczenie

Powtarzający się szelest może sugerować miejsce. Znaczenie pozostaje propozycją sceniczną, nie dowodem, że pokazano warunki otoczenia.

buduje

Sygnał

Krótki odgłos może zapowiadać wejście lub zmianę. Wykonawcy muszą znać moment oraz sposób reakcji.

wyznacza

Dźwięk w przedstawieniu może tworzyć otoczenie, sygnalizować zmianę lub towarzyszyć działaniu; jego funkcja wynika z relacji do przebiegu sceny.

współdziała z

planuje

Akcja

Dźwięk może potwierdzać, kontrastować albo wyprzedzać działanie. Nie każda warstwa powinna trwać stale i zagłuszać wypowiadane słowa.

Wejście i koniec

Zapisz źródło oraz moment uruchomienia i zakończenia. Ustal wygodny poziom, korzystając z bezpiecznego odgłosu lub wybranego nagrania.

Przykład

Przykład: fikcyjna scena przesyłki rozdziela delikatny szelest tła i pojedyncze stuknięcie oznaczające przybycie, z osobnymi sygnałami końca.

Sprawdź: jaką konkretną funkcję pełni dźwięk w momencie sceny?

Lalka i animator

Mapa 172

Chwyt

Miejsce trzymania decyduje, jakie ruchy są możliwe. Rysunek nie powinien przypisywać przedmiotowi mechanizmu, którego model nie posiada.

prowadzi przez

Działanie lalki

Zwrot, zatrzymanie lub pochylenie mogą pokazać zamiar. Sama szybka zmiana położenia nie tworzy automatycznie rozpoznawalnej postaci.

wybiera

Animator nadaje przedmiotowi działanie, a uwaga może przenosić się na lalkę; mechanizm ruchu powinien być wykonalny i spójny.

kieruje

Uwaga

Spojrzenie i ustawienie animatora mogą wspierać obserwację obiektu. Widoczność animatora nie oznacza sama w sobie błędu.

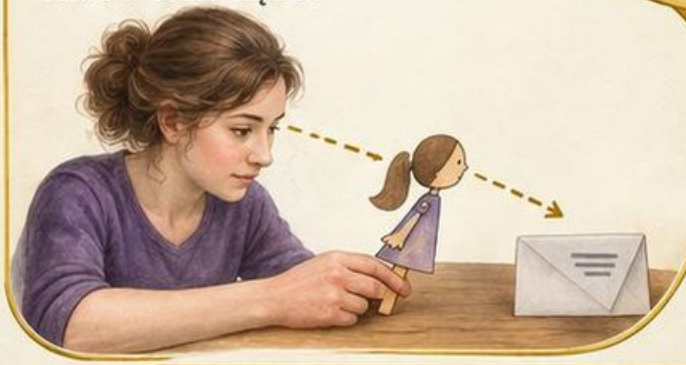

sprawdza

Relacja ciała

Lekka forma wymaga wygodnego chwytu i miejsca. Można pracować na stole, bez skomplikowanych cięgien i ostrych części.

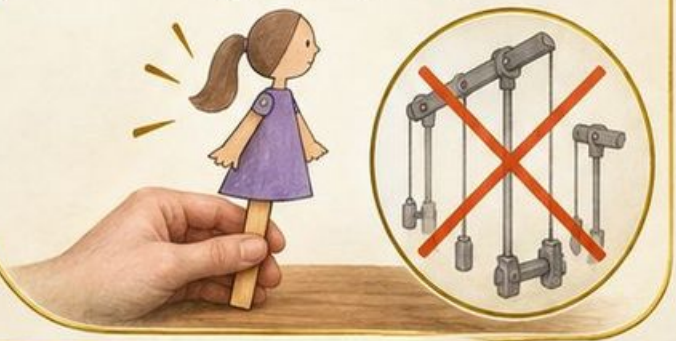

Przykład: własna papierowa postać na uchnycie odwraca się do koperty.

Diagram pokazuje zgodny ruch dłoni oraz obiektu.

Sprawdź: czy chwyt naprawdę umożliwia działanie przypisane lalce?

Teatr cieni

Źródło

Położenie lampki określa kierunek promieni w modelu. Bez znajomości jej rozmiaru nie można obiecywać jednakowej ostrości.

emituje

Sylweta

Nieprzezroczysta forma blokuje część światła. Otwory i odstępy mogą stać się jasnymi polami.

przesłania przez

Teatr cieni wykorzystuje przesłanianie światła i obserwację sylwety na ekranie; relacje źródła, obiektu i powierzchni wpływają na rezultat.

zmienia przez

ujawnia na

Odległość

Przy nieruchomym małym źródle i ekranie zbliżenie obiektu do lampki może powiększać cień. To warunek modelu, nie każdej sytuacji.

Ekran

Widz ogląda cień z uzgodnionej strony powierzchni. Mapa powinna jasno rozdzielać przedmiot od obrazu na ekranie.

Przykład: sylweta ptaka ma dwa położenia między lampką i ekranem; rysunek zaznacza większy oraz mniejszy cień.

Ptak bliżej lampki – większy cień.

Ptak bliżej ekranu – mniejszy cień.

Sprawdź: czy porównanie zmienia odległość obiektu, zachowując źródło i ekran?

Widz i umowa teatralna

Mapa 174

Fikcja

Papierowa rama może oznaczać okno, a stół pojazd. Znak działa dzięki sytuacji, nie przez dosłowne podobieństwo wszystkich części.

ustanawia

Konsekwencja

Powracający znak powinien zachować czytelną funkcję lub ujawnić zmianę. Przypadkowe przekształcenie znaczenia może utrudnić śledzenie akcji.

podtrzymuje

Umowa teatralna pozwala widzowi rozpoznawać znaczenie działań i znaków; przedstawienie może proponować reguły, jeśli daje podstawę ich odczytania.

uwzględnia

oddziela od

Widz

Odbiorcy mogą mieć różne doświadczenia. Krótkie wprowadzenie albo pierwsze działanie może wyjaśniać konwencję bez opisu.

Realny udział

Przyjęcie fikcji nie oznacza zgody na kontakt lub włączenie do sceny. Warunki uczestnictwa trzeba uzgodnić poza światem przedstawienia.

Przykład: w autorskiej scenie dotknięcie papierowej ramy oznacza zmianę miejsca; powrót tego gestu podtrzymuje ustaloną regułę.

Sprawdź: jaki widoczny sygnał pozwala odbiorcy rozpoznać umowę?

Próba i informacja zwrotna

Cel

Wybierz aspekt, na przykład widoczność gestu albo wspólne zakończenie. Polecenie *zagraj lepiej* nie określa, co należy sprawdzić.

ustala

Przebieg

Zapisz to, co widz rzeczywiście zobaczył lub usłyszał. Oddziel obserwację od domysłu o zamiarze i cechach wykonawcy.

obserwuje

Próba łączy wykonanie, obserwację i poprawę; informacja zwrotna jest użyteczna, gdy wskazuje moment oraz zmianę działania.

proponuje

Korekta

Jedna wykonalna zmiana ułatwia porównanie. Poprawka powinna wspierać ustalony cel, a nie jedynie odpowiadać osobistemu gustowi obserwatora.

sprawdza ponownie

Skutek

Druga próba pokazuje, czy zmiana pomogła. Warto zachować dowód poprawy oraz zauważyć trudność, jeśli się pojawiła.

Przykład: autorska scena ma zasłonięty list; przesunięcie dłoni odsłania moment przekazania, co potwierdza obserwator z miejsca widza.

Sprawdź: *czy porównujesz cel przed zmianą i po niej?*

Ciało jako środek wyrazu

Mapa 176

Ciało może tworzyć wypowiedź przez ruch, postawę i relacje przestrzenne; wyraz nie wymaga jednakowego zakresu.

wybiera

Część ciała

Dłoń, głowa albo tułów mogą prowadzić działanie. Ustalenie części pomaga odróżnić zamiar od przypadkowego poruszania wszystkim.

organizuje

Relacja

Kierunek zwrotu i odległość mogą łączyć działania. Nie trzeba dotykać drugiej osoby, aby pokazać wzajemne zauważenie albo oddalenie.

różnicuje

Jakość

Tempo, ciągłość i wybrany nacisk zmieniają charakter motywu. Intensywność wypowiedzi nie musi oznaczać dużego wysiłku ani szerokiego gestu.

dostosowuje

Udział

Ruch siedzący, niewielki gest lub model papierowy może zachować zamierzoną relację. Nie oceniamy ciała przez jeden obowiązkowy wzorzec.

Przykład: autorski motyw otwierania przestrzeni pokazano dłońmi oraz papierowymi znacznikami, zachowując podobny kierunek i czas.

Sprawdź: jaki środek działania przekazuje zamiar w wybranym wariancie?

Poziomy ruchu

Mapa 177

Wysokość

Najpierw określ punkt odniesienia i część ciała. Niska dłoń nie musi oznaczać, że całe ciało znajduje się nisko.

Trzy poziomy

Zmiana położenia może tworzyć kontrast lub rozwój. Nie jest konieczne schodzenie na podłogę, skakanie ani stawanie na palcach.

porównuje

różnicuje

Poziomy ruchu

opisują relację działania do wysokości w przestrzeni; niski, średni i wysoki mogą być realizowane w wygodnym zakresie.

dostosowuje

łączy przez

Zakres

Uczestnik może pracować siedząc albo zmieniać wysokość znaczników. Ważna pozostaje rozróżnialna relacja, nie porównanie z zasięgiem innej osoby.

Przejście

Droga między poziomami jest częścią motywu. Gwałtowne przestawienie bez uzasadnienia może przerwać zamierzoną ciągłość przebiegu.

Przykład:

dłoń zaznacza trzy wygodne wysokości przed tułowiem; legenda rozdziela poziom ręki od położenia sylwetki.

Sprawdź: czy poziomy różnią się względem punktu odniesienia?

Kierunki w tańcu

Mapa 178

Odniesienie

Przód wykonawcy może różnić się od przodu sceny. Plan powinien wyjaśniać, czy opis dotyczy osoby, czy przestrzeni.

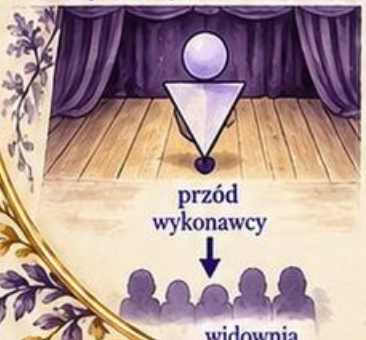

ustala

Przemieszczenie

Znacznik może przesuwać się w bok, choć pozostaje zwrócony do widza. Droga i ustawienie są wtedy odmiennymi informacjami.

prowadzi

Zwrot

Obrót zmienia stronę, w którą skierowana jest postać. Nie musi oznaczać przebycia drogi między dwoma miejscami.

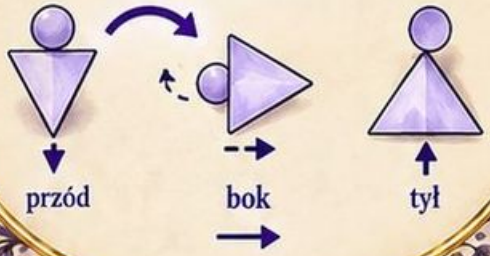

orientuje

Kierunek ruchu

i kierunek zwrotu ciała mogą być różne; opis wymaga ustalenia odniesienia, zanim nazwiemy przód, bok i tył.

łączy z

Partner

Wzajemne ustawienie wpływa na czytelność relacji. Kierunki można planować na papierze bez obowiązku wykonywania ruchu w przestrzeni.

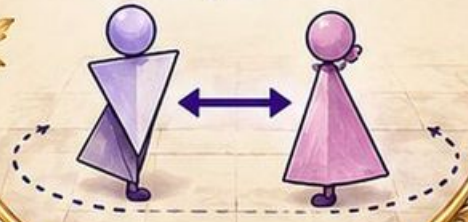

Przykład:

autorska strzałka przesunięcia biegnie w prawo, a trójkąt pokazuje stały zwrot papierowej postaci ku widowni.

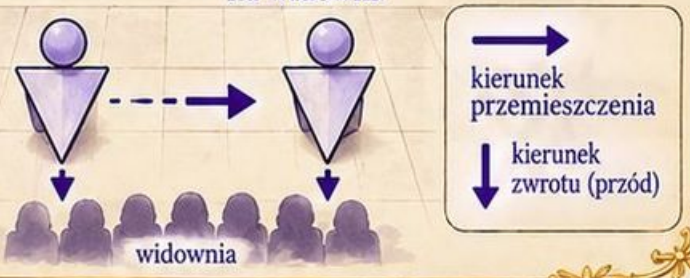

Sprawdź: czy znak opisuje trasę, czy stronę zwrotu?

Ścieżki ruchu

Mapa 179

Punkty

Początek i koniec określają zakres drogi. Ta sama para miejsc może być połączona różnie.

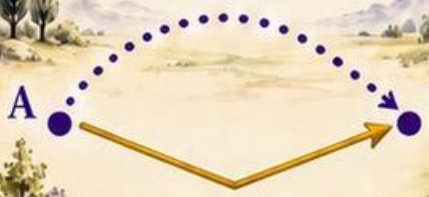

Kształt trasy

Łuk zmienia kierunek płynnie, a droga łamana ma rozpoznawalne załamania. Sam ozdobny zygzak nie wyjaśnia celu.

łączy

różnicuje

Ścieżka jest przebiegiem drogi; linia prosta, łuk i załamanie mogą organizować różne relacje między miejscami.

uwzględnia

przekłada na

Otoczenie

Plan powinien omijać przeszkody i zachowywać uzgodniony dystans. Rysunek nie jest pozwoleniem na ryzykowne poruszanie się między ludźmi.

Wariant

Droga znacznika albo dłoni może przedstawiać ten sam kształt. Zmiana skali zachowuje relację początku, przebiegu i końca.

Przykład: trzy autorskie ścieżki łączą punkty A i B: prosta, łuk oraz dwa odcinki ze zmianą kierunku.

linia prosta | łuk | dwa odcinki ze zmianą kierunku

Sprawdź: co zmienia się w przebiegu, gdy początek i koniec pozostają wspólne?

Tempo ruchu

Mapa 180

Tempo ruchu określa szybkość jego przebiegu; tę samą sekwencję można wykonać w różnym czasie bez zmiany kolejności działań.

odnosi do

Czas

Szybciej i wolniej wymagają wspólnego punktu porównania. Sam duży zakres gestu nie dowodzi szybszego tempa całej sekwencji.

zachowuje

Kolejność

Zmiana szybkości nie musi usuwać elementów motywu. Jeśli pomijamy fazę, zmieniamy również budowę, nie tylko tempo.

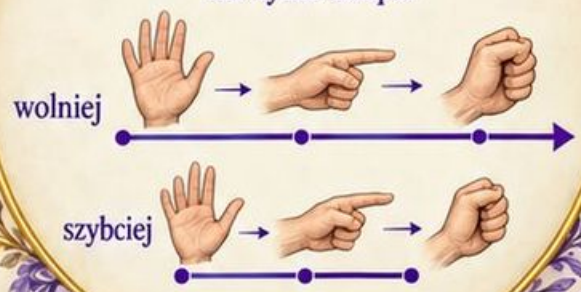

odróżnia od

różnicuje

Wysiłek

Szybki ruch nie musi być mocny, a wolny nie musi być słaby. Dobór tempa powinien pozostawać wygodny.

Przejście

Stopniowe przyspieszanie różni się od nagłej zmiany. Oba sposoby można zaznaczyć na osi czasu za pomocą legendy.

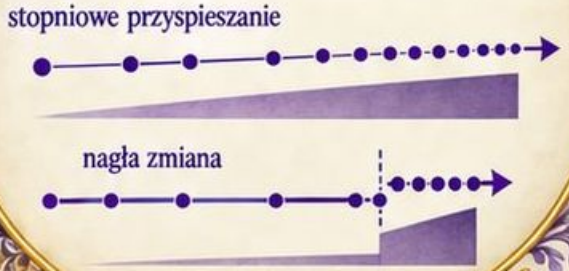

Przykład: własne trzy gesty dłoni zachowują kolejność w dwóch przebiegach o różnej długości, bez wymaganego rekordu szybkości.

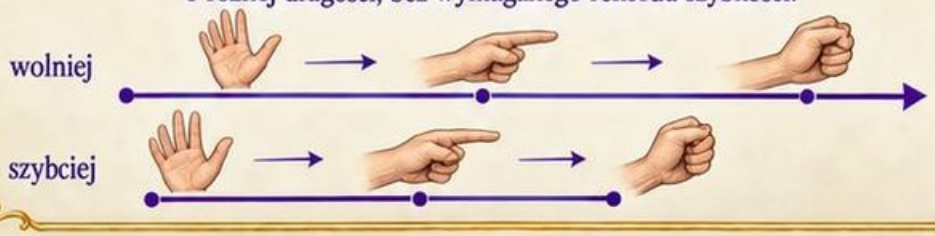

Sprawdź:

czy zmieniono czas, zachowując rozpoznawalne działania motywu?

Ciężar i lekkość

Mapa 181

Ciężar i lekkość

mogą opisywać jakość ruchu; nie są oceną masy ciała ani nakazem silnego uderzania w podłoże.

różnicuje

Zamiar jakościowy

Ruch może sprawiać wrażenie stanowczego lub delikatnego. Odczyt zależy od przebiegu, kontekstu i sposobu wykonania.

stanowczy zamiar

delikatny zamiar

wiąże z

Podparcie

Kontakt z podłożem i przenoszenie ciężaru wpływają na działanie. Opis wyrazu nie zastępuje bezpiecznych warunków podparcia.

bardziej zdecydowane podparcie

delikatne prowadzenie

dostosowuje

łączy z

Środek

Niewielki gest dłoni może pokazać kontrast jakości. Nie potrzeba skoku, upadku ani porównywania siły różnych osób.

zdecydowane zatrzymanie

delikatne prowadzenie

Czas i przepływ

Ta sama jakość może pojawiać się w różnych tempach. Nie utożsamiaj lekkości wyłącznie z szybkim ruchem.

stanowczo w wolniejszym tempie

delikatnie w szybszym tempie

Przykład: autorska sekwencja dłoni porównuje zdecydowane zatrzymanie i delikatne prowadzenie, pozostając w tym samym wygodnym zakresie.

Sprawdź: jaki widoczny sposób działania uzasadnia użyte określenie jakości?

Przepływ ruchu

Mapa 182

Ciągłość

Kolejna faza wynika z poprzedniej bez wyraźnego zatrzymania. Płynność nie wymaga dużej szybkości ani szerokiego zakresu.

Oczekiwanie

Ruch może chwilowo zatrzymać rozwój, zachowując odczucie dalszego ciągu. Interpretacja zależy od sąsiednich faz i czasu.

prowadzi

zawiesza

Przepływ ruchu

opisuje sposób prowadzenia i łączenia działań; ciągłość, zawieszenie oraz przerwanie mogą tworzyć rozpoznawalne różnice w sekwencji.

przerywa

sprawdza przez

Granica

Wyraźne zakończenie oddziela odcinki. Nie każda pauza oznacza błąd, jeśli została świadomie zaplanowana w układzie.

Połączenie

Porównaj miejsce przejścia między działaniami. Odbiorca powinien móc wskazać, gdzie widzi ciągłość albo zamierzone zatrzymanie.

Przykład: własna droga dłoni tworzy łuk w jednym przebiegu oraz łuk z zaznaczonym zatrzymaniem w drugim wariancie.

łuk w jednym przebiegu (cały czas)

łuk z zaznaczonym zatrzymaniem (pauza w połowie)

Sprawdź: czy różnica dotyczy łączenia faz, a nie tylko ich liczby?

Równowaga ciała

Mapa 183

Podstawa

Kontakt z podłożem lub siedziskiem tworzy warunki podparcia. Nie wszystkie osoby korzystają z takich samych punktów kontaktu.

Przeniesienie

Przesunięcie ciężaru może przygotować kolejne działanie. Opis modelu nie jest instrukcją wykonywania trudnego balansu ani ćwiczeniem terapeutycznym.

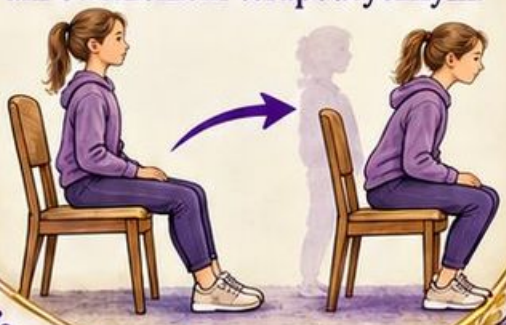

opiera na

zmienia przez

Równowaga ciała wiąże się z podparciem i kontrolą położenia; zmiana ustawienia wymaga uwzględnienia wygody, otoczenia oraz indywidualnych możliwości.

uwzględnia

przedstawia przez

Otoczenie

Stabilne miejsce i wolna przestrzeń ograniczają przeszkody. Nie trzeba zamykać oczu ani sprawdzać granicy utraty równowagi.

Schemat

Rysunek może pokazać punkty podparcia i kierunek zmiany. Taki plan zastępuje wykonanie, gdy ruch nie jest wygodny.

Przykład: własny schemat siedzącej postaci zaznacza siedzisko i stopy; strzałka opisuje małą zmianę, bez wymaganego testu ciała.

Sprawdź: jakie punkty podparcia uwzględnia wybrany wariant?

Rytm ruchowy

Mapa 184

Zdarzenia

Gest, zatrzymanie i zmiana kierunku mogą tworzyć jednostki. Trzeba wyjaśnić, co w danym kodzie oznacza pojedynczy znak.

Miara

Wspólne liczenie ułatwia porównanie długości. Nie każde działanie musi zajmować jedną jednostkę; przerwa również może mieć czas.

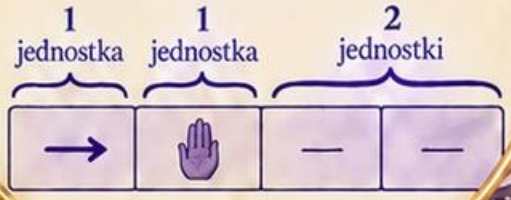

wybiera

ustala

Rytm ruchowy organizuje działania i przerwy w czasie; powtarzalny wzór może zachować tożsamość mimo zmiany części ciała albo skali gestu.

łączy przez

przenosi na

Wzór

Kolejność krótszych i dłuższych działań tworzy rozpoznawalną relację. Sama liczba ruchów nie opisuje jeszcze rytmu.

Wariant

Ten sam porządek może wykonać dłoń lub papierowy znacznik. Zmiana wykonawcy nie wymaga identycznego zakresu.

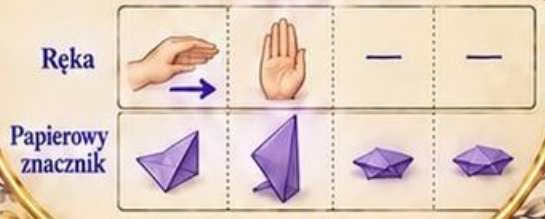

Przykład: autorski kod czterech jednostek zawiera gest, gest i dwujednostkową pauzę; oba warianty zachowują wspólną oś czasu.

Sprawdź: czy suma działań i przerw odpowiada ustalonej długości wzoru?

Motyw taneczny

Mapa 185

Motyw taneczny jest rozpoznawalną jednostką ruchu; jego tożsamość może wynikać z kierunku, rytmu i relacji, zamiast jednej obowiązkowej figury.

ustanawia

Cechy

Wybierz początek, przebieg oraz koniec działania. Zapis powinien pozwalać odróżnić motyw od przypadkowego zbioru niepowiązanych gestów.

powraca przez

Powtórzenie

Ponowne wykonanie ujawnia cechy wspólne. Drobne różnice ciała nie przekreślają automatycznie zgodności celu i organizacji motywu.

zmienia przez

Wariacja

Tempo, poziom lub kierunek można przekształcić. Warto zachować wybraną cechę, aby widz rozpoznał związek między wersjami.

łączy w

Sekwencja

Motyw może sąsiadować z innym albo prowadzić do kontrastu. Samo wielokrotne powtórzenie nie wyjaśnia jeszcze budowy całości.

Przykład: autorski łuk dłoni z pauzą powraca niżej, zachowując kształt drogi i porządek czasowy rozpoznawalnej jednostki.

Sprawdź: jaka cecha pozwala rozpoznać motyw mimo wybranej zmiany?

Sekwencja choreograficzna

Mapa 186

Sekwencja choreograficzna

łączy motywy oraz przejścia w zamierzony przebieg; początek i koniec pomagają widzowi rozpoznać organizację całości.

wprowadza

Początek

Pierwsze działanie ustanawia punkt odniesienia i uwagę. Może być ruchem albo świadomie zaplanowanym momentem nieruchomości.

rozwija

Układ

Powtórzenie, kontrast lub zmiana kierunku wiąże kolejne motywy. Więcej działań nie oznacza automatycznie czytelniejszej kompozycji.

łączy przez

Przejście

Droga między motywami ma własny czas i kierunek. Nie należy traktować jej jako niewidocznej przerwy bez znaczenia.

zamyka

Zakończenie

Wspólny znak lub zatrzymanie wyraźnie kończy układ. Uczestnicy potrzebują uzgodnienia, żeby zakończenie nie wynikało tylko z domysłu.

Przykład: własna sekwencja łączy łuk dłoni, przejście, kontrastowy zygzak oraz wspólne zatrzymanie, pokazane w czterech fazach.

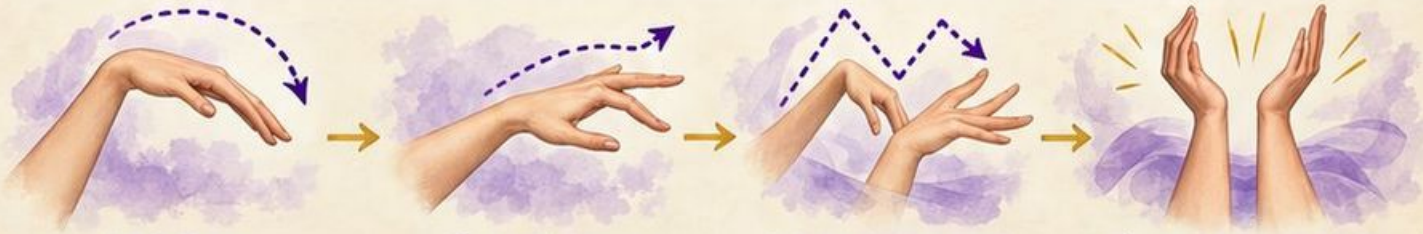

1. łuk dłoni
2. przejście
3. kontrastowy zygzak
4. wspólne zatrzymanie

Sprawdź: jak przejście wiąże motywy i przygotowuje czytelny koniec?

Kanon ruchowy

Mapa 187

Wspólny materiał

Każda partia zachowuje rozpoznawalny układ motywu. Uczestnicy mogą dostosować zakres gestów, utrzymując jego czas i relacje.

Wejście

Druga osoba zaczyna po ustalonej liczbie jednostek. Początek nie powinien zależeć od przypadkowego zgadywania ruchów partnera.

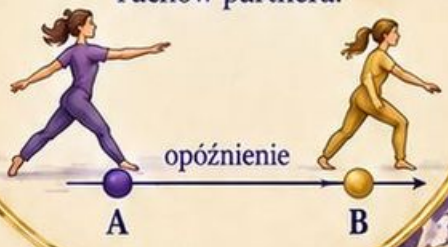

ustala

opóźnia

Kanon ruchowy

rozkłada tę samą sekwencję między wykonawców rozpoczynających z opóźnieniem; przesunięcie wejścia nie oznacza dowolnego mieszania kolejności działań.

Przebiegi

Przez część czasu różne fazy mogą trwać jednocześnie. To właśnie przesunięcie odróżnia kanon od wspólnego startu.

nakłada

uzgadnia

Zakończenie

Partie mogą kończyć w różnych momentach. Osoba, która skończyła wcześniej, zachowuje ustalony sposób oczekiwania na domknięcie całości.

Przykład: autorski motyw trwa cztery liczenia; A zaczyna na pierwszym, B na trzecim, więc całość kończy się na szóstym.

	1	2	3	4	5	6
A						
B						

Sprawdź: czy obie partie zachowują kolejność przy stałym opóźnieniu?

Unisono w tańcu

Mapa 188

Materiał

Uczestnicy znają kolejność działań oraz ważne relacje. Samo poruszanie się jednocześnie nie wystarcza, jeśli każdy realizuje inny motyw.

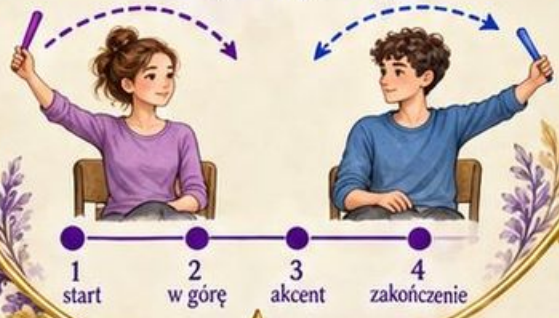

Czas

Wspólny start, akcent i zakończenie pomagają rozpoznaniu zgodności. Różnice nie muszą usuwać zamiaru grupy.

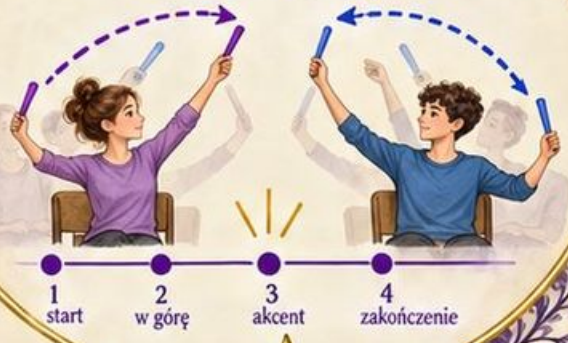

uzgadnia

łączy przez

Unisono w tańcu wiąże wykonawców we wspólnym czasie i materiale; koordynacja nie wymaga identycznych ciał ani jednakowego zakresu gestu.

uwzględnia

sprawdza przez

Dostosowanie

Ruch siedzący albo mniejszy gest może zachować rytm i kierunek. Nie trzeba kopiować pozycji, która jest niewygodna.

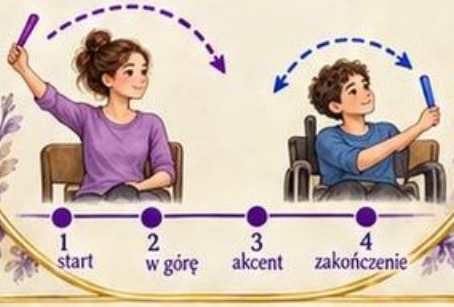

Obserwacja

Porównaj wybrane momenty i nazwij cechę wspólną. Informacja zwrotna dotyczy uzgodnienia, nie wartości osób ani wyglądu ich ciała.

Przykład: łuk wykonany dłońmi i znacznikami rozpoczyna się oraz zatrzymuje w tych samych ustalonych momentach.

Sprawdź: jakie wspólne cechy pokazują unisono mimo różnic realizacji?

Kontakt i dystans

Mapa 189

Granice

Uczestnicy mogą określić wygodną odległość i sposób udziału. Odmowa kontaktu nie wymaga publicznego tłumaczenia prywatnych powodów.

Odległość

Zbliżanie, oddalanie i ustawienie obok zmieniają relację. Każdy wariant powinien zachowywać wolną drogę i uzgodnione warunki próby.

ustala

organizuje

Kontakt j dystans tworzą relacje przestrzenne, ale udział wymaga uzgodnienia; zgoda na wspólny projekt nie oznacza zgody na dotyk.

wybiera

umożliwia

Sygnał

Wspólny znak pomaga rozpocząć albo zatrzymać działanie. Nie należy traktować milczenia lub zawahania jako automatycznej zgody.

Alternatywa

Gest na odległość, papierowy plan albo obserwacja mogą zachować cel. Włączenie do pracy nie wymaga obowiązkowego kontaktu fizycznego.

Przykład: autorski duet dwóch znaczników pokazuje odpowiedź na ruch partnera bez zetknięcia; osobny znak kończy próbę.

Sprawdź: czy obie osoby znają warunki i możliwość zmiany udziału?

Taniec i tradycja

Mapa 190

Kontekst

Święto, spotkanie albo występ mogą zmieniać funkcję tańca. Jedno nagranie nie przedstawia automatycznie zwyczajów społeczności.

wiąże z

Taniec funkcjonuje w konkretnych wspólnotach i sytuacjach; opis tradycji wymaga dokumentacji miejsca, czasu i uczestnictwa, bez stereotypowego uogólnienia.

łączy

Muzyka i ruch

Relacja rytmu, formacji i gestu powinna wynikać z obserwacji. Nie należy dopisywać obowiązkowych cech na podstawie stroju.

zachowuje

Źródło

Zapis miejsca, wykonawców i okoliczności pozwala sprawdzić przykład. Informację nieznaną trzeba oznaczyć, zamiast uzupełniać domysłem.

odróżnia

Inspiracja

Szkolne przekształcenie może badać wybraną relację. Powinno być podpisane jako własna propozycja, nie wierne odtworzenie całej tradycji.

Przykład: autorski diagram analizy nagrania rozdziela dane źródłowe, obserwowany rytm i własną inspirację, bez wymyślonej nazwy regionalnego tańca.

Sprawdź: które twierdzenie dotyczy dokumentowanego przykładu, a nie kultury?

Rytm w czterech sztukach

Mapa 191

Rytm można porównywać w obrazie, muzyce, teatrze i tańcu, jeśli nazwie się jednostkę oraz sposób jej powracania w medium.

porządkuje

Obraz

Powtarzane kształty i odstępy tworzą relację przestrzenną. Oglądanie może przebiegać różnie, więc nie jest identyczne z wykonaniem muzyki.

organizuje

Muzyka

Powrót zdarzeń i przerw tworzy wzór czasowy. Rytmu nie należy mylić wyłącznie z regularnym pulsem.

wiąże

prowadzi

Taniec

Kolejność oraz długość gestów tworzą układ ruchowy. Ta sama liczba gestów może mieć odmienne proporcje czasu.

Teatr

Powracające działanie, pauza lub replika może organizować scenę. Znaczenie zależy od sytuacji i reakcji postaci.

Przykład: własny model powtarza parę krótko, długo jako układ znaków, dźwięków, wejść scenicznych i gestów, z legendami.

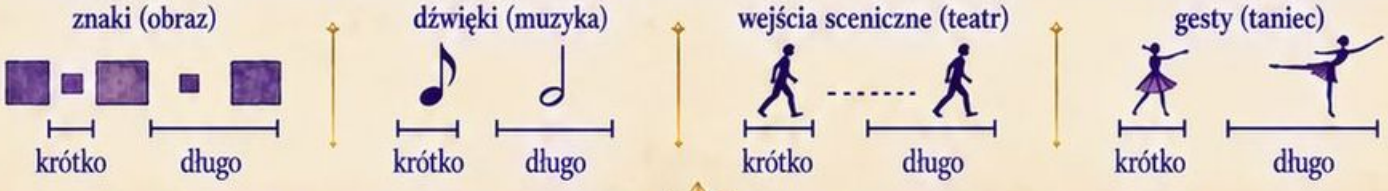

Sprawdź: co powraca w medium i jakie są granice porównania?

Kontrast między mediami

Mapa 192

Obraz

Jasność, wielkość lub kierunek mogą tworzyć wyraźną różnicę. Opis powinien wskazywać, którą konkretną cechę zestawiono.

mały i ciemny (element wyróżnia się)

duży i jasny (kontrast jasności i wielkości)

Dźwięk

Tempo, barwa lub głośność może kontrastować z wcześniejszym odcinkiem. Jaśniejsza plama nie ma jednego obowiązkowego odpowiednika muzycznego.

wolne tempo, spokojna, cicha barwa

szybkie tempo, głośniejsza, gęstsza faktura

zestawia

różnicuje

Kontrast zestawia różnice, ale jego środki zależą od medium; przeniesienie zasady wymaga zachowania relacji, nie mechanicznego utożsamienia znaków.

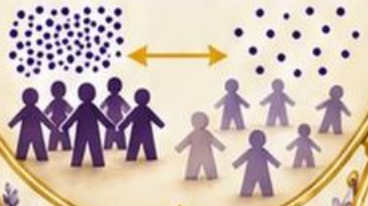

zmienia

Działanie

Spokój i nagła decyzja mogą kontrastować w scenie. Odczyt powinien wynikać z sytuacji, nie wyłącznie ilości ruchu.

spokój (statyczna postawa)

nagła decyzja (dynamiczny ruch)

przekłada przez

Wybór

Ta sama zasada może przyjąć odmienną realizację. Legenda i uzasadnienie pokazują, co zostało zachowane, a co zmieniono.

realizacja A: układ skupiony (zachowana relacja: bliskość)

realizacja B: układ rozproszony (zmieniona realizacja: większe odstępy)

Przykład: autorska para skupione, rozproszone łączy układ punktów z rozmieszczeniem papierowych postaci; to analogia przestrzenna, nie uniwersalna emocja.

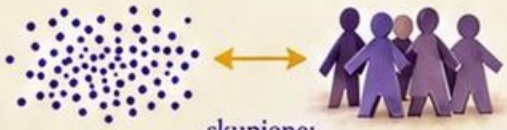

skupione: zbliżone punkty i blisko ustawione postaci

rozproszone: oddalone punkty i rozstawione postaci

Sprawdź: czy podobieństwo dotyczy relacji, czy tylko wspólnego przymiotnika?

Opowieść bez słów

Mapa 193

Początek

Pierwszy widok pokazuje postać lub relację istotną dla przebiegu. Nie musi wyjaśniać wszystkich informacji o świecie opowieści.

ustanawia

Zdarzenie

Różnica między kolejnymi stanami może uruchamiać odczyt. Sama zmiana ozdoby nie zawsze tworzy czytelne zdarzenie.

zmienia przez

Opowieść bez słów buduje związki przez obrazy, działania i kolejność; odbiorca potrzebuje dostatecznych wskazówek, aby rozpoznać zmianę sytuacji.

Sekwencja

Kolejność obrazów sugeruje następstwo, choć nie dowodzi przyczynowości. Pominięty etap wymaga rozpoznawalnego związku między widocznymi fragmentami.

łączy przez

sprawdza

Odczyt

Obserwator opisuje zauważony przebieg bez podpowiedzi autora. Rozbieżność może wskazać miejsce wymagające doprecyzowania gestu albo przejścia.

Przykład: autorskie trzy obrazy pokazują wolne krzesło, znalezioną kartkę i wspólne odsunięcie krzesła, bez dymków z dialogiem.

Sprawdź: jaki szczegół pozwala połączyć sąsiednie stany w opowieść?

Sztuka i emocje

Mapa 194

Reakcja odbiorcy

Widz może nazwać własne odczucie bez uznawania go za obowiązkowe. Inna odpowiedź nie oznacza automatycznie niezrozumienia pracy.

Środki

Tempo, kontrast, gest albo faktura mogą wspierać odczyt. Ten sam środek nie ma jednej emocjonalnej funkcji we wszystkich kontekstatch.

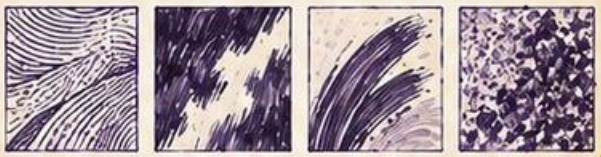

budzi

wykorzystuje

Sztuka może wywoływać różne reakcje, a rozmowa wymaga rozdzielenia osobistego odbioru, środków formalnych oraz zamiaru twórcy.

wiąże z

sprawdza przez

Doświadczenie

Skojarzenia zależą od wiedzy i sytuacji odbiorcy. Nie należy diagnozować jego przeżyć ani wymagać prywatnych zwierzeń.

Uzasadnienie

Wskaż cechę dzieła i możliwy związek z reakcją. Intencję autora przypisuj dopiero na podstawie odpowiedniej dokumentacji.

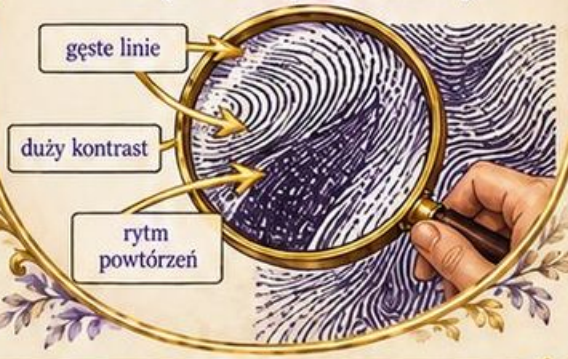

Przykład: autorski układ gęstych linii ma dwa odmienne odczyty; oba łączą wypowiedź odbiorcy z obserwacją formy.

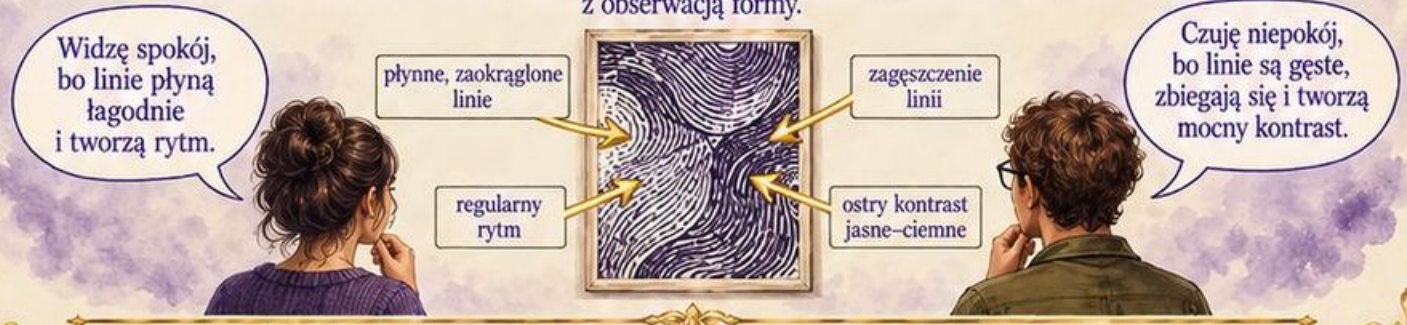

Sprawdź: czy mówisz o własnej reakcji, czy o autorze?

Sztuka i miejsce

Mapa 195

Miejsce może współtworzyć znaczenie sztuki przez otoczenie, historię i odbiorców; przeniesienie pracy zmienia te relacje.

wiąże z

Otoczenie

Skala, światło i sąsiednie obiekty wpływają na odbiór. Ten sam przedmiot może wyglądać inaczej w sali i na dziedzińcu.

odnosi do

Historia

Udokumentowane wydarzenia lub funkcje miejsca mogą być istotne. Sam stary wygląd nie potwierdza historii ani statusu ochrony.

uwzględnia

Użytkownicy

Trasa przechodzenia i zwyczaje wpływają na spotkanie z pracą. Projekt nie powinien blokować uzgodnionych dróg i ważnych funkcji.

sprawdza

Zależność

Zapytaj, co zniknie po przeniesieniu realizacji. Nie każdą pracę zewnętrzną zaprojektowano dla jednego miejsca.

Przykład: własny papierowy model ramy porównano przy oknie i na pustym stole, wskazując zmieniony widok przez otwór.

Sprawdź: która cecha relacji z miejscem jest istotna dla odczytu?

Projekt zespołowy

Mapa 196

Projekt zespołowy

wymaga wspólnego celu, podziału odpowiedzialności i uzgadniania zależności; kilka równoległych prac nie tworzy jeszcze spójnej całości.

ustanawia

Cel

Zespół określa rezultat i odbiorcę. Wspólne kryterium pomaga rozstrzygać decyzje, gdy propozycje poszczególnych osób różnią się.

rozdziela

Role

Badanie, wykonanie i dokumentacja mogą należeć do różnych osób. Przydział warto uzgadniać według możliwości, bez stereotypów.

łączy przez

sprawdza

Wspólna decyzja

Krótki przegląd ujawnia niezgodność elementów. Uczestnicy potrzebują czytelnego sposobu zgłaszania trudności oraz uzgadniania zmian projektu.

Zależność

Jedna część może wymagać danych lub wyniku innej. Terminy przekazania informacji pozwalają uniknąć pracy z nieaktualnym wariantem.

wybór prac dostarcza materiały → **podpisy** wymagają informacji o pracach → **plan ustawienia** potrzebuje gotowych podpisów i wymiarów prac

Przykład: fikcyjna wystawa klasowa łączy wybór prac, podpisy i plan ustawienia; strzałki pokazują, które decyzje wymagają wcześniejszych danych.

Sprawdź: co trzeba przekazać innej osobie, aby mogła wykonać swoją część?

Od pomysłu do realizacji

Mapa 197

Potrzeba

Ustal odbiorcę i warunki zadania. Zbieranie przykładów powinno odpowiadać pytaniu, zamiast zastępować własną decyzję kopiowaniem gotowego rozwiązania.

rozpoznaje

Szkic

Kilka małych wariantów ujawnia różne możliwości. Wstępny rysunek nie musi być dopracowany, jeśli wyjaśnia sprawdzaną relację.

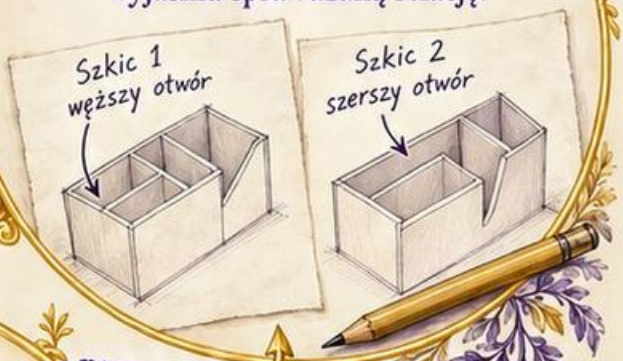

proponuje

Realizacja rozwija pomysł przez rozpoznanie, szkic i próbę; kolejność może wracać do wcześniejszego etapu po nowym odkryciu.

sprawdza przez

Prototyp

Model lub fragment pozwala zbadać konkretną cechę. Próba bez kryterium może jedynie potwierdzać upodobanie do pomysłu.

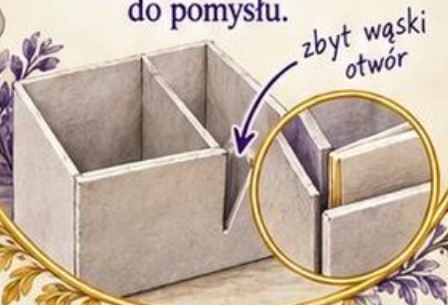

zmienia

Wersja

Wynik prowadzi do poprawki albo nowego pytania. Powrót do szkicu jest częścią procesu, nie dowodem porażki projektu.

Przykład: własny papierowy organizer przechodzi od dwóch szkiców do próby przegród, a potem do korekty zbyt wąskiego otworu.

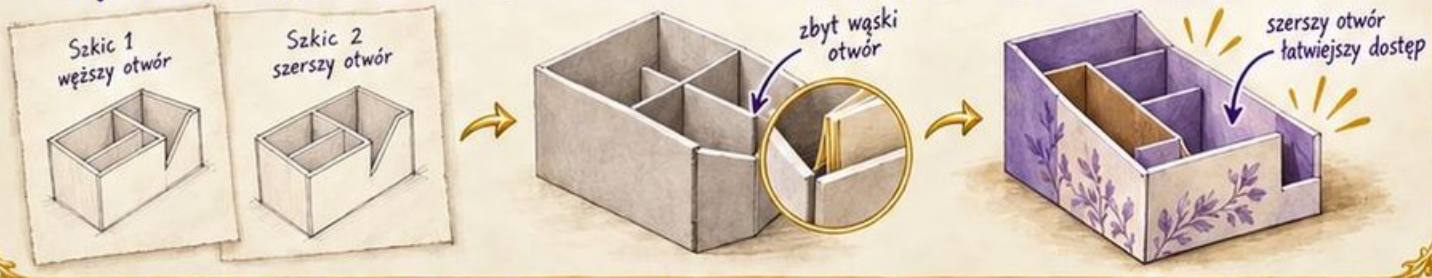

Sprawdź: jaka obserwacja z próby uzasadnia zmianę następnej wersji?

Dokumentacja procesu

Mapa 198

Etap

Szkic, zdjęcie lub notatka powinny mieć czytelne miejsce w przebiegu. Data pomaga, lecz nie zastępuje objaśnienia czynności.

Decyzja

Podpis wskazuje, co wybrano i dlaczego. Ogólne stwierdzenie było trudno nie wyjaśnia, którą cechę należało zmienić.

zapisuje

łączy z

Dokumentacja procesu zachowuje ślady decyzji oraz zmian; sam atrakcyjny rezultat nie pokazuje, jak powstała praca i czego nauczyła próba.

uwzględnia

porządkuje

Nieudana próba

Niepowodzenie może ujawnić ograniczenie materiału albo rozwiązania. Warto zachować ślad, jeśli pomaga zrozumieć późniejszą poprawkę.

Wybór

Dokumentacja nie musi zawierać każdego zdjęcia. Dobór powinien ujawniać przejścia, z poszanowaniem uzgodnionych warunków fotografowania osób.

Przykład: autorski zestaw pokazuje szkic, pęknięte papierowe złącze i poprawiony model, a strzałki łączą obserwację z decyzją.

szkic pomysłu

obserwacja: pęknięcie w miejscu zgięcia

decyzja: dodatkowe zagięcie wzmacnia złącze

Sprawdź: czy widz rozpoznaje powód zmiany, a nie tylko kolejność obrazków?

Kryteria sukcesu

Mapa 199

Cel

Jeżeli zadanie dotyczy czytelnej informacji, kryterium powinno sprawdzać odczyt. Sama dekoracyjność może nie świadczyć o osiągnięciu celu.

Dowód

Nazwij element albo działanie możliwe do zaobserwowania. Sformułowanie *praca jest dobra* nie mówi, co należy rzeczywiście sprawdzić.

wynikają z

wskazują

Kryteria sukcesu

łączą cel zadania z obserwowalnym dowodem; powinny pomagać sprawdzić pracę i zaplanować poprawkę, zamiast oceniać wartość osoby.

Warunki

Materiał, odbiorca i format wpływają na ocenę, Nie wymagaj cechy, której nie obejmowało zadanie i dostępne warunki pracy.

materiał np. kredki, papier

odbiorca np. rówieśnicy, młodsze osoby

format np. plakat A4, oglądamy z odległości klasy

uwzględniają

prowadzą do

Poprawa

Wynik porównania wskazuje konkretną zmianę, Samo odznaczenie pola nie zastępuje wyjaśnienia, gdzie kryterium zostało spełnione lub osłabione.

Przykład:

fikcyjny plakat sprawdza rozpoznanie tytułu w docelowej wielkości; zbyt drobny zapis prowadzi do zmiany hierarchii.

Sprawdź: jaki dowód pozwala potwierdzić każdy warunek?

Dostępność sztuki

Mapa 200

Dotarcie

Droga, informacja o miejscu i warunki wejścia wpływają na udział. Samo umieszczenie pracy publicznie nie wystarcza.

Odbiór

Opis słowny, czytelny tekst i oznaczenia mogą uzupełniać obraz. Kolor nie powinien być jedynym nośnikiem informacji.

Pejzaż.
Drzewa na pierwszym planie, za nimi wzgórza i jasne niebo.

Opis słowny

Czytelny tekst

Różne oznaczenia, nie tylko kolor

umożliwia

różnicuje

Dostępność sztuki

obejmuje możliwość odbioru i udziału; wiele sposobów kontaktu wymaga poznania potrzeb zamiast jednej uniwersalnej adaptacji.

otwiera

Działanie

Obserwacja, wypowiedź, gest albo model mogą realizować wspólny cel. Udział nie wymaga zawsze takiego samego sposobu odpowiedzi.

sprawdza z

Odbiorca

Zapytaj o potrzebę i przetestuj rozwiązanie bez narzucania roli. Adaptacja nie jest ukończona tylko dlatego, że twórca ją zaplanował.

Przykład: fikcyjna wystawa łączy wyraźne podpisy, opis relacji i wariant pracy przy stole; dotyk obiektów wymaga osobnego uzgodnienia.

Sprawdź: czy osoba może wybrać sposób odbioru i uczestnictwa?

Refleksja po działaniu

Mapa 201

Refleksja łączy zamiar, decyzję i zaobserwowany efekt, aby następna próba wynikała z dowodów, a nie z ogólnej samooceny.

odnosi się do

Zamiar

Nazwij cel przed oceną pracy. Sprawdź, co miało być widoczne lub możliwe do wykonania, zamiast pytać tylko o zadowolenie.

ujawnia

Decyzja

Wskaż konkretny wybór materiału, układu lub sposobu działania. Porównaj go z odrzuconym wariantem i wyjaśnij powód wyboru.

sprawdza przez

Efekt

Znajdź widoczny ślad działania: czytelny akcent, trwałe połączenie albo zrozumiałą kolejność. Oddziel obserwację od przypuszczenia o odbiorcy.

prowadzi do

Następna próba

Zaproponuj jedną zmianę i kryterium porównania. Zachowaj wcześniejszą wersję, aby sprawdzić, czy poprawka rzeczywiście rozwiązała wskazany problem.

Przykład: większy tytuł poprawił widoczność plakatu z końca sali; kolejna próba sprawdzi odstęp między datą a miejscem.

Sprawdź: jaki konkretny dowód uzasadnia zmianę, którą planujesz?

Źródła i dalsze sprawdzanie

Wspólne ID projektu; luki są celowe.

[1, 3, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 61] ZPE: plastyka, barwa, perspektywa, grafika i rzeźba.

[21001, 21002] Getty: elementy sztuki i zasady kompozycji.

[21003, 21004, 21005, 21012] ZPE: kompozycja, barwy, rysunek techniczny i orientacja.

[21010] Museum of Science: perspektywa. [21006] V&A / Art Institute of Chicago: splot.

[52] National Portrait Gallery: fotomontaż. [93, 920] MoMA: terminologia i fotografia. [17] UMCS: ceramika.

[919] National Galleries of Scotland: miejsce. [20005] Centrum Nauki Kopernik: prototypowanie. [20003] UHU: klejenie.

[802] V&A: komunikacja graficzna. [803] USWDS: typografia. [804] W3C: informacja i kolor. [805] ONS: wykresy.

[806, 1102, 1104] ZPE: modele i architektura. [1103] Fundusze Europejskie: dostępność. [21013] IEA: ergonomia.

[21007, 21008, 21009, 21011] Adobe: rozdzielczość, raster, wektor, warstwy i odstępy liter.

Adresy, ograniczenia i przypisanie do map: Bibliografia-Mapas-Plastyka.html.

Mapy i ilustracje są autorskie; źródła wspierają pojęcia.

Źródła i dalsze sprawdzanie

2 / 2

Wspólne ID projektu; luki są celowe.

[12001] Getty: analiza formalna. [12002] National Portrait Gallery: portret. [19001] National Gallery: rozmowa o obrazie.

[19003] Victoria Department of Education: analiza źródeł. [19005] ZPE: argumentacja. [609, 13008] Creative Commons: autorstwo i licencje.

[13001] NID: dziedzictwo. [13002] ICOM: muzeum. [13006, 13007] NIM / MSN: dostępna wystawa i opis.

[101, 102, 103, 104, 106, 107, 108, 1011, 1012, 15002] ZPE: elementy, rytm, formy, instrumenty i muzyka programowa.

[105] PW / ZPE: barwa dźwięku; w mapach słownik ZPE. [109] NIMiT: tradycje. [15001] WHO: bezpieczne słuchanie.

[112, 119, 1110, 1111] Instytut Teatralny: tworzenie, dźwięk, gest i znaki sceniczne. [113] Teatr Opole: animacja.

[114, 117, 1112] ZPE: postać, scenografia i światło. [115] DOK Ursynów: improwizacja. [116] Uniwersytet Dzieci: cienie.

[121] British Columbia: elementy tańca. [122] ACARA: przestrzeń. [123] NSW Standards: taniec. [124, 17001] NSW Education: kompozycja i praktyka.

[125] One Dance UK: uczestnictwo. [18001] NGA: łączenie mediów. [18002, 18004] ACMI: storyboard i animacja. [18003] Museums Victoria: storyboard.

Adresy, ograniczenia i przypisanie do map: Bibliografia-Mapas-Plastyka.html.

Mapy i ilustracje są autorskie; źródła wspierają pojęcia.